

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

Dette værk er downloadet fra

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

www.genealogi.dk

Bemærk, at hjemmesiden indeholder værker, som er omfattet af ophavsret. For ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan PDF-filen frit downloades og anvendes.

For værker, som er omfattet af ophavsret, er det vigtigt at være opmærksom på, at PDF-filen kun må benyttes til rent personligt brug. Distribution og publicering af PDF-filen er ulovlig.

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT.

SJETTE RÆKKE.

UDGIVET AF

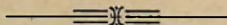
SAMFUNDET FOR DANSK-NORSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE

VED

PAUL HENNINGS.

6. BINDS 2. HEFTE.

(36TE AARGANG.)

I KOMMISSION HOS

H. HAGERUP
KJØBENHAVN

OG

MARIUS LUND
CHRISTIANIA

1915.

Indhold.

I hvilken utstrækning er slægtenavne benyttet i Norge. Af Artillerikaptajn, cand. jur. <i>C. M. Munthe</i>	97
Nogle Bemærkninger om Retsbeskyttelsen for Slægtensnavne i Danmark, den danske Navnelovgivning og Domspraksis. Af Overretssagfører <i>Paul Hennings</i>	127
Stipendium Regium og dets Stipendiariar. Af Læge <i>K. Carøe</i>	139
Christian Gran Molberg. Meddelt af Prof. <i>H. Weitemeyer</i>	153
En Ansøgning fra Adolph Wilhelm Schack Staffeldt. Ved Arkivar <i>A. Thiset</i>	157
Skuespiller Londemanns Børn. Af Kontorchef <i>C. Behrend</i>	159
Berthel Thorvaldsens Moder. Af Dr. phil. <i>L. Bobé</i>	160
Kisteplater fra St. Mariæ Kirke i Bergen. Meddelt af cand. jur. <i>Anthon M. Wiesener</i>	165
Nogle borgerlige Vaaben, tegnede af Fr. Britze. Af Arkivregistrator <i>P. B. Grandjean</i>	168
Familien Rehling. Ved Postekspedient <i>H. Hjorth Nielsen</i>	172
Etatsraad H. P. Tops Selvbiografi. Med Noter af Arkivsekretær <i>Holger Hansen</i>	192
Indholdsfortegnelse i Udtag af udenlandske personalhistoriske og genealogiske Skrifter. Af Overretssagfører <i>Paul Hennings</i>	198
Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden. Af Overretssagfører <i>Paul Hennings</i>	203
Spørgsmaal og Svar	207
Rettelser og Tilføjelser	208
Fortegnelse over Boger, indsendte til Redaktøren	209
Samfundets Regnskab for 1913.	210

Hvis Særtryk af Tidsskriftets Artikler ønskes af vedkommende Bidragyder, maa Arrangement træffes med Trykkeriet (J. H. Schultz A/S, Universitetsbogtrykkeri, Niels Juels Gade 12, København K.) inden 14 Dage efter Hefkets Modtagelse.

Spørgsmaal af genealogisk og personalhistorisk Natur kunne Samfundets Medlemmer erholde optaget i Tidsskriftet.

Skriftlige Henvendelser bedes sendte til Samfundets Sekretærer: for Norge Arkivamanuensis *A. W. Rasch*, Rigsarkivet, Christiania; for Danmark Overretssagfører *Paul Hennings*, Stormgade 6; København B.

Af det af Dansk Historisk Fællesforening i Juni 1913 udgivne Hæfte, indeholdende en af Hr. Ejler Nystrøm udarbejdet Vejledning til Personalhistorisk Forskning, har Samfundets Bestyrelse erhvervet et større Antal Eksemplarer, som gratis staar til Medlemmernes Disposition, naar Henvendelse, bilagt med Svarporto, rettes til Samfundets danske Sekretær, Overretssagfører *Paul Hennings*, Stormgade 6, København B.

Den Reiersenske Families Stamtavle

udgivet 1877 i København søges.

Meddelelse med Opgivelse af Pris bedes tilsendt Redaktøren.

I hvilken utstrækning er slægtsnavne beskyttet i Norge?

Ved **C. M. Munthe.**

Med den voksende forstaaelse af slægtshistoriens betydning har man i den senere tid ogsaa begyndt at faa øinene aabne for, at et familienavn er et retsgode, der som saadant fortjener og trænger retsbeskyttelse.

I 1902 blev for storthinget fremsat kgl. proposition til lov om slægtsnavne¹⁾. Saken blev imidlertid dengang henlagt og endnu mangler vi positiv lov paa dette felt²⁾.

Helt retsløs er vi dog heldigvis hellerikke paa navnerettens omraade. Til vore domstoles ros skal siges, at de her som saa mange gange ellers forsaavidt har ladet aanden seire over bokstaven, som de — fra underretterne og lige op til høiesteret — ved en række af domsafgjørelser paa egen haand og utenfor loven — her mangler jo ikke blot (skreven) lov, men ogsaa sædvaneret — har formaaet at etablere en vis retsbeskyttelse for slægtsnavne.

Saavist som ordnede forhold paa navnerettens omraade maa anses som en ligefrem livsbetingelse for slægternes bevarelse som saadanne og derigjennem ogsaa for den slægtshistoriske forskning, vil personalhistorikerne — ikke mindre end juristerne — med opmærksomhed følge den retslige udvikling paa dette omraade. En redegjørelse for de norske domstoles stilling til denne sag turde derfor fortjene plads i nærværende tidsskrift, saa meget mere som vi her staar overfor det forholdsvis sjeldne og interessante

¹⁾ Oth. prp. nr. 17, 1901—1902.

I Danmark blev der af justitsministeriet under 4. mai 1898 nedsat en kommission, der i sin udførlige betænkning, »Dansk navneskik« (Kj.havn 1899), har ydet værdifulde bidrag til belysning af danske forholde paa dette felt. Nu har man, som bekjendt, i Danmark en lov om navneforandring af ²²/₄ 1904.

For Sveriges vedkommende findes i et lovforslag af Wieselgreen: »Om vedtagende af återgårder för avägabringende af en tilfredsställande rättsordning i fråga om personnamn« (Motioner i Första Kammaren 1896, nr. 6) mange oplysninger af interesse for de her foreliggende spørgsmaal.

²⁾ Derimod er forholdet gjentagende gange undergivet theoretisk behandling af vore jurister. Her skal saaledes nævnes den vidloftige og værdifulde afhandling af daværende fuldmægtig i justitsdepartementet, nu amtmand G. Hallager »Om personnavne efter norsk og fremmed ret« (Kr.ia, 1895), og senest overretssagfører (nu høiesteretsadvokat) J. Schaanings artikel i Retstidende for 1912: »Om retten til familienavne efter norsk ret«. Ogsaa i dagspressen har sagen flere gange været behandlet.

tillælde, at domstolene — her tænkes da specielt paa høiesteret og dets afgjørelser — i mangel af posetiv lov har maattet operere helt paa egen haand og — som den romerske prætor fordom — »adjuvare legem«.

Første gang en slig navnesag blev forelagt høiesteret, var saa sent som i 1896 (»Aars-sagen«¹); En bondesøn, Herman Hansen, hvis fader eiede og beboede gaarden Aarsrud (paa Hedemarken), i daglig tale kaldet Aars eller Aarsu (med svag u-lyd), antog, da han i 1850-aarene var blevet elev af Asker seminar, navnet Aars. Dette gjorde han vistnok i fuldkommen god tro, ja efter eget opgivende endog paa opfordring af en mand af slægten Aars, nemlig seminariets daværende bestyrer, Jacob Aars, som fandt, at Aarsrud »vilde være tungvindt og ubekvemt at udtale især for børn«(!). Under navnet Aars blev han saa opført i seminariets protokoller, og da en anden repræsentant for den landskjendte slægt Aars (forstmester Philip A.) i 1893 sagsøgte ham som uberettiget til navnet Aars, havde han allerede i over en menneskealder ført dette navn som gaardeier, handelsmand og storthingsmand. Ikke desto mindre blev han af domstolene i alle instanser kjendt uberettiget til navnet.

I høiesteret udtalte førstvoterende, assessor Reimers, (til hvis votum 5 av rettens øvrige medlemmer »i det væsentlige og i resultatet« sees at have sluttet sig²), at det offentlige ikke har stillet sig ligegyldig overfor individernes navnebetegnelser, noget som fremgaar af forskellige lovbestemmelser (saaledes f. eks. bestemmelsen om, at præsterne i ministerialbøgerne skal indføre alle døbte, gifte og døde med sine navne). Det offentlige er da ogsaa i virkeligheden i en række af tilfælde (f. eks. hvor det gjælder offentlige tjenestestillinger og ombud, valg, beskatning, værnepligt, strafferetlige forhold o. s. v.) interesseret i, at den enkelte person kan individualiseres og paa betryggende maade identificeres, ligesom ogsaa i, at borgernes familiestand ikke fordunkles ved benyttelse af andre navne end de i de offentlige protokoller antegnede.

Selv om det imidlertid saaledes her kan paavises en offentlig interesse, fører dette — udtalte førstvoterende — dog strengt taget i og for sig ikke længere end til det rent negative, at det offentlige overalt, hvor det træder i forhold til individet, negter at anerkjende et andet navn end det, vedkommende personlig ifølge

¹) H. R.D. (∴ høiesteretsdom) i Rt. (∴ [norsk] Retstidende) for 1896 s. 530.

²) Det er saaledes — saavidt det at Retstidende fremgaar — urigtig, naar Dr. Johannes Bergh i sin afhandling: »Om tilegnelse af andres familienavne« i Tidsskrift for Retsvidenskab (14 aarg., 1901, s. 83) om denne dom anfører, at den »blev afsagt under sterk dissens (4 mod 3)«.

daab og fødsel eller — undtagelsesvis — bevilling rettelig tilkommer, medens det offentlige forøvrigt, hvor det da ikke gjælder et rent ud bedragerisk forhold, forholder sig helt passiv ligeoverfor navneusurpationer. Spørgsmaalet bliver da, om den private selv — slægten eller dens enkelte medlemmer — i et slikt tilfælde kan kræve beskyttelse mod en saadan uberettiget tilegnelse af navnet, om der m. a. o. eksisterer en virkelig p r i v a t navneret. Høiesteret antog dette, og det ud fra følgende begrundelse: Det maa, udtaltes der, være den gjældende lovgivnings forudsætning, at individet er forpligtet til at beholde og føre det navn, han ved fødselen og i daaben har modtaget. Til denne navne p l i g t maa imidlertid — uanset om det offentlige paaser den overholdt eller ei — naturligvis svare en navneret, d. v. s. en ret for den enkelte borger til at paatale andres tilsidesættelse af navnepligten, naar denne tilsidesættelse tillige involverer en krænkelse af hans egen interesse, ved at det er hans navn, den anden, usurpatoren, har antaget. — Høiesteret fandt ikke den omstændighed, at der f. t. ei lader sig paavise noget fuldt ud effektivt retsmiddel til beskyttelse mod uberettigedes benyttelse af en andens familienavn, tilstrækkelig til paa basis deraf at negte anerkjendelse af en saadan navnerets eksistense. Heller ikke antoges mangelen af posetiv lovbestemmelse paa omraadet her at kunne paaberaabes, da navneretten maatte forudsættes at flyde af almindelige retsgrundsætninger. »At saadan privat navneret bestaar og kan kræves retslig beskyttelse, synes — udtalte førstvoterende herom — ogsaa i den grad at ligge i sagens natur, at den ikke trænger posetiv hjemmel i lovgivningen. Hvor et navn gjennem brug har antaget karakteren af og vundet anerkjendelse som familienavn, som betegnelse for medlemmer af en afsluttet med fælles afstamning forbundet slægtskreds, knytter der sig til dets bevarelse for og udelukkende benyttelse af vedkommende familie ikke blot rent personlige, men i mangfoldige anvendelser ogsaa økonomiske interesser af den betydning, at de har krav paa retslig beskyttelse. En lære som den, at slægtsnavne — de være noksaa gamle og høit anseede — er gjenstand for fri bemægtigelse af hvemsomhelst, vilde paa dette omraade betegne en tilstand af retsløshed, som den umiddelbare retsfølelse vægrer sig ved at anerkende. Man tænke sig eksempelvis det tilfælde, som ikke er ukjendt i det virkelige liv, at et kjendt og anseet familienavn skjæmmes ved, at et straffet eller moralsk forkommet individ tilegner sig og benytter samme. At mangelen paa positive lovbestemmelser her skulde hindre vedkommende familie fra som helhed eller gjennem et af dets medlemmer at paatale saadant misbrug og hævde slægtsæren og slægtsfølelsen, vilde vanskelig kunne antages uden at komme i en ligefrem pinlig strid med den

almene retsbevidsthed. Konsekventserne vilde ogsaa blive altfor paatagelig urimelige. Thi er der uhindret adgang til at antage et fremmed tilnavn, maatte det samme i end høiere grad gjælde m. h. til fornavnet, som jo er mindre individualiserende end tilnavnet. Følgen vilde være, at man uhindret skulde kunne antage en andens fulde navn, fornavn og tilnavn, og altsaa, hvad navnet angaar, fuldt ud identificere sig med ham. Det er ganske uantagelig, at der ikke skulde gives nogen retsbeskyttelse mod saadan usurpation udenfor de forholdsvis faa tilfælde, hvor den kommer i strid med positiv lovbestemmelse som fimaloven og vareloven.« Denne saaledes hævdede opfatning ligger — anførtes der videre — ogsaa til grund for gjældende praksis m. h. til bevillinger til navneforandring, idet der her ikke alene undersøges, hvorvidt ansøgeren har anført antagelig grund til at ønske det navn, han ved fødselen har faaet, ombyttet med et andet, som han finder sig bedre tjent med, men ogsaa om antagelsen af vedkommende navn vilde krænke en anden families beføiede krav paa at faa beholde sit navn uantastet, i hvilket tilfælde andragendet afslaaes. Tilværelsen og anerkjendelsen af en privat navneret, som strækker sig videre end det offentliges interesser inden sin snævre ramme tilsiger, har — bemærker til slutning høiesteret — i denne praksis fundet et umiskjendelig udtryk. Og bevillingsinstituttet vilde tabe om ikke al saa dog for en væsentlig del sin mening, om den private eller slægten, som fandt sine private interesser krænket ved uvedkommendes brug af deres navn, skulde være udelukket fra at paatale saadan usurpation endog i tilfælde, hvor det fremmede navn er tilegnet tiltrods for et stedfundet afslag paa en ansøgning om bevilling til at antage samme. At bevillingsinstituttet alene skulde tage sigte paa vedkommende persons offentligretslige forhold, kan efter hvad nys er anført om den maade, hvorpaa bevillingsmyndigheden udøves, ikke antages.

Som nævnt dissenterte et af høiesterets medlemmer (ekstraordinær assessor, sorenskriver Blom), idet han udtalte, at betingelsen for anerkjendelsen af det krav, som her gjordes gjældende — at ingen udenfor vedkommendes egen familie fik antage hans navn — maatte baseres paa gjældende lov eller sædvaneret. Han kunde imidlertid ikke erkjende, at der af de paaberaabte lovbestemmelser kunde udledes nogen saadan ret, ligesom han heller ikke fandt det godtgjort, at en privatret til familienavn havde vundet saadan respekt fra alle hold, at den kunde begrunde nogen sædvaneret. Han troede da heller ikke, at forholdene hos os var saadanne, at man i efternavnet saa noget bevis for slægtskabsforholdet.

Med denne høiesteretsdom var altsaa retsbeskyttelsen for

familienavne anerkjendt. Hermed var imidlertid spørgsmaalet i sin helhed ingenlunde løst, eller sagen uddebatteret. Meget mere blev — som det var at vente — denne dom indledningen til en række af navnesager, idet det netop først var efter den principielle afgjørelse af selve retskravets eksistence, at spørgsmaalet om dets videre udformning og begrænsning meldte sig til løsning for domstolene. Vi skal nedenfor se, hvorledes disse — og da specielt høiesteret — har stillet sig til de forskellige tvistepunkter, som her har været forelagt dem.

Hvad for det første afgjørelsen af, hvem der i tilfælde af en navneusurpation er paataleberettiget, angaar, har dette spørgsmål forudsætningsvis gjentagende gange været besvaret af domstolene (saaledes i de nedenfor nævnte domme i Egidius-sagen, Stranger-sagen og Bratt-sagen): Paataleberettiget er ikke blot slægten som saadan, men hvert enkelt medlem af denne.

Paa den anden side er hellerikke nogen anden paataleberettiget. Selv om der foreligger den mest eklatante navneusurpation, kan ingen, hvis navneret ikke herved krænkes, optræde som paataleberettiget. I den nedenanførte Egidius-sag blev det saaledes udtrykkelig bemærket, at hvis det først ansaaes afgjort, at navnet Egedius, som indstevnte havde antaget, ikke var identisk med slægtsnavnet Egidius, sagsøgerens navn, havde denne overhovedet ingen paataleret, idet modpartens mulig manglende hjemmel til navnet Egedius ikke i og for sig begrundet ret for repræsentanter av en helt anden slægt, Egidius, til her at optræde.

Retspraksis er imidlertid paa dette punkt gaaet længere: Selv om den, som anlægger sagen, har en vis ret til navnet, hjælper det ham ikke, hvis denne hans ret ikke er bedre funderet end vedkommende usurpators. Dette er bl. a. afgjort i Stranger-sagen¹⁾:

Marineløitnant C. N. Nielsen, som paa spindesiden nedstammede fra den gamle oprindelige Strangerslægt, erholdt ved kgl. resolution i 1893 tilladelse til at kalde sig Stranger, hvilket navn dengang alene bares af en enke (efter skibsreder Plade S.), hvis samtykke var erhvervet. I 1898 blev tiltrods af ovennævnte C. N. S., som herimod nedlagde protest, ved kgl. resolution meddelt grosserer Amund Hansens 7 børn, der ligesom C. N. S. paa spindesiden nedstammede fra Strangerne, tilladelse til at antage navnet S. Ovennævnte løitnant C. N. Stranger anlagde saa sag mod disse, men tabte. Der anførtes i dommen, at vistnok var spørgsmaalet tvivlsomt, men det maatte dog antages, at løitnant S. ikke havde til-

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1903, s. 577.

strækkelig føie til at anse sig som eneberettiget til navnet iallefall ikke overfor de her angjældende personer eller andre kognater. At der heller ikke ved den kgl. resolution af 1893 har været tilsigtet at overføre nogen saadan eneret for ham til navnet, fremgik bedst af den senere resolution af 1898, hvor ogsaa andre fik en lignende tilladelse. Havde der i 1893, da löitnant C. N. S. fik navnet, eksisteret repræsentanter for den oprindelige Strangerslægt, vilde disse utvivlsomt have kunnet protestere mod hans antagelse af navnet. At han dengang eller senere ikke mødte nogen vanskelighed, kan derfor ikke tilskrives den kgl. resolutions retslige virkning, men ene og alene den faktiske omstændighed, at han havde erhvervet tilladelse til at antage navnet af den sidste Strangers enke, saa der ingen var, som kunde gjøre ham retten til navnet stridig. Men ligesaa lidt som den af ham opnaaede kgl. tilladelse saaledes i tilfælde vilde kunne være paaberaabt ligeoverfor en protest fra et medlem af den oprindelige Strangerslægt, ligesaa lidt kunde han nu paaberaabe samme som hjemmel for nogen eneret for sig til navnet ligeoverfor andre, som oprindelig stod i samme forhold til vedkommende slægt som han selv. »Det vilde — udtales der i dommen — gjøre et temmelig maadelig indtryk, om den ene kognat ved paa en saadan maade tilfældig at komme den anden i forkjøbet alene derved skulde faa ret til at forhindre denne fra at antage et familienavn, som de begge er fuldstændig lige nær berettigede eller uberettigede til at føre«.

Domstolene er her endelig gaaet endnu et skridt videre, idet endog den omstændighed, at sagsøgeren (eller m. a. o. vedkommende, hvis navneret er krænket) tilhører en slægt, der ikke er eneberettiget til navnet, er blevet tillagt betydning selv i et tilfælde, hvor navneantageren ikke engang kunde paaberaabe sig en med sagsøgeren jevnbyrdig adgang til navnet.

Saaledes blev der i den nedenauførte Riddervold-sag, hvor indstevnte blev frifundet, udtrykkelig anført, at retten tillagde den omstændighed, at den agnatiske gren af familien (hvortil sagsøgeren altsaa horte) ikke længere var eneberettiget til navnet (idet dette allerede var antaget af andre kognater end indstevnte) »adskillig vegt«.

At samtykke fra en eller flere af slægtens medlemmer til antagelse af navnet ikke af navneusurpatoren kan paaberaabes ligeoverfor andre medlemmer af slægten, er sikkert nok. Dette er saaledes bl. a. udtrykkelig anført i den ovennævnte Aars-sag og i nedenauførte Skappel-sag. Erholdes — som i Stranger-sagen — samtykke fra familiens samtlige medlemmer, vil derimod sagen allerede av den grund stille sig ander-

ledes, at der jo da ikke er nogen, som har anledning til at paatale navneantagelsen. Er der flere slægter af samme navn, reiser spørgsmaalet sig, om samtykke fra samtlige repræsentanter for den ene af disse slægter her er nok, eller om ogsaa medlemmerne af den anden slægt (eller de øvrige slægter) maa have givet sit samtykke. Her har domstolene vaklet:

I Krefting-sagen¹⁾ var forholdet følgende; En person optog sin mormoders navn Krefting, hvortil han erholdt kgl. bevilling. Medlemmer af en ældre Krefting-familie sagsøgte ham derefter med paastand om, at han skulde kjendes uberettiget til at bære navnet. Der oplystes, at der her i landet findes 2 familier Krefting eller iethvertfald 2 grene af denne slægt, hvis indbyrdes forbindelse ikke f. t. kan paavises, og at indstævnte har erholdt tilladelse af samtlige medlemmer af den ene av disse slægter (eller grene af slægten). Indstævnte blev af høiesteret frakjendt retten til navnet, idet det bl. a. anførtes, at den, som ønsker at antage et familienavn, maa, saafremt han vil være sikker paa at beholde det uanfektet, erhverve tilladelse dertil fra alle vedkommende (altsaa in casu ogsaa medlemmerne af den anden slægt).

I Wibe-sagen²⁾ kom høiesteret imidlertid til et andet resultat:

Stud. polyt. Ivar Wibe (søn af en kasserer Hjalmar Olsen) tilhorte gennem kognatisk afstamning en tysk slægt Wibe³⁾, og han og hans søskende havde i daaben faaet navnet og har senere kaldt sig Wibe (Vibe), uden af der fra den slægt Wibe, hvorfra de havde faaet navnet, var gjort indsigelse derimod. Repræsentanter for en anden slægt Wibe (Vibe)⁴⁾ sagsøgte imidlertid nu nævnte stud. polyt. Ivar Wibe til at kjendes uberettiget til navnet; men de fik ikke medhold af høiesteret som fandt, at der, »hvor flere slægter bærer samme navn, maa være den enkelte slægt overladt at afgjøre, om — som her — ogsaa dens kognatiske medlemmer skal ha ret til at bære slægtsnavnet«.

Af den omstændighed, at det offentlige som før nævnt, regelmæssig ikke selv tager initiativet, naar det gjælder paatale af uretmæssig navnetilegnelse, følger som en naturlig konsekvens,

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1899, s. 771.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1914, s. 257.

³⁾ Hans farfaders moder Anna Dorothea Wibe var datter af Thomas H. Petersen, hvis moder igjen var datter af den fra Tyskland til Norge indvandrede Thomas Wibe og gift med Hans H. P. Falchenberg. Thomas H. Petersen bar selv navnet Wibe. Nævnte Anna Dorothea W. var gift med Ole Svendsen (Støen). Af disses 3 børn kaldte den ældste søn og hans descendenter sig Wibe og ligesaa en ugift datter, medens den yngste søn, heromhandlede stud. polyt. Ivar Wibes farfader — ligesom ogsaa dennes søn, Ivar W.s fader, — kaldte sig Olsen.

⁴⁾ Næmlig den oprindelig danske, i 1634 adlede, slægt Wibe (Vibe).

at et familienavn kan komme til at miste sin retsbeskyttelse, ved at slægten uddør. Navnet er da forsaavidt »faldt i det fri«, som der ved en eventuel usurpation ikke længere findes nogen paataleberettiget. Noget sligt tilfælde er, saavidt vides, vistnok ikke direkte behandlet af domstolene, men den her hævdede opfatning synes dog gjentagende at være forudsat. Saaledes udtales i ovennævnte Krefting-sag bl. a.: »Spørgsmaalet bliver dernæst, om den omstændighed, at en person har erholdt kgl. tilladelse til at antage et endnu bestaaende familienavn, et familienavn altsaa, der ikke ved alle de navneberettigedes død er faldt i det fri«

Derimod blir navnet ikke retsløst alene, fordi det tidligere upaatalt har været gjenstand for usurpation. Dette er bl. a. fremholdt i Bull-sagen, hvor det herom heder: »— Heller ikke kunde denne retsbeskyttelse (for vedk. familienavn) antages bortfaldt, og navnet faldt i det fri, derved, at kognater eller ganske udenforstaaende tidligere upaatalt havde optaget og benyttet navnet. —«¹⁾

Ægtefødt barn (hvorunder ogsaa barn, hvis forældre senere er indtraadt i ægteskab) har ret til faderens familienavn derimod ikke til moderens. At kognater ikke udenvidere kan antage et slægtsnavn, er gjentagende gange udtalt af domstolene. I den førnævnte Krefting-sag bemærker høiesteret saaledes, at det »i mangel af udtrykkelig lovbestemmelse herom ikke skjønnes rettere end, at det maa opstilles som regel, at det alene er vedkommende agnater, som har ret til at bære familienavnet. Dette synes i og for sig naturlig og er formentlig stemmende med gjængs opfatning hos os. Den, som ønsker at antage et »familienavn«, altsaa et navn af art, som ovenfor angivet, vil derfor, saafremt han vil være sikker paa at beholde det uanfegtet, kunne være nødt til at erhverve alle vedkommende agnaters tilladelse dertil, og dette gjælder, om han ogsaa er kognatisk beslægtet«. Denne kognaters manglende ret til navnet gjælder uanset slægtsskabets nærhed. I den nedenførte Graham-sag, hvor indstevnte blev fradømt ret til nævnte navn, var hans moder en Graham. I den underordnede dommers votum, hvortil høiesteret sluttede sig, udtaltes her bl. a., at sagen var afgjort af høiesteret ved den ovennævnte dom (i Krefting-sagen), og at det »ikke skjønnes at kunne faa nogen afgjørende vegt, om vedkommende kognat er nærmere eller fjærnere staaende«. Ligeoverfor en bemærkning fra et dissenterende medlem af retten, at hvis indstevnte (navne-

¹⁾ Denne retsafgjørelse staar dog ikke i fuld overensstemmelse med høiesterets standpunkt i den ovennævnte Wibe-sag, hvori domstolene udviste en betænkelig eftergivenhed, hvad vi forøvrigt nedenfor skal komme tilbage til.

antageren) havde været en uægte søn af sagsøgerens datter — istedenfor, som tilfældet var, født i ægteskab — kunde man ikke have negtet ham at antage navnet, og da burde han ikke som ægtefødt have mindre ret til, om han saa maatte ønske, at antage moderens istedenfor faderens navn —, anførtes, at det uægte barns ret til moderens familienavn maa betragtes som en særlig indskrænkning i agnaters ret og ikke flyder af nogen almindelig ret for barnet til at antage moderens familienavn.

Spørgsmaalet om et uægte barns ret til at antage faderens familienavn er bl. a. behandlet af Kristiania Byret i Magnus-sagen¹⁾: En i Kristiania bosat mand, som kaldte sig Magnus, og som var uægte søn af et medlem af denne slægt, hvilket medlem selv ikke havde havt noget at indvende mod navneantagelsen, sagsøgte af en anden af familiens repræsentanter og fradømtes retten til navnet. I dommen blev udtalt, at navnet var at betragte som et slægtseie, om hvilket det som regel gjælder, at enhver retmæssig bærer deraf maa kunne protestere mod, at personer af uægte afstamning antager navnet, selvom disse ogsaa har samtykke af andre af familien. Det tilføiedes dog, at sagen antagelig stiller sig anderledes, hvor en af slægten lyser sit uægte barn i kuld og kjøn.

Hvorvidt en pleiefader har ret til gennem adoption eller paa anden maade at overføre sit navn paa pleiebarnet, synes omtvistet og ikke lidet tvilsomt. Hvor en retmæssig bærer af vedkommende navn har optraadt og protesteret, har adgangen hertil tidligere været negtet af domstolene. Efter den i 1913 afsagte dom i Krefthing-sagen (nr. 3)²⁾ synes imidlertid forholdet tvilsomt. Da spørgsmaalet maa siges at være meget aktuelt og af ikke liden interesse, skal vi her se lidt nærmere paa denne betydningsfulde retsafgjørelse. Forholdet var, at et medlem af familien Krefthing, købmand i Kristiania L. H. Krefthing, i 1896 som sit eget barn antog en to-aars gammel gut, Paul Halfdan Gundersen Kjemsøen, søn af en skogarbejder i Storelvedalen. Der blev i den anledning afsluttet en formelig kontrakt mellem Krefthing og barnets forældre. Krefthing og hustru opdrog gutten som eget barn, og denne vidste selv ikke andet, end at han var virkelig søn i huset. I 1910, da han skulde konfirmeres, blev af pleieforældrene indgivet ansøgning om adop-

¹⁾ B. R. D. (o: Byretsdom) indtaget i »Domme og Kjendelser ved Kristiania Byret, 4de samling, nr. 604. Efter at dette var skrevet, har Norges storting vedtaget en lov, som ligefrem fastslaar de uægte børns ret til faderens navn.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1913, s. 535. Denne sag maa ikke forveksles med den førnævnte Krefthing-sag (nr. 1) af 1899 (Rt. 1899, s. 771) eller den nedenauførte Krefthing-sag (nr. 2) af 1902 (Rt. 1902, s. 645).

lionsbevilling. Justitsdepartementet, hvis erklæring blev indhentet, udtalte, at det var tilbøilig til at antage, at der efter den gjældende ret fremdeles var adgang til at meddele bevilling til adoption. Departementet fandt imidlertid, at der kunde være betænkelighed ved paa dette omraade at gjenoptage en ældre, kun sparsomt udøvet praksis, og henviste til, at adoptionsinstitutets eksistens i vor ret har været benægtet i teorien. Avgjørende fandtes dog ikke disse indvendinger at burde være. Derimod tillagde departementet det større vægt, at adoptionens retslige følger ikke fuldt ud er hævet over tvil (i hvilken henseende spørgsmaalet om arveret eksempelvis blev anført). Departementet fremholdt, at ansøgningens hovedformaal var at gjøre barnets ret til at bære familienavnet saa uangribeligt som mulig specielt ligeoverfor ansøgerens øvrige slægt, og denne hensigt fandt departementet ligesaagodt kunde naaes ved en resolution, som gaves den ovenfor i den kgl. resolution omhandlede form. Saavidt Justitsdepartementets erklæring! Kirke departementet indskrænkede sig for sit vedkommende til i sit foredrag væsentlig at give en kort »historia facti« og at referere ansøgningen og justitsdepartementets udtalelse. Det oplystes derhos, at Kristiania magistrat og stiftamtmand havde udtalt, at de intet havde at bemærke mod ansøgningens indvilgelse. Det var imidlertid — anførtes der — departementet bekjendt, at der fra andre, med ansøgeren fjernere beslægtede, medlemmer af slægten Krefting vilde blive reist indsigelse mod, at navnet overførtes paa heromhandlede pleiebarn. I Kristiania byret blev (under dissens: 2 mod 1) pleiesønnen kjendt uberettiget til at bære navnet. Den ene af de to voterende, som stemte for dette resultat, anførte bl. a.: »Jeg anser det til afgjørelse af den foreliggende tvist tilstrækkelig at fremholde, at vor retsordning ikke kjender begrebet adoption i den forstand, at et barn enten gennem kontrakt eller gennem administrativ bevilling uden videre skulde kunne overføres til fosterforældrene med rettigheder og forpligtelser, som det var deres eget egtefødte barn«. I mangel af positive lovregler herom er der — anførtes der videre — rettigheder og pligter — og deriblandt retten til slegtsnavnet — som ikke retsgyldig lader sig overføre. »Selv om der forelaa en adoptionsbevilling, hvad det ikke gjør, vilde de paa taleberettigede af slægten Krefting kunne modsætte sig en overførelse af slægtsnavnet paa grosserer L. H. K.'s fosterson. Og den kgl. navnebevilling kan ikke forandre dette forhold.«

Til samme resultat kom ogsaa en af de øvrige dommere, omend ud fra en anden betragtning af sagen. Han fandt nemlig ikke, at der her forelaa adoption: »Det, som er passeret, indskrænker sig i ethvert fald til, at et barn har været antaget som sagsøgerens

eget, og at derefter kgl. resolution er erhvervet for, at dette barn kan anta hans familienavn. Og da antages det gennem praksis at være fastslaaet, at bærerne af navnet Krefting ved dom kan faa ham frakjendt denne ret, uanseet hvorledes Spørgsmaalet vilde have stillet sig, hvis adoptionsbevillingen var givet. Noget saadant retsstiftende grundlag for en ny familiestand foreligger iallefald ikke.»

Det tredje medlem af retten, der kom til et andet resultat end de to forstnævnte, udtalte bl. a.: »Jeg vil først fastslaa, at det formentlig ikke kan ansees tvilsomt, at der in casu foreligger en faktisk adoption, antagelse som eget barn, idet der med undtagelse af den formelle adoptionsbevilling fra begge forældremyndigheders side er foretaget alt, hvad der i saa henseende spørges om. Og denne adoption fandt sted, før barnet endnu havde fyldt 3 aar, og har siden været respekteret. Endelig er ordningen suppleret ved den kgl. bevilling til antagelse af adoptivforældrenes navn, hvorhos barnet ved testamente er indsat til adoptivforældrenes arving. At en saadan ordning af familieforholdet maa have sine retsvirkninger, er givet. Jeg mener, at det maa siges, at det her foreligger en fuldstændig adoption. Der er opkastet tvil om, hvorvidt overhovedet adoption kan tillægges nogen betydning som retsinstitut hos os, idet man herom mangler positive lovbestemmelser. I denne henseende kan det for det første have sin interesse at erindre, at den navneret, som i denne sag gjøres gjældende, i virkeligheden ligesaameget, eller rettere sagt end mere, end adoptionsinstituttet mangler positive lovbestemmelser. Men dette har dog ikke været til hinder for, at navneretten i løbet af de sidste decennier er blevet fastslaaet som gjældende ret.« Efter bl. a. at have henvist til tidligere retsafgjørelser fortsættes: »Barnet Paul Halfdan har ikke selv usurperet navnet, men har efter sin moders og adoptivforældres bestemmelse baaret Krefting-navnet fra før sit fyldte 3die aar og har siden været behandlet og betragtet som L. H. Kreftings eget barn og ved testamente indsat som hans arving. Nu efter 15 aars forløb at ville forrykke dette forhold og negte gutten at vedblive at bære sine pleieførelses navn synes mig at være en forstyrrende indgriben i fæstnede familieretslige forhold, som har krav paa beskyttelse.« — Ovenstaaende bemærkning foranledigede en tillægsbemærkning fra førstvoterende, hvori han under fastholden af sin foran anførte opfatning bl. a. tilføier; »Begrebet »adoption« er ikke ensbetydende med, at et barn er optaget i en fremmed familiestand. Det lader sig efter min mening ikke gjøre uden positiv lovhjemmel i vort retssystem at indfortolke en paa saa mange og omfindtlige omraader dybt indgribende retsinstitution som adoption. De retsregler, som ved retspraksis har fæstnet sig for slægtsnavnenes vedkommende,

grunder sig derimod paa en ganske naturlig og logisk fortolkning af selve slægtsnavnets begreb som slægtens særeie. Selv om adoptionsbevilling havde foreligget, antager jeg ikke at denne havde kunne godtages. At et barn optages i en fremmed familiestand og der opdrages og behandles som født i den, er ikke adoption. Det rette udtryk derfor finder jeg i begrebet opfostring, et forhold af helt overveiende faktisk natur. Bortset fra det rent personlige og økonomiske forhold mellem et saadant barn og dets fosterforældre medfører det forøvrigt ingen umiddelbare juridiske følger. Der maa særskildt hjemmel til for at overføre de enkelte i forholdet mellem forældre og deres ægte børn i kraft af lovens gjældende regler. Ganske i overensstemmelse hermed er der i nærværende tilfælde udfærdiget særskildte bevillinger og særskildt testamente for at overføre værgemaaliet paa fosterfaderen og navnet og arveretten paa sønnen. En saadan fostersøn staa saaledes ligeoverfor fosterforældrene og deres slægt i retslig henseende i samme stilling som en fremmed. Jeg er fuldt enig i, at det er en mangel ved vort retssystem, at der ikke i et tilfælde som det foreliggende er adgang til uden videre at overføre fosterfaderens navn paa fostersønnen.« —

Høiesteret kom enstemmig til samme resultat som det dissenterende medlem af byretten, idet der ikke fandtes fyldestgørende grund til at frakjænde pleiefaderen retten til at overføre navnet til den ovennævnte pleiesøn. Forholdet er — anføres der i høiesteretsdommen — »fuldt ud legitimt, udelukkende enhver tanke om misbrug eller krænkelse af slægtsfølelsen«. Spørgsmaalet om adoption og virkningerne af saadan fandt høiesteret det ikke nødvendig at indlade sig paa, idet det her i virkeligheden kun gjaldt gyldigheden af en navnebevilling.

At navnet er forholdsvis almindeligt, idet der iallefald er flere end én slægt af samme navn, medfører ikke i og for sig, at navnet mister sin retsbeskyttelse, saalænge dette ikke er »saa udbredt her i landet, at det savner karakteren af et individualiseret familienavn«. Afgjørelsen heraf vil selvfølgelig til en vis grad maatte blive en skjønssag, men udgangspunktet synes herunder at have været, at navnet maa være saa vidt sjældent, at det, naar det anføres, »vækker forestilling om visse bestemte familier«.

Dette synspunkt blev hævdet af høiesteret i Bratt-sagen¹⁾. I anledning af, at en datter af overretssagfører og statsrevisor N. J. Sørensen i Kristiania, frk. Alfild Sørensen, havde antaget navnet Bratt, blev hun sagsøgt af cand. pharm. Nils Bratt, til-

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1912, s. 621.

hørende en norsk gren af den svenske adelsslægt Bratt af Höglunda, og blev kjendt uberettiget til navnet. Der blev i denne sag ikke tillagt den omstændighed nogen vegt, at der her i landet ogsaa angivelig var andre slægter eller enkeltpersoner, som førte det samme eller ligelydende navn (Bratt, Brat, Bradt og Brath), idet navnet iethvertfald ikke fandtes saa almindelig udbredt her i landet, at det kunne siges at savne karakteren af et individualiseret familienavn.

Retsbeskyttelse ydes ogsaa familienavne, der som en følge af, at de skriver sig fra gaardsnavne, er eller kan forudsættes at ville blive forholdsvis almindelige og iethvertfald ikke ersæreie for nogen enkelt slægt (kfr. hvad nedenfor er anført om adgangen for en gaardeier til at antage gaardens navn som slægtsnavn). I en af Trondhjems overret 1913 avsaagt dom¹⁾ er saaledes retsbeskyttelse anerkjendt for et saavidt almindeligt navn som Aagaard: En mand ved navn Andreas Andersen Annebu kjøbte i sin tid en parcel i Bardo, hvorfra han begyndte at drive landhandel. Han kaldte parcellen Aagaard og har senere selv optaget navnet efter denne og skrevet sig Andr. A. Aagaard, I den anledning anlagde konsul Andr. Aagaard i Tromsø sag mod ham og vandt. Det var oplyst, at sagsøgerens (konsul A.'s) familie i en lang aarrække havde brugt navnet, omend for nogle generationer tilbage navnet af slægten skreves Aargaard efter en gaard paa Namdalseidet. Skjønt det var oplyst, at der rundt i landet fandtes flere gaarde af dette navn, og at der i statskalenderen var opført hele 14 personer af forskellige slægter med dette navn, antog retten dog, at navnet ikke var saa almindelig, at det af den grund skulde savne retsbeskyttelse.

Den omstændighed, at et slægtsnavn i et eller andet fremmed land er saa almindelig, at det dér (i udlandet) ikke kan regnes som noget slægtsnavn i egentlig forstand, medfører ikke, at navnet her i landet er uden retsbeskyttelse. En retsafgjørelse herom har vi bl. a. i Graham-sagen²⁾: Lokomotivfører William Graham, som kom til Norge fra England i midten af forrige aarhundrede, og hans to sønner, stationsmester G. W. G. og fyrbøter W. I. G., hvilke oplyses at være de eneste bærere af navnet Graham her i landet, fik kjendt Henry Petter Graham (Säfvenbom), en dattersøn af nævnte lokomotivfører W. Graham, uberettiget til dette navn. Der oplystes, at navnet Graham i de engelsktalende

¹⁾ Indtat i Rt. 1913, s. 1002.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1908, s. 433.

lande bæres af tusinder og i det hele taget dér er saa udbredt, at det ikke kan siges at knytte sig til nogen bestemt familie, men denne omstændighed blev ikke tillagt nogen vægt.

At familienavnet i daaben er tildelt en person som fornavn, medfører selvsagt ikke ret for ham til at antage det som familienavn. Hellerikke berøver den omstændighed, at navnet er almindeligt som fornavn, det dets retsbeskyttelse i egenskab af familienavn:

Jacob Rudolf Johannessen fik i 1896 kgl. bevilling til at kalde sin Rudolph. I den anledning blev han sagsøgt af Jørgen Wilhelm Rudolph i Drammen. Det oplystes om denne, at han var født i Bergen 1853 og var søn af en mand af samme navn, der var født i Kristianssand 1809, og sønnesøn af kjøbmand Svend Christian Rudolph. Sagsøgeren og hans slægt havde altsaa baaret navnet i 3 generationer. Saavidt bekjendt var der ikke andre af navnet i landet. I dommen, hvor Jacob Rudolf Johannessen blev fradømt retten til navnet, udtaltes bl. a., at den omstændighed, at slægtsnavnet ogsaa er almindelig udbredt som fornavn, ikke forhindrer, at det nyder beskyttelse som slægtsnavn¹⁾.

Er saaledes et fornavn retsbeskyttet som familienavn, er derimod ikke et familienavn beskyttet som fornavn:

I 1898 lod slagter Hans Holm (Hansen) sin søn døbe med navnene Hildisch Mathias, hvilket skeede ikke p. g. af noget slægtskabsforhold til familien Hildisch, men alene fordi forældrene synes om navnet. Herimod protesterte imidlertid familien, og fabrikeier Dietrich H. og garver J. H. anlagde sag mod slagteren, men fik ikke medhold af domstolene²⁾. Det oplystes, at navnet Hildisch vistnok tilhører en bestemt begrænset slægt, som her i landet alene bestaar af omhandlede sagsøgere og deres børn. Retten anførte imidlertid, at det maatte siges at være en væsentlig forskjel mellem et navns anvendelse som familienavn og alene som fornavn. Benyttet som fornavn er nemlig navnet ikke med samme styrke som ved dets benyttelse som familienavn egnet til at vække formodning om, at vedkommende tilhører den slægt, som har retten til at bære familienavnet. Som fornavn eksisterer desuden, anføres der i dommen, navnet jo kun paa fremmed haand, saalænge vedkommende lever; det forplanter sig ikke paa efterslægten, hvorfor en saadan usurpation af slægtsnavnet til fornavn har langt mindre betydning.

Gaardsnavn og andre stednavnes retsbe-

¹⁾ Kristiania Byretsdomme, 4 Samling, s. 369.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1909, s. 868.

skyttelse som familienavne har gjentagende gange været optaget til behandling af domstolene. Vi skal nedenfor se paa en del af disse retssager:

Skappels-sagen (af 1892)¹⁾: Bagersvend i Kristiania Johan Andersen fra gaarden Saustad (i Ringsaker) blev i 8—9 aars alderen af fattigvæsenet utsat paa gaarden Skapal eller Skappel (i samme bygd), hvor han forblev til nogen tid efter sin konfirmation. Efter sin ankomst til Kristiania (1884) antog han uden videre navnet Skappel, i hvilken anledning han sagsøgte af Agent Oscar S., som ogsaa fik ham kjendt uberettiget til navnet. I dommen udtales der, at det hos os er sædvanligt, at personer, som eier en gaard paa landet, for sig og sine efterkommere — altsaa ogsaa for de medlemmer af familien, som selv ikke kommer i besiddelse af gaarden — antager dennes navn som sit familienavn, en sædvane, man tror at maatte respektere, uanseet at dette »familienavn« kan komme til at bæres af flere familier, efterhaanden som gaarden skifter eier, og at det i vort land hellerikke er usædvanlig, at det samme gaardsnavn gjenfindes i forskellige dele af landet. Et slægts- eller familienavn i strengeste forstand kan et gaardsnavn saaledes vistnok ikke blive, men p. g. af den almindelige udbredelse, denne sædvane (at antage gaardsnavn som familienavn) hos os har faaet, har man troet at burde respektere denne som gjældende ret. — Men videre end til gaardens eier og hans efterkommere gaar sædvanen efter rettens opfatning iethvertfald ikke. At en hvilken som helst person, som i kortere eller længere tid har haft ophold paa en gaard — f. eks. som arbejdsmand, tjenestegut eller lægdslem — deraf skulde kunne tage anledning til med fordring paa anerkjendelse at antage gaardens navn som slægts- eller familienavn, endog efter at hans ophold paa gaarden er ophørt, kan ikke siges at være hjemlet ved nogen sædvaneret. At vedkommende navneantager har erhvervet tilladelse af den daværende eier af gaarden (hvad her var tilfældet), antoges ikke at forandre dette forhold.

Aars-sagen (af 1896): Det faktiske forhold i denne sag er gjengit tidligere. Ligeoverfor navneantagerens anførsel, at han havde navnet (Aars) fra fædrengaarden (Aarsrud, i daglig tale kaldet Aarsu med svag u-lyd), bemærkedes i dommen, at hvis han vil hente sit familienavn fra den gaard, hvorfra faderen er kommet, faar han selvfølgelig skrive navnet, slig som gaarden skrives, ikke som det muligvis udtales i daglig tale.

¹⁾ Kristiania Byretsdomme, 2. samling II, s. 48.

Blich-sagen (af 1896)¹⁾: Handelsborger og kommandersersjant Højle (sic!) Gundersen optog ved sin antagelse paa underofficersskolen efter sine foresattes opfordring²⁾ navnet Blich som en hentydning til sit hjemsted. Han var nemlig født paa faderens daværende eiendomsgaard (en part av gaarden Lundtvedt i Lunds herred i Telemarken), som hed Bleken, men i daglig tale kaldtes Bleka eller Blika. Efter ved dom at være kjendt uberettiget til navnet Blich forandrede manden navnet til Blik. Men doktor P. Blich (tilhørende en oprindelig dansk slægt) var ikke fornøiet hermed og anlagde paa ny sag mod kommandersersjant Gundersen, hvorefter denne ogsaa blev frakjendt retten til at kalde sig Blik. Forsaavidt angaar den ret, han (Gundersen) her skulde have p. g. av, at han skrev sig fra ovennævnte gaard, anførtes i dommen bl. a., at gaardens navn jo ikke var Blik men Bleken eller Blika, og at det ikke kan være adgang til vilkaarlig at variere navnet paa sit fødested for derved at skaffe sig et navn, som falder sammen med en anden families slægtsnavn.

Kjelland-sagen (af 1898)³⁾: Ole Pedersen fra en plads Tjelde i en grænd, som i daglig tale gaar under navnet af »Tjelde-landet«, begyndte 1850 at kalde sig Kjelland og blev 1851 immatrikuleret ved Kristianas universitet med dette navn. Det samme var tilfælde med broderen, Knut Pedersen, ligesom ogsaa faderen, Peder Knutsson Reiten, nogen tid efter antog navnet, som derved ogsaa kom til at gaa over til sidstnævntes børn af 2det ægteskab, som altsaa var halvsøskende af de førnævnte brødre Ole og Knut. Samtlige de tre nævnte personer, faderen og de to sønner af første ægteskab, var senere døde, de to sidstnævnte efter under navnet Kjelland at være blevne udnævnt til og have virket som sognepræster. Da imidlertid deres efterlevende enker saavel som Peder Knutsson Reitens børn af 2det ægteskab og disses børn fortsat at kalde sig Kjelland trods den anmodning om at ophøre dermed, som blev rettet til dem fra repræsentanter for den kjendte Stavangerslægt Kielland, anlagde disse sag mod dem⁴⁾, men retten (Kristiania byret) gav ikke ansøgeren medhold. Vi skal nedenfor i en anden forbindelse komme tilbage til de grunde, der blev anført

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1896, s. 724.

²⁾ Det ser ud, som underofficersskoler og tildels seminarier (kfr. bl. a. Aars-sagen) har udfoldet en undertiden mere velment end vellykket virksomhed i retning af at skaffe sine elever mere individuelle navne end de saa altfor almindelige navne paa »sen«.

³⁾ Byretsdom, indtat i Rt. 1900, s. 268.

⁴⁾ Nemlig mod enkefru Emilie K., Ole Pedersen K.s enke, deres børn, frk. Henny og Marie K., handelsreisende Peder K. med hustru og børn, fru Bolette K.-Mørdre samt enkefru Henriette K., Knud Pedersen K.s enke.

for denne afgjørelse (som forresten blev afgivet under dissens) — nemlig at navnet her havde fæstet for dybe rødder i vedkommende slægt til, at man fandt at kunne berøve den det, og at de nuværende bærere af navnet, ikke var de, som oprindeligt havde usurperet det —; her skal kun refereres, hvad der anførtes angaaende de oprindelige navneantageres adkomst til navnet.

Forsaauidt denne side af sagen angaar, var der enighed om at fastslaa, at der her fra først av ingen ret forelaa til navnet for angjældende personer. Der anførtes herom, at efter hvad der i sagen var oplyst, findes der flere eiendomme med navnet Kjelland, og disses besiddere kan ikke formenes at føre navnet. Sagsøgerne (medlemmer af Stavangerslægten Kielland) kan derfor ikke siges at have nogen eneret til navnet. Da imidlertid denne slægt gennem lange tider i den almindelige bevidsthed har staaet som indehavere af et fast, kjendt navn, kan førnævnte omstændighed ikke bevirke, at de paa den anden side skulde være retsløse overfor personer, der uden saadan hjemmel maatte antage deres navn.

M. h. til navneantagerens ret til navnet i nærværende tilfælde anførtes, at den omstændighed, at disse skrev sig fra en plads, kaldet Tjelde, i en grænd, der i daglig tale gaar under navnet Tjelde-landet, selvfølgelig ingen befoielse kunde give dem til at kalde sig Kjelland. Det syntes — anførtes der — ved forandring af skrivemaaden kun at være tilsigtet opnaaet en vis lighed med den kjendte Kielland-familie, idet den ringe forskjel, som her var bevaret i skrivemaaden, (Kj istedenfor Ki), ingen betydning kunne tillægges.

M o h n - s a g e n (af 1899)¹⁾: Postmester A. J. Mohn, som var født paa gaarden Moen eller Mon i Aremark, og som i kirkebøgerne var indført under navnet Moen eller Mon, begyndte fra sin indtrædelse paa underofficersskolen at skrive sig Mohn, men blev paa foranledning av repræsentanter for den fra Tyskland i midten af 1700-tallet til Bergen indvandrede slægt Mohn frakjendt retten til dette navn, da det ansaaes for at være forskjellig fra det, han efter fædrengaarden havde ret til at føre.

S v a n ø e - s a g e r n e (af 1907 og 1911)²⁾: I disse afgjordes spørgsmaalet, hvorvidt en husmand paa en gaard har ret til at antage gaardens navn. Medlemmer af Svanøeslægten³⁾ an-

¹⁾ Byretsdom, indtat i Rt. 1900, s. 156.

²⁾ H. R. D. i Rt. 1907, s. 673, og H. R. D. i Rt. 1911, s. 499.

³⁾ Efterkommere af Ole Torjussøn fra gaarden Helling i Aal i Hallingdal, som i 1804 kjøbte gaarden Svanøe (i Kinn i Søndfjord) med samtlige tilliggende

lagde sag mod en Del personer, født paa husmandspladser under Svanøegodset. Domsafgjørelsen i 1907 fastslog, at den omstændighed, at vedkommende var født og opvokset paa en plads (Østnæsset) under gaarden Svanøe, ikke hjemlede dem ret til at kalde sig Svanøe.

Det synes — udtaltes der i dommen — naturligt, at husmænd, standsiddere og lign., der som saadanne kun staar i et fjernere og for husmændenes vedkommende tillike i et underordnet forhold til gaarden, ikke kan have adgang til at tage dens navn som sit og da selvfølgelig heller ikke saadanne personers børn. Heller ikke tillagde retten den omstændighed nogen betydning, at det i distriktet skulde være almindelig, at folk, som hørte hjemme paa en plads under en gaard, antager dennes navn, idet forholdet ikke derved kunne ansees legaliseret. En saadan skik formentes at skyldes den omstændighed, at det i officiel anvendelse eller i forretningsforhold ikke ansees som tilstrækkelig at anføre husmandspladsens navn alene, selv hvor dette ellers sker i daglig tale. Selvom, som her, navnet S. er tilføjet til vedkommendes navn — ligesom forøvrigt ogsaa til hans faders — kan dette ikke tillægges nogen betydning som grundlag for ret til navnet, naar forholdet som i nærværende tilfælde har sin grund i rene praktiske hensyn, i nøagtighed og god orden. Der maa nemlig skjelnes mellem, hvad der til daglig sker af praktiske hensyn, og hvad der kan kræves opretholdt i kollision med andres ret.

Det fortjener opmærksomhed, hvorledes høiesteret i denne sag sondret mellem virkelige slægtsnavne og bopælsnavne, og det selv der, hvor bopælsnavnet ved at være føjet til vedkommendes fornavn iallefald i det ydre fremstiller sig som et slægtsnavn.

Hvilken praktisk betydning denne sondring har, kan sees af den anden Svanøe-sag (af 1911), hvor høiesteret atter kom ind paa dette samme forhold. Her forelaa det tilfælde, at usurpatoren forsaavidt paa sæt og vis havde »arvet« navnet, som allerede hans fader i egenskab af husmand under S. selv havde kaldt sig med dette navn. Efter høiesterets tidligere afgjørelser i saadant tilfælde skulde man da have ventet, at vedkommende havde faaet beholde navnet uanseet den oprindelige mangel m. h. til hans ret til samme. Naar saa ikke skeede, men sagsøgte ogsaa i dette tilfælde blev frakjendt retten til navnet, skyldtes det — saavidt skjønnes — at høiesteret ikke anerkjendte den her foreliggende

eiendom og efter hovedgaarden antog navnet Svanøe. Det oplystes, at navnet i handel og vandel er indgaaet i bevidstheden som kun tilhørende denne familie, samt at slægtens stamfader var den første eier af Svanøegodset, som antog dette som slægtsnavn, idet samtlige tidligere eiere, lige siden gaarden i slutn. av 1700-tallet blev sædegaard, havde havt egne slægtsnavne.

benyttelse at navnet Svanoë som nogen egentlig navneantagelse. Der udtaltes, at den omstændighed, at vedkommende og hans fader før ham havde kaldt sig selv og af andre har været kaldt S., ikke kunde tillægges den vægt, at de derved skulde have antaget Svanoë som et familienavn. Det var her kun betegnelse for bostedet.

I Svanoësagen af 1907 anførtes m. h. til den omstændighed, at S. ikke blot var navnet paa vedkommende gaard, men tillige var *øens og sognets navn*, at der i det for stortinget i 1901—02 fremsatte lovforslag om navneret (der, som nævnt, ikke kom til at blive taget under behandling) vistnok var indtaget en bestemmelse, hvorefter enhver, som mangler slægtsnavn, skulde have adgang til som saadant at antage navnet paa den grænd, bygd eller egn, hvor vedkommende har eller tidligere har havt sin faste bopæl (§ 4 i Oth. prp. nr. 17 for 1901—02). Men ligesom der i kirkedepartementets rundskrivelse af $\frac{1}{9}$ 1897 ikke synes forudsat, at der f. t. skulde bestaa en saadan sædvanemæssig ret, saaledes synes motiverne til den nævnte bestemmelse nærmest at pege i retning af, at man her har villet tilsigte aabnet en tidligere ikke-bestaaende adgang til at optage stedsnavne som slægtsnavn. Under alle omstændigheder fandt høiesteret, at der ikke kunde ansees godtgjort, at der f. t. skulde bestaa en ret til som slægtsnavn at optage navnet paa den grænd, bygd eller egn, hvortil man kun er eller har været knyttet som fast bosiddende. Allermindst vil — udtaltes der — en saadan ret kunne antages, hvor det mere omfattende stedsnavn — som her — er det samme som og alledet af et gaardsnavn, og hvor anerkjendelsen af en ret som anført ikke vilde kunne ske uden at komme i kollision med den ogsaa af omhandlede proposition anerkjendte eneret for en gaards eier eller bruger til at optage gaardsnavnet som familienavn.

Det kan have sin interesse at lægge merke til, at høiesterets ovenanførte afgjørelser af husmandens manglende ret til gaardens navn ikke var enstemmig, idet en af de voterende i Svanoë-sagen af 1907 stemte for, at navneantageren skulde faa beholde navnet¹⁾.

¹⁾ I dette votum, der p. g. af den historiske interesse, det har, nævnes her, anførtes at der inden bygderne hertillands fra Arilds tid af har været skik og brug i daglig omgang ikke at benytte noget særlig familienavn, men kun fornavnet i det høieste med tilføielse af farsnavnet med suffixet »son» eller »datter» eller, især hvor det var flere af samme navn, med et tilnavn efter hans stilling (smed, snedker o. s. v.) eller efter stedet, hvor han holdt til. Ved udfærdigelse af dokumenter derimod eller ved indførelse i offentlige protokoller har man som regel ikke fundet den daglige betegnelse af personen tilstrækkelig oplysende, hvorfor man har pleiet at medtage tilnavnet paa gaarden, hvor vedkommende hører hjemme. Men at ikke gaardsnavnet derved er gaet over til familie navn, viser sig bedst deraf, at hvis vedk. person tilflytter en anden gaard, har han efter almindelig

I A a g a a r d - s a g e n¹⁾, som allerede før er omtalt, fandt domstolene (i sidste instans Trondhjems overret), at man ikke kunne opnaa den heromhandlede, eieren tilkommende, ret til at bruge gaardsnavnet som familienavn alene ved at købe en liden jordflek, som man saa kaldte med det navn, man ønskede som familienavn f. eks. Aagaard. Det vilde — udtaltes der med rette — blive liden sammenhæng i retsreglerne, om man godkjendte den omvei først at købe et stykke jord, som man kaldte med navnet, og derpaa tage navn efter denne.

R a v n s b o r g - s a g e n (af 1910)²⁾: Premierløjtnant Johannes Ravnsborgs fader købte i 1859 en parcel af gaarden Ravnsborg i Asker, hvor han boede til 1892, da han solgte gaarden. Han

skik og brug kaldt sig efter den nye gaard. Skiller han sig af med gaarden uden at faa nogen ny isteden, har han gjerne vedblevet at benævnes efter den gaard, han oprindeligt tilhørte. Det samme er hyppig tilfælde, hvor vedkommende flytter til by eller gaar over til at drive haandværk eller anden fra gaardsbrug forskjellig næringsvei. At imidlertid dette tilnavn skulde være en slags herlighed, han har erhvervet sig, en personlig forret, der for eftertiden udestængte alle andre fra at bruge det samme tilnavn, er vistnok — udtaltes der — ganske i strid med den fra gammelt herskende retsopfatning. Enhver, som enten fra først af sidder inde med den samme beføielse til at regne sig som hjemmehørende paa, eller som kommen fra paagjældende gaard, eller som senere kommer i den stilling, har samme adgang til at benytte sig af betegnelsen som den, der tilfældigvis var den første, som faldt paa at gjøre det. Begrænsningen skulde efter dette ligge i tilknytningen til gaarden. Hvad nu adgangen til at give en gaard navn angaar, vil vel den, der eier en gaard, som engang har faaet navn, maaske kunne modsætte sig, at nogen anden gaard i den samme bygd kaldes med det samme navn. Men iallefald hvis vedk. anden gaard ligger i en anden bygd, vil en saadan protest visselig ikke kunne tages tilfølg. Men er dette saa, vil følgelig den, der som familienavn optager et gaardsnavn, hentet fra den ene bygd, naarsomhelst resikere, at det samme gaardsnavn ogsaa kommer til at benyttes enten i samme eller iallefald i en anden bygd, og at det derefter optages som familienavn af nogen, som staaer eller har staaet i forhold til gaarden af samme navn. M. a. o. vil nogen sikkre sig et navn, som ingen andre skal kunne benytte, maa dette navn ikke være gaardsnavn. Efter flere lensmænds bevidnelse kan man vistnok gaa ud fra, at der i de fleste af landets egne hersker den sædvane, at husmænd, inderster og strandsiddere i daglig tale kaldes efter den p l a d s, de bebor, men ellers — f. eks. i dokumenter o. lign. — betegnes med g a a r d e n s navn, saaledes som den findes i matrikulen og i andre offentlige dokumenter (hvor kun gaardene og ikke pladsene blir indført). Denne fremgangsmaade er i sig selv rimelig, og nogen betænkelighed, hentet fra, at gaardbrugernes husmænd paa den maade vil faa samme efternavn som gaardbrugeren selv, har ikke kunnet opstaa, fordi det ikke før i den aller sidste tid overhovedet har faldt nogen ind, at adgangen til at kunne føie hjemstedsnavnet til personnavnet, skulde være et prærogativ for gaardbrugerne. En saadan praxis, der har støtte i tradition og landsforhold, maa — slutter vedkommende dissenterende medlem — re-spekteres af domstolene.

¹⁾ O. R. D. (o: Overrettsdom) indtaget i Rt. 1913, s. 1002.

²⁾ Kristiania Byretsdomme, 4. saml., s. 370.

(faderen) kaldte sig Olsen, men børnene antog efterhaanden navnet R. Dette var saaledes tilfældet med premierløjtnant Johannes R., som tog navnet, da han (i 1892) flyttede fra fædrenehjemmet for at gaa ind paa Svend Foyns middelskole. I den anledning blev han sagsøgt af tandlæge Per R., men blev frifundet. Retten ansaa det overflødig at undersøge, om tandlæge R.s slægt havde erhvervet eneret til navnet, da han iethvertfald ikke fandtes at have dette ligeoverfor løjtnant R. og hans søskende, idet R. var det officielle navn paa deres faders eiendom (uagtet den vistnok til daglig kaldtes Ravnsborghaugen). Efter gammel landsens skik har en fader og hans børn i sin eiendomstid en uomtvistelig ret til at bruge eiendommens navn som slægtsnavn. Og det maa ansees som hævdunden skik, at dette slægtsnavn bevares, selv om eiendommen gaar ud affamiliens eie. At løjtnant R. først havde antaget navnet efter fraflytningen, kunde her ikke være afgjørende. Han var dengang kun 13 aar gammel og havde ikke havt nogen opfordring til at antage navnet før. Han gjorde det ved første givne anledning. Hans søskende havde da alt antaget navnet, og det vilde være unaturlig at anerkjende en saadan ret for dem og ikke for ham.

Et tvilsomt og vanskeligt spørgsmaal er det, i hvilken utstrækning det er tilladt at antage et familienavn, som i skrivemaade eller udtale ligner et andet allerede retsbeskyttet saadant. Det synes, som om domstolene her har lagt mindre vegt paa ligheden i udtale end i skrift.

Indehaveren af et navn kan udenvidere negte en person antagelsen af et andet navn, selv om dette i udtale lyder ligt eller iallefald saa godt som ligt med hint, naar navnene forøvrigt saavel i oprindelse som form fremstiller sig saa vidt forskjellig, at en forveksling neppe i almindelighed vil kunne tænkes. Dette er afgjort i Stoltz-sagen¹⁾: Kasserer Rudolf Stoltz Amundsen var paa foranledning af grosserer Rudolf Stoltz, der tilhørte Bergens-slægten S., bleven fradømt retten til at kalde sig enten Stoltz eller Stolz. Han forandret da lidt paa navnet og optraadte en vakker dag som Rudolf Staals. Paany sagsøgt i den anledning, fik han høiesterets afgjørelse for, at han havde lov til at kalde sig med dette navn, endskjønt det af sagkyndige indrømmedes, at Stoltz og Staals i udtale maatte siges at lyde ens.

At imidlertid ikke enhvilken som helst selv den ubetydeligste ændring er nok til at legitimere en slig navne-imitation, ser man af

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1907, s. 480.

den førmtalte Blich-sag¹⁾, hvor en mand efter først at være kjendt uberettiget til at kalde sig Blich, hvilket navn allerede bares af en anden slægt, nøiede sig med at forandre navnet til Blik, men derefter blev fradømt ogsaa retten hertil. Høiesteret fandt her, at konsekvensen af den ved tidligere domsafgjørelse erkjendte retsbeskyttelse for familienavne maatte være, at der ikke kunde være adgang til at antage en anden slægts familienavn alene med en rent ubetydelig forandring i skrivemaaden. Et familienavn vilde — anførtes der — være aldeles ubeskyttet, hvis enhver skulde kunne tilegne sig samme med den allerubetydeligste forandring m. h. til et enkelt bogstav. Man skulde altsaa da f. eks. være berettiget til at kalde sig Vedel-Jarlsberg, naar man blot passede paa at skrive navnet med V istedenfor W. Den slags eksempler kunne — bemerker retten — nævnes i mængdevis.

Hvor grændsen her gaar mellem det tilladelige og det uretmæssige, vil selvfølgelig til en vis grad blive en skjønssag²⁾. Kref-ting-sagen (af 1902)³⁾ angik saaledes ogsaa et slikt forhold: Brødrene Harald og Olaf Skoklefald var bleven fradømt navnet Kref-ting. Skoklefald vilde de imidlertid under ingen omstændighed hede, og de antog da — efter dertil at have erhvervet kgl. bevilling — et andet navn, som var temmeligt ligt det, de først havde tilegnet sig, idet de kaldte sig Kref-ting. Paa ny anlagde saa repræsen-

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1896, s. 724.

²⁾ Hvor tvilsomt dette spørgsmaal er, og hvor vanskeligt det er her at trække grændsen, fremgaar bedst af domstolenes vakkende holdning. Medens saaledes navneusurpatoren i ovennævnte Blich-sag blev dømt ved underretten, blev han ved overretten (med 2 mod 1 stemme) frifundet. Ogsaa ved høiesteret var der sterk dissens (4 mod 3). Der anførtes af de dissenterende i høiesteret — som altsaa ikke vilde indrømme et navn retsbeskyttelse ligeoverfor et ligelydende navn, naar dette havde en anden skrivemaade —, at denne (s k r i v e m a a d e n) maatte ansees at være saa væsentlig m. h. til individualiseringen af et navn, at man ikke kan se bort fra samme. Det er — anføres der — notorisk nok i vort land forskellige hinanden indbyrdes fremmede slægter (Foss—Voss, Schaug—Skaug, Vogt—Foght, Wahl—Hval, Kvale—Qvale, Coch—Koch eller Kock o. s. v.), hvis navne lyder ganske ens, og hvis individualisering eller fastholden som hinanden forskellige udelukkende beror paa den maade, hvorpaa familienavnet skrives. I alle forhold, hvor der opstaar spørgsmaal om kollision eller forveksling m. h. til disse her nævnte forskellige slægter, vil netop navnets skrivemaade være det, hvortil der hensees, og som vil være det afgjørende. Al den stund det, som nævnt, gives enslydende navne med forskellig skrivemaade tilhørende forskellige familier, vilde det være lidet konsekvent, om man ikke vilde tilstaa indehaverne af en af disse navneformer, naar de overhovedet er undergivet en privat navneret, en saadan ogsaa ligeoverfor enhver anden navneform. Men dette vil man — anførtes der — ikke kunne opnaa, medmindre man anser navnebeskyttelsen knyttet til en bestemt skrivemaade.

³⁾ H. R. D. i Rt. 1902, s. 645.

tanter for den virkelige Krefting-slægt sag mod brødrene, men nu fik de ikke medhold af domstolene. Det indrømmedes vistnok, at ligheden mellem de to navne var betydelig, men for en opmærksom iagttager vilde dog — bemærkede retten — navnet Krefting og Kreftung fremstille sig som forskjellig, og man traf ofte navne, som paa samme maade frembød adskillig lighed uden at være identiske. Havde vedkommende brødre tidligere baaret et helt fremmed navn — f. eks. sit oprindelige navn Skoklefald — vilde bevilling til at antage navnet Kreftung vistnok ikke være negtet dem, og da maatte det samme gjælde, uagtet det ved den meddelte bevilling, efter hvad det fremgik, havde været taget særlig hensyn til den interesse, de havde havt av at beholde et navn, som ikke væsentlig adskiller sig fra det fradømte (i hvilken forbindelse der — i parentes bemærket — i dommen gaves bevillingsmyndigheden en liden, som det synes, ikke ganske ufortjent skose i anledning af deres tilladelse til antagelsen av navnet Kreftung, idet det bemærkedes, at en saadan bevilling, om den end ikke ubetinget kunde antage at indeholde en ligefrem omgaaelse af høiesterets tidligere afgjørelse i Skoklefald-sagen, iethvertfald nødvendigvis maatte give anledning til adskillig kritik.)

I E g i d i u s - s a g e n¹⁾ forelagdes det i 1910 Kristiania Byret til behandling et lignende forhold: Bjarne Johnsen Egedius, son af jernbanerevisor Carl Egedius Johnsen, blev i daaben kaldt Bjarne. Broderen, den kjendte kunstmaler Halfdan Egedius Johnsen, var døbt med fornavnene Halfdan Egedius. Begge brødrene antog navnet Egedius som familienavn. Repræsentanter for en med toldkasserer i Frederikshald, senere i Drammen, Georg Johannes Egidius i 1804 fra Danmark indflyttet slægt Egidius, som ansaa navnet Egedius for saa ligt eget, at det praktisk talt maatte siges at være samme navn, sagsogte i den anledning nævnte Bjarne Egedius, som imidlertid blev frifundet. Retten fandt, at man ikke uden videre kunde gaa ud fra, at de to navne var identiske. Det var ikke udelukket, at de havde forskjellig oprindelse, og det vilde være meget let fra det daglige liv at finde navne, som i klang var ligesaa nærliggende som disse og alligevel helt væsensforskjellige (der nævntes i denne forbindelse de ovennævnte Krefting og Kreftung, Staals og Stoltz). At navne sammenblandes af det store publikum, og at skrivemaaden eller udtalen i daglig tale forvanskes, var — bemærkedes der — en paa familienavnenes omraade saa beklagelig udbredt foreteelse, at derpaa ingen afgjørende vegt kunde lægges.

I Blich-sagen maa det altsaa ansees fastslaaet, at et navn er

¹⁾ Kristiania Byretsdomme, 4. saml., s. 360.

retsbeskyttet mod antagelse af ligelydende navne, ogsaa om skrivemaaden er forskjellig. Hermed er imidlertid — kan der muligvis siges — ikke absolut avgjort, hvorvidt det samme gjælder ogsaa, hvor det alene er tale om en forandring af et familienavn, hvorved dette fra kun i udtale (men ikke i skrivemaade) at være ligt et andet familienavn ogsaa i sidstnævnte henseende (altsaa ogsaa i skrivemaade) kommer til at falde sammen med hint. I Mohn-sagen, hvilken vi allerede ovenfor har nævnet i en anden forbindelse, har Kristiania Byret (sagen kom, saavidt vides, ikke videre) behandlet dette sidste forhold: Postmester Andreas Martin Johannessen Mon, der som for nævnt var født paa fædrengaarden Mon (Moen) i Aremark havde senere antaget navnet Mohn og blev i den anledning sagsøgt af repræsentanter for denne slægt og dømt uberettiget til at kalde sig Mohn (med h). Retten udtalte, at den ikke ubetinget ansaa den førnævnte Blich-sag for afgjørende m. h. til det heromhandlede forhold. Imidlertid spillede der her ind omstændigheder, som gjorde, at man ikke i denne Mohn-sag (af 1899) i virkeligheden har noget rent præjudikat forsaavidt angaar afgjørelsen af det heromhandlede spørgsmaal. Der anførtes nemlig udtrykkelig i dommen, at hvad man end maatte mene om spørgsmaalet i sin almindelighed (hvorvidt altsaa indehaverne af oprindelig ligelydende, men forskjellig skrevne navne er beskyttet ligeoverfor hinanden m. h. til saadanne forandringer i navnets skrivemaade), saa maatte ihvertfald saadan beskyttelse kunne paakaldes, hvor, som her, den oprindelige forskjellig i skrivemaade ikke kunne betragtes som tilfældig eller vilkaarlig (der anførtes herom, at det ene navn, Mohn, er af tysk oprindelse — det tyske ord for valmue —, medens det andet navn, Moen eller Mon, er et norskt gaardsnavn), men hvor det tværtimod var den tilstedeværende lighed (i lyden), som maatte betegnes som tilfældig, medens forskjellen i skrivemaaden just tjente til at betegne navnenes forskjellige oprindelse.

At der er erhvervet kongelig bevilling til at føre familienavnet, giver ikke vedkommende i og for sig nogen uangribelig ret til navnet, hvis det senere oplyses, at han har været uberettiget til samme. Bevillingen er udelukkende — eller iallefald væsentlig — kun at betragte som en officiel anerkjendelse af en i og for sig legitim navneforandring. Vi har seet dette i den førnævnte Krefting-sag (af 1899). Der udtales i denne, at det ikke kan antages, at den omstændighed, at en person har erholdt kgl. tilladelse (jfr. regjeringsinstruxen av ¹⁵/₁ 1881 § 7 nr. 43) til at antage et familienavn, som viser sig at tilhøre en anden slægt, skulde medføre, at ikke denne fremdeles skulde kunne kræve den beskyttelse for navnet, som dette efter gjældende ret har. »Saa-

danne navnebevillinger skriver sig — anførtes der i dommen — fra tiden efter adskillelsen fra Danmark og er væsentlig forskjellig fra de bevillinger, som under foreningen med Danmark af og til i forbindelse med forandring af navn meddeltes m. h. til visse familieretslige forhold sigtende navnlig til at legitimere eller etablere et fingeret forældreforhold eller ægteskab. De her paagjældende bevillinger indeholder nemlig i virkeligheden kun en autorisation eller offentlig anerkjendelse af det af vedkommende antagne eller antagendes navn, altsaa en erklæring fra statens side om, at det offentlige for fremtiden vil tage det nye navn for godt som navn paa vedkommende. Men det siger sig selv, at en bevilling, som ikke har andet indhold, ikke kan gjøre en i og for sig ulovlig eller uberettiget benyttelse af et familienavn lovlig eller berettiget og ikke kan afskjære den private, der finder sin navneret krænket derved, adgangen til at protestere og til, naar han fører bevis for, at navnet er det ham rettelig tilkommende »familienavn«, at faa vedkommende ved dom kjendt uberettiget til at benytte det. —«

Det hænder ikke sjelden, at kjendte navne benyttes som navne paa opdigtede personer i romaner o. lign. Ogsaa mod saadan litterær misbrug af familienavn maa det vistnok antages, at domstolene i tilfælde vil yde en vis beskyttelse, dog neppe uden under mere graverende omstændigheder.

Forholdet var oppe i Bratt-sagen¹⁾:

I 1896 udkom der paa en boghandlers forlag i Kristiania en bog »Korsmessen«. I denne blev navnet Bratt benyttet dels som pseudonym for forfatteren og dels som navn for optrædende personer i bogen. Medlemmer af den før nævnte (oprindeligt svenske) slægt Bratt anlagde i den anledning sag mod forlæggeren (forfatteren var ikke opgivet) med paastand om, at han skulde kjendes uberettiget til fremdeles at trykke, udgive og forhandle bøger eller skrifter, der som pseudonym bar navnet Bratt, og under en løbende mulkt tilpligtes at fjerne navnet Bratt paa de steder i »Korsmessen«, hvor samme fandtes. Heri fik imidlertid ikke sagsøgerne medhold. Der udtaltes i dommen, at det her ikke gjaldt spørgsmaalet om et familienavns retsbeskyttelse mod fremmedes antagelse af navnet, men alene, hvorvidt en forfatter er berettiget til at benytte virkelig eksisterende personers navne som pseudonym for sig selv (forfatteren) eller som fingerede navne for de i hans bog forekommende personer. Uden at inklade sig nærmere paa, hvorvidt eller i hvilken udstrækning en saadan benyttelse af anden mands navn i sin almindelighed maatte betragtes som uretmæssig, antog domstolene, at mod den her foreliggende anvendelse af

¹⁾ H. R. D. i Rt. 1900, s. 486.

navnet (Bratt) var iethvertfald ikke enhverkenskommelst bærer af samme ubetinget berettiget til at skride ind, idet adgangen hertil maatte være indskrænket til tilfælde, hvor bæreren af vedkommende familienavn med foie kunne paastaa sig at være p e r s o n l i g forulempet ved benyttelsen. Men dette kunde ikke siges at være tilfælde her.

Den omstændighed, at d e r e r h e n g a a e t e n l æ n g e r e tid siden navne usurpationen, vil uvilkaarlig komme til at maatte spille en vis rolle ogsaa lige over for en navneantagelse. Det samme hensyn, som har begrundet hævdsinstituttet, synes i nogen grad at tilsige, at domstolene ikke ved en ensidig hævdelser af slægtsnavnernes ukrænkelighed — som det har været sagt af høiesteret — »lægger veien aaben for forstyrrende indgriben i fæstnede familieforhold og i betydelige sociale og økonomiske interesser, som maa erkjendes at have et ligesaa berettiget krav paa beskyttelse som ønsket om at bevare et bestemt familienavn for en afgrændset kreds af personer«.

Et saadant forhold vil f. eks. let kunne forekomme i tilfælde, hvor det ikke er vedkommende selv, som har usurperet navnet, men hvor han har modtaget det i arv fra sine forældre. At i det hele taget en person i god tro har vedblevet at benytte et navn, som hans forældre kanske antog allerede før hans fødsel, eller som han i ethvertfald selv har baaret gennem et langt livs virke og kanske allerede overført paa børn og senere efterkommere, er i den senere tid i mange tilfælde af retspraksis anerkjendt som legitimation for ret til navnet.

Dette blev allerede erkjendt i 1898 af Kristiania Byret i den fornævnte Kielland-sag, og er senere fastslaaet af Høiesteret bl. a. i de to (eller egentlig tre) Riddervold-sager (af $\frac{20}{6}$ og $\frac{20}{12}$ 1911)¹.

I den første af disse sidstnævnte domme var forholdet følgende: Jens Henry Riddervold var sønnesøn af skibsreder Jens Walløe paa Narverød i Sem og søn af Jens Riddervold Walløe. Denne sidstnævnte havde antaget navnet R. allerede før sønnens (ovennævnte Jens Henry R.'s) fødsel (i 1849) eller iallefald kort efter (fra begyndelsen af 1850-aaren), da han som skibsfører sees at være kaldt »kaptein R.« Dette skeede uden paatale fra slægten Riddervold²). Det var først i 1909, at en repræsentant for denne slægt ingeniør Adolf Riddervold, anlagde sag mod sønnen, ovennævnte Jens Henry Riddervold, som imidlertid blev frikjendt. Nogen

¹) H. R. D. i Rt. 1911, s. 735, og H. R. D. i Rt. 1912, s. 246.

²) Om denne landskjendte slægt Riddervold oplystes der, at den havde baaret navnet i ca. 200 aar. Ingeniør Adolf Riddervold var søn af provst Adolf R. og sønnesøn af statsraad Hans R.

vaklen og ustøhed i navnebetegnelsen havde det — anførtes der i dommen — vistnok været til at begynde med, baade forsaavidt angaar nævnte skibsfører Jens R., som hans førnævnte søn Jens Henry og dennes broder Ingvald Hilmar. Skibsføreren blev saaledes ved sit giftermaal i 1847 i kirkebøgerne indført som Jens Riddervold Walloe, med hvilket navn han ogsaa anførtes, da han i 1849 købte faderens gaard Narverod. Denne »vaklen og ustøhed i navnebetegnelsen« var dog ikke større, end at den kunde forklares som en naturlig følge af, at ved en navneforandring det gamle navn altid let vil hænge igjen særlig hos dem, som har kjendt familien fra tiden før navnebyttet. Som en følge af, at faderen i kirkebøgerne o. lign. var indført med sit oprindelige navn Walløe, var dette navn ogsaa blevet tilknyttet sønnen, overalt hvor hans afstammingsforhold skulde markeres. Retten tillagde imidlertid ikke denne omstændighed nogen betydning i forhold til det faktum, at han (Jens Henry), fra han i 1874 som myndig mand traadte ud i livet, i offentlige dokumenter og protokoller saavel som i forretningslivet og inden sin bekjendtskabskreds alene var kjendt under navnet Jens Henry Riddervold, og at dette slægtsnavn gennem ham videre var overført paa hans børn og børnebørn og saaledes nu av denne familie blev baaret i 4de generation. Forøvrigt var ogsaa faderen Jens R. (Walloe) kognatisk beslægtet med Riddervold familien, idet hans fader var dattersøn af Albert Mathiesen Riddervold, som betragtedes som R.-slægtens stamfader. Han havde ogsaa tilknytning til familien derved, at hans moder i sit første ægteskab havde været gift med en sønnesøn af nævnte Albert Mathiesen R. altsaa med en fætter av statsraad R., der var modpartens (ingeniør R.s) bedstefader. Retten anfører til slutning, at hvad den her lagde vejt paa, var, at navneantageren ikke selv havde valgt og antaget navnet, men tvertimod havde baaret det i god tro fra barnsben af efter sine forældre og særlig paa, at den familie, som derved ansaa sig krænket — uagtet sit kjendskab til dette forhold — havde ladet en hel menneskealder hengaa uden at paatale det.

I den anden Riddervold-sag (af 1912) gik hoiesteret endnu meget videre i anerkjendelsen af den legitimation, som ligger i længere tids benyttelse af navnet i god tro: Kjøbmand Anders Riddervold var søn af skibsfører Christian Lindahl og fik i daaben (1863) navnet Anders Riddervold. Hans farmoder, Mathea Cecilie R., var datter af Anders Otterbech R., en fætter af statsraad Hans R. Fra konfirmationen af havde nævnte kjøbmand Anders R. kaldt sig udelukkende med dette navn og sloifet sit egentlige efternavn Lindahl. I 1892, da han skulde begyndt egen forretning, søgte og fik han kgl. bevilling til at antage sin farmoders navn R.,

og under dette navn var han saa senere anført i kirkebogen ved sit giftermaal og sine børns daab, og under dette navn havde han drevet sin forretning. I 1908 anlagde ingeniør Adolf Riddervold¹⁾ sag mod kjøbmanden for at faa ham kjendt uberettiget til navnet, men fik heri ikke medhold af høiesteret. Der anførtes i dommen, at han (købmand Anders R.) efter den endnu i begyndelsen af 1880-aarene raadende retsopfatning paa dette omraade neppe havde kunnet drage sin berettigelse til at kalde sig R. i tvil, og at han ved bevillingen (af 1892) fik en formel hjemmel til navnet, som — omend erholdelsen av en saadan bevilgning efter gjældende retspraksis ikke i og for sig var afgjørende for spørgsmaalet — iethvertfald havde havt den betydning, at den havde støttet ham i troen paa sin berettigelse. Dette af ham i fuldstændig god tro antagne navn var videre fra ham overført paa hans børn. Det var derhos oplyst, at han under navnet R. havde oparbejdet en betydelig, økonomisk vel funderet og meget anset forretning med en stor kreds af kunder og merkantile forbindelser, og at han eiede flere fast eiendomme. Retten fandt ogsaa — som før nævnt — at maatte lægge adskillig vægt paa, at den fra statsraad R. stammende agnatiske gren af familien efter den foran nævnte dom (i den første Riddervold-sag) ikke længere var eneberegtiget til navnet. Interessen for repræsentanterne af den oprindelige slægt R. i at se navneantageren frakjendt retten til dette navn fandtes under disse omstændigheder at være betydelig afsvækket og at staa i aabenbart misforhold til de interesser, som stod paa spil for denne (navneantageren), for hvem det i tilfælde vilde medføre en forstyrrende indgriben i fæstnede familieretslige forhold og i betydelige sociale og økonomiske interesser, som maatte erkjendes at have et ligesaa berettiget krav paa beskyttelse som den anden parts ønske om ligeoverfor en kognat at vindicere et familienavn, som ikke længere udelukkende tilhørte agnaterne.

I modsætning til ovennævnte dom, hvor der, som det vil sees, tillægges tidens legitimerende evne en særlig vægt, kan nævnes *A n k e r - s a g e*²⁾, hvor Kristiania Overret sees ikke at ha til-

¹⁾ Der gives i underrettens dom i denne sag en del yderligere oplysninger om slægten Riddervold: Paa 1700-tallet levede i Borre præstegjæld en Albert Mathiassen R., som døde 1787. Af hans sønner var Adolf Qvernheim R. fader til ovennævnte statsraad Hans R. En sønnesøn af ham var ovennævnte ingeniør Adolf R. En anden af Albert Mathiassen R.s sønner, Mathias Albertssøn R., efterlod en søn, skibsreder Anders Otterbech R., og dennes datter Mathea (Cecilie R. blev i 1832 gift med skipper Andreas Nicolai Lindahl. Deres søn, skibsfører Christen Endresen Lindahl, var fader til ovennævnte kjøbmand Anders Riddervold (Lindahl).

²⁾ Indtaget i Rt. for 1913, s. 238. Høiesteretsdom er senere (1915) faldt. Den omstøder overretsdommen.

lagt denne omstændighed saa stor betydning, idet vedkommende navn blev frakjendt enken efter en mand, som i aarrækker i offentlig stilling havde baaret navnet, under dette navn 3 gange indgaaet ægteskab og overført det paa sine børn, ligesom enken selv i over 20 aar havde drevet forretning under omhandlede navn:

En angivelig uægte søn af et medlem af familien Anker, Bernt Hansen, (født 1835), antog ved sin indtræden paa underofficersskolen i Kristiania (i 1857) navnet Anker. Under dette navn tog han senere handelsborgerskab i Drøbak, hvor han derpaa blev politibetjent og underfoged. Han var 3 gange gift (1869, 72 og 82) og fik 7 børn, der alle blev voksne, og som altid har kaldt sig Anker. Han døde 1889, hvorefter enken fortsatte hans forretning i Drøbak under navnet Anker, i hvilken anledning hun (fru Karen Anker) i 1911 blev saksøgt af en del medlemmer af Ankerslægten, og blev frikjendt i underretten, men tabte ved overretten.

Der oplystes, at ovennævnte politibetjent Bernt Anker (Hansen) selv havde havt fuld forstaaelse af, at han ingen ret havde til navnet. Allerede i 1861 erholdt han af daværende løjtnant Carl Johan Anker, som havde faaet nys om navneantagelsen, dennes samtykke til at bære navnet for sig i sin levetid, men maatte samtidig give skriftlig erklæring for, at han ikke skulde overføre det paa sine efterkommere. At saa ikke desto mindre var skeet, derpaa blev sagsøgerne (omhandlede medlemmer af Anker-slægten) først opmærksom i 1909. Forholdet var imidlertid forsaavidt irrelevant, som retten erkjendte, at ovennævnte overenskomst i det hele taget ikke var forbindende hverken for Anker-familiens øvrige medlemmer eller for den anden part, Bernt Anker (Hansens) efterkommere.

Vi har ovenfor seet, hvorledes navneretten haandhæves af norske domstole. Sporges til slutning, om denne vor nuværende retspraksis er tilfredsstillende, maa dette vistnok besvares benegtende. Maa man end, som foran anført, yde vore domstole anerkjendelse for, hvad de her har udrettet til forebyggelse af det navneretsanarki, som i vor mangel paa lov og sædvaneret paa dette felt under en mere bogstavbunden dommerstand let kunne være opstaaet, kan man paa den anden side ikke være blind for, at de ovenanførte retsafgørelser — som altsaa er alt, vi her har at bygge paa — neppe danner noget betryggende grundlag for den fremtidige udvikling paa navnerettens felt. Der-til har domstolenes afgørelser været præget af for stor usikkerhed og mangel paa konsekvens. Man kan, naar man følger retsudviklingen paa dette omraade, i det hele taget vanskelig frigjøre sig fra en følelse af, at den til enhver tid herskende opinion i høiere

grad end ønskelig kunde været, har dikteret domstolene deres opfatning. En umiskjendelig tendens til i tvivlstilfælde at lade de s. k. »praktiske« hensyn seire ligeoverfor den strenge rets krav paa familienavnets ukrænkelighed — noget som især har givet sig udtryk i den stadig stærkere hensyntagen til tidens legitimerende virkning, som kan spores specielt i flere af høiesterets senere afgjørelser¹⁾ — vil uvilkaarlig hos alle slægtsinteresserede, som i haandhævelse af denne familienavnets ukrænkelighed ser en væsentlig betingelse for slægtstraditionernes bevarelse, have fremkaldt en vis følelse af utryghed ved tanken paa, hvad en fortsat udvikling af den nuværende retspraksis paa dette omraade kan føre med sig.

Vilde det saaledes utvivlsomt af flere grunde være ønskelig snarest mulig ogsaa paa navnerettens felt at faa en lov — man pleier jo ellers ikke at spare paa love her i Norge! —, synes visse foreteelser, som vi i de aller sidste dage har været vidne til i vor lovgivende forsamling, ikke netop at opmuntre til nu at foreslaa et saadant skridt. De mænd, som kan fremsætte slige forslag og forsvare slige synsmaader som dem, der er komne frem i de s. k. Castbergske barnelove, de er neppe i besiddelse af den historiske kultur og den forstaaelse af slægtsfølelsens betydning og krav som man maa ønske hos dem, i hvis hænder en saadan lovs skjæbne skal lægges. Glemme bør man heller ikke, at en slig navnelov — den være aldrig saa godt affattet²⁾ — alligevel ikke vil kunne løse alle de vanskelige tvils- og skjøns-spørgsmaal, som let vil opstaa, men at her som ellers den væsentligste garanti for retssikkerheden i virkeligheden vil være nationens vaagne retsbevidsthed, som her alene kan søges vedligeholdt og yderligere skjærpet ved et energisk arbejde for at høine slægtsfølelsen og den historiske sans inden folket. Paa dette omraade har den slægtshistoriske forskning derfor ogsaa vistnok sin største opgave.

¹⁾ Saaledes eksempelvis i dommen i de forannævnte Riddervolds-sager og i Wibe-sagen.

²⁾ Den danske navnelov synes saaledes ikke netop at friste til efterligning, at domme efter H. Hjorth Nielsens udtalelser i nærværende tidskrifts 6. Række, 4. Bind S. 187 ff.

Nogle Bemærkninger om Retsbeskyttelsen for Slægtsnavne i Danmark, den danske Navnelovgivning og Domspraksis.

Af **Paul Hennings.**

I den af Professorerne Fr. Nielsen, Axel Olrik og Johannes Steenstrup i 1899 udgivne »Dansk Navneskik« opstilles ved Omtalen af vor da herskende fuldstændige Mangel paa positiv Lovhjemmel til at værne om en Slægts Eneret til sit Navn det Postulat, at der i Danmark lever »megen Kærlighed til Familienavnet og til de Traditioner, som knytter sig til det«. Som Begrundelse henvises til de Vidnesbyrd, som vore — iøvrigt ikke altfor talrige — Familielegater og genealogiske eller historiske Slægtebøger frembyder. Haves imidlertid ingen bedre Beviser — og jeg kender lige saa lidt som Forfatterne til »Dansk Navneskik« saadanne — tør jeg dog hævde, at Postulatet er vel dristigt, ja ganske fejlagtigt. Vort Folk har netop i sørgelig Grad savnet Sans for, hvad et eget Slægtsnavn kan betyde og bør betyde saavel for den Enkelte som for Slægten, eller, hvis en saadan Sans nogensinde har eksisteret, er den i alt Fald bleven stærkt vanrøgtet, og dette hævner sig nu, efter at Forstaaelsen for Sagens hele moralske og kulturelle Betydning i den senere Tid ialtfald i nogen Grad er bleven vakt. End ikke indenfor den danske Adel — hvor man dog snarest skulde tro at finde en saadan Værdsættelse — har der været nogen Tendens oppe for at beskytte Familienavnene*).

Vi have da ogsaa — selv om vi ser bort fra sen-Navnene — lykkelig opnaaet en saadan Navneforvirring, at det er en yderst lille Brøkdels af Slægter — det være sig adelige eller borgerlige — der ikke maa dele sit Navn med en eller flere andre, dem ganske uvedkommende Familier.

Udviklingen herhjemme med Hensyn til Beskyttelsen for Familienavnet, der har sat sin skønneste Blomst i Navneloven af 22. April 1904, har været den modsatte af det normale. I andre

¹⁾ Noget ganske tilsvarende gælder iøvrigt om Familievaabnet, thi det er dog en Parodi paa det, der fra Arilds Tid var Tanken med et Slægtvaaben, at en forovrigt ret problematisk Beskyttelse for det kun kan opnaas ved at anmelde Vaabnet til Beskyttelse som Varemærke eller Monster! Heller ikke paa dette Punkt har Adelen haft Sans for at haandhævede nogen Ret; jfr. dog Huitfeldts Bispekrønike, S. 91 (om Erkebisp Birgers Vaaben) og Kolderup-Rosenvinge: Udvalg af Gamle danske Domme III., S. 220 (Trætte mellem Henning Vestermand og Claus Glambek om de Urners Vaaben).

Lande har Forholdet saare naturligt været det, at Folket langsomt har kæmpet sig frem til at føle Navnet som et Gode, værd at værne om, saavel for Slægten som for den enkelte Bærer af Navnet; efterhaanden har saa dette Gode gennem Domstolenes Praksis, vundet Statsmagtens Anerkendelse, for endelig ved positive Retsregler at finde den nødvendige Retsbeskyttelse; saaledes er det gaaet i Tyskland, og den foranstaaende Artikel af Kaptajn C. N. Munthe viser, at Udviklingen i Norge tenderer i samme Retning.

Herhjemme har man kun ofret sit Navns Beskyttelse ringe Interesse eller rettere sagt været ganske ligeglad; hvorledes skal man ellers forklare den Kendsgerning, at man kan gennemlede hele vort Domsmateriale fra Tiden forinden Navnelover af 1904 uden at finde blot et eneste Tilløb til, at en Slægt ved at bringe et Spørgsmaal af denne Art for Domstolene har gjort Forsøg paa at værne sit Navn.

De Ønsker, som gentagne Gange siden 1874 med større og mindre Vægt har været fremsat paa Rigsdagen om at faa en Navnelov, havde da ej heller sin Rod i et levende Ønske om at beskytte bestaaende Familienavne, men kun om af rent praktiske Grunde at faa dæmmet op for Syndfloden af sen-Navnene, denne Uhyrlighed, som har gjort os berygtet snart sagt hele Verden over, samt søge en ny Navneskik indført i vort Land. Naar vi i Navneloven af 22. April 1904 har faaet en Bestemmelse om, at den, der benytter et ham ikke retlig tilkommende Slægtnavn som sit, straffes med Bøder fra 50 til 200 Kr., udtrykkes ej heller i denne Bestemmelse nogen *N a v n e r e t* eller nogen Erkendelse hos Lovgiveren af, hvor stort et Gode Familienavnet er eller bør være for den Enkelte, men der involveres her kun en *N a v n e f l i g t*. Straffebestemmelsen skal kun ganske i al Almindelighed, hvad ogsaa Motiverne til Lovforslaget udtaler, udtrykke den retlig gennemførte Konsekvens af den tilstræbte almindelige Ordning af Navnesagen for Samfundets, ikke for den Enkeltes Skyld.

Naar man, under Henvisning til den nævnte fuldstændige Mangel paa Domsafgørelse paa Navneomraadet, spørger, om Misbrug af Familiers Slægtnavne da virkelig har fundet Sted i større Omfang, maa Svaret ubetinget lyde bekræftende. Selvfølgelig har det, da Navnedannelsen i ældre Tid foregik spontant, som oftest ved Tilknytning til den Enkeltes Fødested eller til hans Tilnavn (Øgenavn), været udelukket, at ældre Slægter kunde faa nogen Eneret til et ad denne Vej antaget Slægtnavn, men de fleste Konkurrenter til de gode gamle Slægtnavne stamme ikke fra en saadan normal Navnedannelse, men fra Slægternes egne Forsyndelser, naar de med Hænderne i Skødet saa til, at en Fremmed usurperede et Familienavn, f. Eks. at en Tjener tog sin Herres Navn

Bestemmelsen i § 18 i Forordningen om Daab af 30. Maj 1828¹⁾ — der havde til Hensigt at indføre faste Slægtnavne i Folket — er den første Bestemmelse her i Landet, der kom ind paa Navnespørgsmaalet, siden Frederik I. paa Herredagen i Odense i December 1526 havde rettet en Anmodning til den danske Adel om at antage faste Slægtnavne. Før Forordningen af 1828 kan man ialtfald udenfor Adelen, den studerede Stands og det højere Borgerskabs snævre Kreds ikke tale om Slægtnavne, højest om arvelige Tilnavne, med Hensyn til hvilke der selvfølgelig vanskelig kunde være Tale om Misbrug.

De sig til nævnte Forordning af 30. Maj 1828 sluttende Kancelliskrivelse knæsatte endog til en vis Grad Misbruget, thi det overlodes ifølge disse i Realiteten til Præsternes Forgodtbefindende i Daaben at tildele Familienavnet. At Navneusurpationen paa Grundlag heraf alligevel er bleven mindre, end man kunde vente, skyldes nærmest den almindelige Ligeegyldighed for Navnespørgsmaalet, der efter 1828 fik sit besynderlige, men ret prægnante Udslag i det fuldstændig fantasiløse Valg af en endeløs Række sen-Navne, hvormed vi ere velsignede²⁾. Men ogsaa ellers — altsaa bortset fra Navnetildelingen i Daaben — har Navneusurpationer været og er den Dag i Dag en ganske almindelig Foreteelse, hvorom man kan overbevise sig ved blot at løbe nogle Numre af Statstidende igennem. En Skifteindkaldelse gaar saaledes — jeg griber et Eksempel ud af Bunken — ud paa, at »Peder Rasmussen, kaldet Svane«, er afgaaet ved Døden. Vedkommende Afdøde har aabenbart paa egen Haand taget Navnet Svane, — fordi hans Moders Slægtnavn var Svane eller endog blot fordi han er barnefødt paa det Sted, hvor Biskop Svane residerede — er i Tidens Løb bleven kaldt ved dette usurperede Navn og opnaar nu ved sin Død, til Fordel for sine Børn, at faa Misbruget af Svanenavnet halvt anerkendt ved denne af en offentlig Myndighed udstedte Bekendtgørelse. Saadanne Usurpationer er talrigere og langt farligere end man tror, fordi de som oftest unddrager sig Erkendelsen, indtil det er for

¹⁾Iøvrigt bør hvert Barn ved Daaben benævnes ej alene med Fornavn, men og med det Familie- eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære.

²⁾ Jeg frygter for, at den tyske Genealog, Ottokar Lorenz, har Ret, naar han i sin bekendte »Lehrbuch der gesammten wissenschaftlichen Genealogie« S. 174, lidet smigrende for os udtaler følgende: »Im allgemeinen darf man sagen, dass es sicherlich eine tiefere Stufe bezeichnen mag, wenn sich die Völker zur Kenntlichmachung des Individuums zunächst nur des Zusatzes des Namens des Vaters bedienen«. At denne Forfatter udtaler sig saa skarpt, har iøvrigt sin naturlige Forklaring i, at Navneudviklingen i vort sydlige Naboland, — vi behøver ikke at gaa længere end til Holsten, — har været stik modsat vor. Adelen dér har fra den fjærreste Fortid haft faste Slægtnavne.

sent, idet de, naar de endelig træder frem, i al Almindelighed allerede har vundet en vis Hævd. Og Hævden vil altid, — da Bevidstheden om dens retlige Betydning utvivlsomt er stærk herhjemme, — være af stor Virkning, naar den bruges som Argument f. Eks. overfor den usagkyndige Præst, der skal døbe Peder Rasmussen, kaldet Svane's Børnebørn. Jeg tror ikke, jeg fejler meget, naar jeg hævder, at i 9 af 10 Tilfælde skal det nok — hvis det ikke allerede er lykkedes for Peder Rasmussen Svane selv, at faa sine Børn døbt med Navnet Svane — lykkes Peder Rasmussens Søn, om han da ikke er et helt Fæ, f. Eks. paa Grundlag af en saadan »autoritativ« Bekendtgørelse i Statstidende, at faa Præsten til at døbe hans Børn med Navnet Svane — og saa har vi Spillet gaaende; thi nu er Statsmagtens Sanktion givet gennem Indførselen i Kirkebogen.

Det Navn, en Person har faaet i Daaben, maa nemlig efter gængs Praxis fra Domstolenes Side anses for at være Vedkommendes Navn, selv om det ikke tilkommer den Paagældende med Rette, og der haves intet Eksempel paa, at Trediemand, der har anset sig for krænkede ved en saadan Indførsel i Kirkebogen, har søgt ad Retsvejen at faa denne Indførsel forandret.

Forholdet er saaledes i Virkeligheden det, at Præstestanden, der i al Almindelighed savner Forudsætningerne for at kunne skønne om Navnespørgsmaal, alt i lange Tider har været og endnu er den vigtigste navneusurperende Faktor her i Landet.

Jeg skal dog i denne Forbindelse fremhæve, at det nogle Gange er hændt, at Justitsministeriet har foranlediget, at en Persons Navn blev rettet i Kirkebogen, selv mod dennes Protest, naar Justitsministeriet ansaa det for godtgjort, at der forelaa en fejl-agtig og uberettiget Indførsel i Kirkebogen.

En anden Kilde til lovhjemlet Misbrug ligger i det Privilegium, som den kgl. Fødselsstiftelse fra gammel Tid har haft, at de der fødende ugifte Barselkvinder ikke er forpligtet til at opgive deres eget Navn. Denne Bestemmelse blev nemlig i en Aarrække ført ud i sine yderste Konsekvenser og forstaaet saaledes, at Fødselsstiftelsens Præst uden Undersøgelse skulde døbe ethvert Barn med det Navn, Moderen opgav, ja efter at Navneloven af 1904 var emaneret, endog selv om det paagældende Navn var forbeholdt ved Anmeldelse til Justitsministeriet. Det er et ikke helt ringe Antal Børn, der i Aarenes Løb som født og døbt paa Fødselsstiftelsen uberettiget bærer dem uvedkommende Navne tilhørende Landets bedste Slægter. I Aaret 1913 blev Justitsministeriets Opmærksomhed henledt herpaa, og det er nu indskærpet Fødselsstiftelsens (Rigshospitalets) Præst, at de i Henhold til Navneloven af 1904 forbeholdte Navne ikke maa gives de paa Stiftelsen udenfor Ægte-

skab fødte Børn, hvis det ikke bevises, at det ønskede Navn er Moderens eget eller Faderens, hvis denne har givet sit Samtykke til, at Barnet maa faa hans Navn.

Jeg skal endnu berøre, at Justitsministeriet i Skrivelse af 18. Marts 1913 til Ministeriet for Handel og Søfart — Ministerialtidende 1913 Nr. 105 — har slaaet fast, at en gift Kvinde er berettiget til at benytte sit Pigenavn; bliver dette almindelig Skik og Brug, vil vi utvivlsomt snart ogsaa ad denne Vej naa til at konstatere Navnemisbrug, som det vil være vanskeligt at dæmme op for; man tænke sig blot det Tilfælde, at en ung Enke eller fraskilt Kone, der kalder sig ved sit Pigenavn, har en hel Række Smaabørn; disse vil selvfølgelig i daglig Tale — og efterhaanden i alle Livets Forhold — blive benævnt ved deres Moders Navn.

Foruden disse — jeg tør maaske kalde dem de mere folkelige — Misbrug, har vi den officielle Bevilling, der ogsaa har et ikke helt ringe Antal Forsyndelser paa sin Samvittighed. Før som efter Navneloven af 1904 har Justitsministeriet (tidligere danske Kancelli) haft Magt til ved Bevillinger at tilstaa Navneforandringer, selv om det Navn, der blev tilstaaet, var identisk med eller stærkt lignede et andet Slægtnavn. Dansk Navneskiks Forfattere hævder, at Justitsministeriet med kraftig Haand har værnet om Familiernes Ret ligeoverfor Forsøg paa Usurpation; men om end Bevillingmaterialet ikke er tilgængeligt, saaledes at man kan konstatere Mishrugets Omfang, er dog for mange Overgreb bekendt til, at man ikke med Bestemthed tør hævde, at Justitsministeriet ikke uden sagkyndigt Raad kan være sin Opgave paa dette Omraade voksen. Der er selvfølgelig ingen Tvivl om, at Justitsministeriet altid har haft den redeligste Villie til at gøre Ret og Skel, men naar Sagkundskaben savnes indenfor Ministeriet, maa det ikke undre, at Ministeriet hverken havde eller kunde have nogen virkelig Interesse for paa effektiv Maade at værne om de bestaaende Slægters Navneret, simpelthen fordi Ministeriet slet ikke havde Følelsen af, hvad det var, det her drejede sig om. I særlig flagrante Tilfælde, f. Eks. naar det ansøgte Slægtsnavn var identisk med et allerede almenkendt, ansøgt Slægtsnavn, har Ministeriet vel i al Almindelighed krævet Samtykke fra Medlemmer af den Slægt, hvis Navn Ansøgeren ønskede; men ellers gik det i Regelen glat nok at faa det Navn, man forlangte, selv om det tilhørte en anden, maaske mindre kendt Slægt. I Tvivlstilfælde valgte Ministeriet ofte at give det ansøgte Navn en mindre Bogstavændring, hvad der, naar henses til Navnes ofte vaklende Skrivemaade, var et saare skrøbeligt Værn for den eller de Slægter, der alt bar et ligelydende Navn.

Før jeg gaar over til at omtale den gældende Ret, saaledes som den er fremgaaet af og skabt i Danmark ved Navneloven af 22.

April 1904, skal jeg kort præcisere Hovedpunkterne i de rationelle Regler for Navnebeskyttelse og Navnetildeling, som jeg, set fra et genealogisk og personalhistorisk Standpunkt, skønner fornødne.

Et Familienavn bør — idet Navneret og Navnepligt selvfølgelig skal gaa Haand i Haand, og jævnsides med at Navnet af offentligretlige Grunde maa være beskyttet — være et i privatretlig Forstand retsbeskyttet Gode, saaledes at enhver til Navnet berettiget Person ad Rettens Vej igennem følelige og i Gentagelsestilfælde progressivt stigende Bøder kan ramme den, der forsætlig eller uagtsomt gør Indgreb i Vedkommendes Navneret, det være sig ved personlig at tillægges sig selv samme eller et stærkt lignende Navn, ved som Forfatter at benytte Navnet i sine Aandsværker eller ved at bruge det som Teaternavn, Firmanavn, Varemærke eller Reklame. Hustruen bør have retlig Pligt til at bære sin Mand's Navn, — eventuelt i Forbindelse med sit eget, — men saaledes at denne Pligt kan ophøre i Tilfælde af Skilsmisse.

I Tilfælde af Tvivl om, hvorvidt en Person har Ret til et Navn, bør Bæreren af Navnet altid have Adgang til gennem Domstolene at faa sin Ret til Navnet konstateret.

Et Navn bør aldrig — jeg ser bort fra saadanne Retsinstitutter som Adoption, Lysning i Kuld og Køn o. lign. — bevilges af Myndighederne, før Ansøgningen har været forelagt et sagkyndigt Forum (offentligt Navnekontor eller raadgivende Udvalg) og dette har prøvet hvorvidt Navnet tilhører en anden dansk Slægt — blomstrende eller uddød, — samt før der ved forudgaaende Offentliggørelse paa passende Maade af det Navn, som ønskes antaget, er givet andre eventuelt til Navnet Berettigede Lejlighed til indenfor en vis, ikke for knapt tilmaalt (f. Eks. etaarig), Frist at nedlægge begrundet Protest imod, at det paagældende Navn antages. Myndighederne bør, naar der er Tale om Antagelse af et Navn, som den sagkyndige Autoritet paaviser alt tilhører en eller flere blomstrende Slægter eller mod hvilket der er nedlagt berettiget Protest, altid og ubetinget afslaa Andragendet. Naar andre Betæneligheder ved Navnebevillingen af kriminel Natur gør sig gældende (idet f. Eks. den Navnesøgende kun ønsker Navneforandring for at tilsløre sin Personlighed og Forhold), er det ligeledes en Selvfølge, at Andragendet ikke bør bevilges.

De herhjemme saa yndede Dobbeltnavne — Christensen, Hausen, Larsen, Petersen, Rasmussen o. s. v. i Forbindelse med et fint klingende Slægtsnavn, i Reglen taget fra en kvindelig Ascendent, — bør ej heller bevilges; de føre lige ud i Misbruget af det paahæftede Navn, og de forekommer mig rent sprogligt set ogsaa at være en Uting; helst burde det overhovedet forbydes at bruge Slægtsnavne som Fornavne, da Fristelsen til at bruge et saadant

Fornavn som Efternavn, og lade sit eget almindelige Navn glide ud af Sagaen, er altfor stor.

Navnebevillinger bør aldrig kunne gives uden ogsaa at omfatte Andragerens Hustru og Børn; andre, der er beslægtet med Andrageren i Mandslinie, maa om de ønsker det, ogsaa kunne antage Navnet, for i saa vidt Omfang som muligt at undgaa den Abnormitet, hvorpaa vi herhjemme har talrige Eksempler, at flere Brødre faa Navnebevilling til forskellige Navne, idet det altid maa tilstræbes, at Navnet karakteriserer Slægten og at derfor saa mange som muligt af samme Slægt bærer samme Navn.

Spørger man nu, hvilke af disse Krav Navneloven af 22. April 1904 har opfyldt, maa det erkendes, at denne Lovs Emanation, rent bortset fra Bevillingsmyndighedernes ubegrænsede og i Virkeligheden ganske ukontrollerede Ret, — som vi forhaabentlig ogsaa engang maa komme bort fra, naar Sagkundskaben, hvad før eller senere maa ske, bliver den raadende, — har været en Skuffelse for enhver, der værdsætter sin Slægts Navn, thi end ikke Hovedprincippet, at Slægtnavnet som saadant bør være et umisteligt og i privatretlig Forstand beskyttet Gode, har Loven anerkendt.

I Motiverne til det Lovforslag, der fremlagdes i Rigsdagssamlingen 1900—1901, kaldes det Ministeriets Hovedanke mod de to Lovudkast, som Forfatterne til Dansk Navneskik havde forelagt Justitsministeriet, at der i disse var taget for stærkt Hensyn til bestaaende Navneinteresser; og Motiverne udtaler, at i samme Grad som man drager Hensynet til saadanne bestaaende Navneinteresser frem i Forgrunden og i samme Grad som man er ængstelig for at træde saadanne Interesser for nær, i samme Grad vil den almindelige Regel om fri Tilegnelse, som maatte blive opstillet, blive mager og indskrænket. Konsekvensen af dette Udgangspunkt blev da ogsaa, at Lovforslaget ikke kom til at indeholde noget Udtryk for Trangen til en Retsbeskyttelse for slige Navneinteresser.

Da dette Lovforslag, der ganske rigtigt i Realiteten lod haant om enhver Retsbeskyttelse for Navnet, heldigvis ikke blev vedtaget, forelagde Ministeriet i Rigsdagssamlingen 1903—1904 et nyt Lovforslag — der ophøjedes til Lov den 22. April 1904 — og i Motiverne til dette Lovforslag udtales, at det i Modsætning til det i Samlingen 1900—1901 forelagte Forslag yder en omfattende og virksom Beskyttelse for alt bestaaende Familienavne. Med denne omfattende og virksomme Beskyttelse er det imidlertid kun saa som saa, thi Loven undtager fra den ved samme indførte lette Navneantagelse ved Øvrighedsbevis, ikke Slægtnavne i al Almindelighed, men kun saadanne, der blive anmeldte — og det tilmed inden 1. Juli 1905 — for Justitsministeriet som forbeholdt, foruden de af Fædrelandet fortjente Personers Navne samt de nye Slægtnavne, som efter

Lovens Ikrafttræden erhverves ved Øvrighedsbevis eller kongelig Bevilling.

Da man *e contrario* maa slutte, at alle ikke saaledes forbeholdte Navne kan antages, har Navneloven af 1904 realiter anerkendt den Grundsætning, at et ikke forbeholdt Slægtnavn foreløbig indtil 1. Juli 1916 kan være Genstand for Tilegnelse, idet Vedkommende blot ved en simpel Henvendelse til sin stedlige Øvrighed kan faa udfærdiget et Bevis paa det ønskede Navn; thi det betyder intet, naar Loven i § 3 udtaler, at Listen over forbeholdte Navne kun tjener til Vejledning, saaledes at Øvrigheden ogsaa kan nægte Antagelse af ikke forbeholdte Navne; et saadant Afslag fra den ganske usagkyndige Øvrigheds Side vil saa at sige aldrig ske; naar et Andragende om Navnebevis indgives, slaar den paagældende Øvrigheds-person, som det sig hør og bør, efter i sin Liste over de forbeholdte Navne, og findes det ansøgte Navn ikke heri, udfærdiger han uden Skrupler Navnebeviset — det hele gaar en, to, tre — ganske amerikansk! Dette er, hvad Motiverne benævner »en omfattende og virksom Beskyttelse« for bestaaende Navneinteresser. Man maa i Sandhed, naar man læser dette, erkende, at det sete afhænger af Øjnene, der ser.

Man savner altsaa, for alle ikke forbeholdte Slægtnavnets Vedkommende, et Korrelat til den i Lovens § 8 udtrykte almindelige Navnepligts Regel om, at ingen maa benytte andet Navn end det Vedkommende retlig tilkommende, hvilket som forannævnt vil sige, at man har faaet det paagældende Navn i Daaben eller ved officiel Navneforandring. Ganske vist giver eller burde ialtfald denne Navnepligt give en vis negativ Retsbeskyttelse for Slægtsnavne, men hvor lidet denne i Virkeligheden betyder, tror jeg gennem det ovenfor udviklede i tilstrækkelig Grad at have paavist.

I hvor ringe Grad Lovgiverne overhovedet har tænkt paa den Privates Interesse i at bevare sit Slægtnavn uantastet, fremgaar ogsaa af den Omstændighed, at Sager for Overtrædelse af Navnepligten ifølge Lovens § 8 behandles som offentlige Politisager.

Dette vil nemlig sige, at den Private, der føler sig forurettet ved en Navneusurpation, ingen anden Vej har at gaa end at andrage Politimyndighederne om at ville tage Affære, — men selv paatale Overtrædelsen kan han ikke.

En Sag for sig er, at Politimyndighederne vel nok altid, naar de finder, at et Andragende fra en Privatmand om Sagsanlæg er vel begrundet, vil forfølge Sagen, og de faa Navnesager, vi hidtil har haft herhjemme, er da ogsaa alle rejst ifølge Privates Begæring — men det Hele er bagvendt, naar man ser Slægtnavnet som et privatretligt Gode i egentligste Forstand.

Om de tre Navnesager, der saavidt jeg har kunnet faa oplyst,

ere de eneste, der overhovedet have verseret for danske Domstole, kan følgende Bemærkninger have Interesse:

I 1907 foranledigede Oberstløjtnant Vilhelm Kofoed-Hansen — hvis Navn var forbeholdt i Henhold til Navneloven af 22. April 1904, saaledes at Forbeholdet gjaldt Sammenstillingen af Navnene Kofoed og Hansen, uanset hvorledes de enkelte Dele af Navnet stavedes, og uanset om de to Dele af Navnet var forbunden med en Bindestreg eller ej — Sag rejst mod Grosserer V. H. Kofod Hansen, der kaldte sig Kofod-Hansen, for Overtrædelse af Navnelovens Bestemmelser.

Under Sagen gjorde Tiltalte gældende, at han, der er født 6. Januar 1881, hele sit Liv som Slægtnavn har benyttet Navnet Kofod-Hansen, hvorhos han har godtgjort, at der ved Daaben er tillagt hans i Aaret 1875 i København døbte Broder og hans i Aaret 1883 i Antwerpen døbte Søster samme Slægtnavn, og at Tiltalte selv i offentlige Udfærdigelser, saaledes i en for ham i Aaret 1904 udfærdiget Fuldmyndighedsbevilling*), er bleven betegnet med det nævnte af ham og hans Søskende benyttede Efternavn.

Endvidere gjorde han, hvis i Genève i Aaret 1881 af vedkommende svejtsiske Myndighed udfærdigede Daabsattest lyder paa Navnet: »Valdemar — Henry — Kofod Hansen«, Søn af Christen Hansen og Hustru, Ida Augusta Kofod, gældende, at denne Gengivelse af hans fulde Navn er Udtryk for, at de to sidstnævnte Navne betragtes som udgørende en Enhed i Modsætning til de med Streger adskilte Fornavne.

Heri blev der imidlertid ikke af Retten givet ham Medhold. Domspræmisserne fremhæve tværtimod, at den foreliggende Affattelse af Daabsattesten snarere syntes at vise, at Navnet Kofod er henregnet til de med Streger forbundne Fornavne i Modsætning til Slægtnavnet Hansen. Men selv om hans Formening i anførte Henseende havde været rigtig, fandtes Daabsattesten, i hvis Tekst en hvilken som helst Ændring eller Tilføjelse maatte anses utilstedelig, dog ikke at kunne hjemle ham Ret til Benyttelse af Navnet »Kofod-Hansen« — altsaa Tilføjelsen af en Bindestreg — og Tiltalte, der allerede tidligere havde faaet Afslag paa et til Justitsministeriet indgivet Andragende om kgl. Bevilling til fremtidig at føre dette Navn, og som ved den fortsatte Benyttelse af Navnet i den her angivne Form maatte anses at have overtraadt Bestemmelserne i Loven af 22. April 1904, blev derfor i Medfør af nævnte Lovs § 8 anset med en Statskassen tilfaldende Bøde paa 50 Kr. (!), hvorhos han dømtes til at betale Sagens Omkostninger.

Ifølge denne Dom er Spørgsmaalet, om, hvorledes Daabs-

¹⁾ Man ser, hvor let det er at faa et officielt Dokument, hvori man benævnes ved det Navn, man selv kalder sig.

attesten ser ud og om det paagældende Navn er optaget paa Listen over de forbeholdte Navne, gjort til det Centrale, den bag ved Forbeholdet liggende reelle Berettigelse til Navnet er ganske ladet ude af Betragtning. Man kan i denne Sag ikke vægre sig ved en Følelse af, at det er Grosserer V. H. Kofod Hansen, der historisk set har den bedste Ret til Navneforbindelsen med Kofod, — hvorledes dette Navn nu end staves; — thi medens Grosserer V. H. Kofod Hansen dog gennem sin Moder havde nogen Tilknytning til Slægten Kofod, var Oberstløjtnant Vilhelm Kofoed-Hansen, — hvis Fader var den højtansete Stiftsprovst H. P. Kofoed-Hansen — Sønnesøn af Forpagter Niels Hansen paa Aastrup, hvilken Gaard dengang ejedes af en Kofoed; dette er den eneste Forbindelse, Oberstløjtnantens Familie har med Navnet Kofoed, og det kan man jo egentlig ikke sige, er overdrevent meget. Saavidt mig bekendt har der end ikke nogensinde foreligget nogen Art af Navnebevilling for Stiftsprovsten eller hans Børn til at antage Navnet Kofoed-Hansen. Vi har altsaa her netop et typisk Eksempel paa den af mig før omtalte Usurpation foretaget af Præsterne, thi Navneantagelsen er formentlig sket paa den Maade, at Stiftsprovsten uden nogen formel Berettigelse kaldte sig selv Kofoed-Hansen til Efternavn og døbte sine Børn samt indførte dem i Kirkebogen med dette Navn.

Den anden eksisterende Domsafgørelse af 26. Februar 1909 var foranlediget af Hofjægermester F. Ræder; den angaar det aktuelle Spørgsmaal om Kvinders R e t til deres Mands Navn. Ifølge denne Dom var Marie J. H. Gynther den 25. August 1879 bleven gift med Læge J. E. P. V. Ræder, men dette Ægteskab blev ophævet ved kgl. Bevilling af 13. September 1902. Den 5. November 1903 blev hun derpaa viet til Kapelmester E. A. Jacobsohn, hvilket Ægteskab imidlertid ved kgl. Bevilling af 31. Juli 1905 ligeledes blev ophævet. Under Sagen blev det oplyst, at Tiltalte efter den 1. Juli 1907, da Straffebestemmelsen i Navnelovens § 8 traadte i Kraft, jævnlig havde benyttet Slægtnavnet Ræder, og ved Landsover- samt Hof- og Stadsrettens Dom blev Tiltalte, der efter Indgaaelse af det sidste Ægteskab maatte anses for uberettiget til at benytte Slægtnavnet Ræder som sit, straffet med en Bøde af 50 Kr.

Som bekendt forudsætter Loven af 1904, at gift Kvinde har saadan R e t, men gaar forsigtig uden om Spørgsmaalet, hvorvidt hun ogsaa har P l i g t til at bære sin Mands Navn, og man har saaledes indtil videre intet andet i saa Henseende at holde sig til end den foran omtalte justitsministerielle Skrivelse, der slaar fast, at ingen saadan Pligt bestaar.

Den tredie Sag har den 11. Juni 1915 fundet sin endelige Afgørelse ved Højesteret; den var rettet mod en Person, der uden at kunne bevise det, formentede sig at nedstamme fra den adelige Slægt

Brockdorff og derfor kaldte sig »von« Brockdorff. Ved den af Højesteret stadfæstede Overrettsdom (Underretten, Frederiksberg Politiret, havde frikendt ham) blev han dømt til en Bøde paa 50 Kr., fordi han havde benyttet Navnet von Brockdorff, skønt hans Daabsattest kun lod paa Navnet Brockdorff, idet Retten fandt, at Navnene Brockdorff og von Brockdorff er to forskellige Slægtnavne, og da begge disse Navne ere forbeholdte ved Optagelse paa Justitsministeriets Liste over Navne, der ere unddragne Tilegnelse ved Øvrighedsbevis, havde den Paagældende overtraadt Navneloven af 1904. Vi se atter her, hvilken Betydning der tillægges det rent formelle, hvorledes Daabsattesten ser ud.

I Dommen synes, da det udtrykkelig siges, at Navnene Brockdorff og von Brockdorff er to forskellige Navne, at ligge en Erkendelse fra Rettens Side af, at Partiklen, »von« efter dansk Ret maa anses som en Del af Navnet og navnlig ikke er en Adelsrettighed, saaledes som man ved Reminiscenser fra Tyskland maaske kunde være tilbøjelig til at antage, skønt det er en given Sag, at den danske Adel som saadan aldrig har benyttet Partiklen »von« til at betegne sin Adelskvalitet.

Jeg skal her ikke komme nærmere ind paa, at jeg skønner, at Dommen for saa vidt er urigtig, som historisk set Navnene Brockdorff og von Brockdorff absolut er samme Navn; af den adelige Slægt Brockdorff er begge Skrivemaader i alt Fald Aarhundreder igennem brugt i Flæng.¹⁾

Disse tre Navnesager er altsaa det danske Folks Indsats for at beskytte en saa dyrebar Ting som sit Fædrenenavn med Angreb; ingen vil vel med Sandhed kunne paastaa, at den vidner om nogen stærk Følelse for Navnets Ære og Værdighed.

Af ovenstaaende tror jeg nu, at følgende Konklusioner med Hensyn til vor gældende Ret paa Navnesagens Omraade kan drages:

- 1) at fri Bemægtigelse af et Slægtnavn vel ikke er tilladt efter dansk Ret, men at en Bemægtigelse dog maa siges at stifte Ret til det tilranede Navn for Bemægtigerens Descendent, saasnt det igennem en Daabshandling og Indførsel i Kirkebogen er bleven tillagt denne,
- 2) at Navneloven af 1904 ved den ved Loven indførte Navnebevisinstitution i Stedet for at yde Beskyttelse, tværtimod har aabnet den, i al Fald til 1. Juli 1916 gældende, lettest mulige Adgang for Enhver til med Statsmagtens Sanktion at antage gamle gode Slægters Navne, naar blot den paa-

¹⁾ Dommen støttes i saa Henseende paa en mærkelig Erklæring fra Rigsarkivet af 15. Oktober 1906 ifølge hvilken Slægtnavne i talrige Tilfælde, hvor der ved Patenter er bleven knyttet »von«, »de« eller »af« til det igrigt uforandrede Slægtnavn, derefter i Patenterne behandles som helt nye Navne.

gældende Slægt har forsømt Anmeldelsen af sit Navn som forbeholdt,

- 3) at Forbehold af et Navn i Henhold til Navneloven af 1904 beskytter overfor Antagelse af Navnet ved Øvrighedsbevis; den nævnte Beskyttelse, der konsekvent maa antages ikke alene at tilkomme Anmelderen af saadant Forbehold, men ogsaa hans Descendens, kan dog ikke karakteriseres som en i privatretlig Forstand selvstændig Ret til Navnet, idet Retsbeskyttelsen er afhængig af Politimyndighedernes Forgødtbefindende,
- 4) at intet Navn hverken før eller efter Navneloven af 1904, altsaa ligegyldigt om det er forbeholdt eller ej, er beskyttet ligeoverfor en eventuel og til Tider ogsaa praktiseret justitsministeriel Mangel paa Sagkundskab og Ligegyldighed, idet Justitsministeriet ved kongelig Bevilling kan tildele hvilket Navn, det vil, uden at være forpligtet til noget Hensyn overfor bestaaende Navne,
- 5) at gift Kvinde er berettiget, men ikke forpligtet, til at bære sin Ægtemands Navn, og at hun ved nyt Giftermaal ubetinget fortaber Retten til sin tidligere Ægtemands Navn.

Ingen vil paastaa, at dette kan kaldes glimrende Resultater, som vi kan være stolte af; man maa imidlertid haabe, at den forestaaende Revision af Navneloven vil møde Forstaaelse i Regering og Rigsdag, saaledes at Forandringerne til det bedre bliver betydelige. Et af dansk-historisk Fællesforening nedsat Udvalg, — hvoraf jeg har haft den Ære at være Medlem — har i den allerseneste Tid udarbejdet et Udkast til Lovforslag, der nu beror i Justitsministeriet; dette har søgt at raade Bod paa Navnelovens værste Mangler, idet det fremhæver Nødvendigheden dels af Retsbeskyttelse for alle Slægtsnavne ligeoverfor Usurpation, dels af Oprettelsen af en sagkyndig Institution, der skal varetage alle Navneforandringsager; men selv dette Lovudkast lader i alt for høj Grad den privatretlige Retsbeskyttelse af et Slægtnavn træde i Baggrunden og karakteriserer ikke skarpt, hvad der forstaas ved det en Person retlig tilkommende Slægtnavn, et Begreb der gennem Lov bør finde sin bestemte Afgrænsning, saaledes at Indgreb i Retten let kan konstateres og belægges med en langt føleligere Straf end Tilfældet nu er.

Stipendium Regium og dets Stipendiarier.

Af K. Carøe.

I den fundats, ved hvilken Frederik II. indstiftede kommunitetet 25. Juli 1569, oprettede han tillige »Stipendium Regium«, det kongelige rejsestipendium, hvis regnskab skulde føres af kommunitetets forstander, i almindelighed kaldet økonom, uden i øvrigt at have anden forbindelse med dette; medens imidlertid kommunitetet endnu er en livskraftig institution, er rejsestipendiet forlængst glemt, idet det døde stille og ubemærket i en alder af næsten 80 år.

Med H. Rørdam's Universitetshistorie, Acta consistorii i kommunitetsarkivet og forskellige andre kilder som grundlag skal først i korte træk gives en fremstilling af stipendiets oprettelse og virksomhed og derefter oplysninger om stipendiarierne.

Stipendiet indstiftedes for, »at riget herefter må have gode, lærde og forfarne mænd både in Theologia og in Medicina, og man ikke skal have behov dem fra andre steder at lade handle eller forskrive«; hertil bestemtes 400 daler, der årligt skulde udredes af Sorø, Antvorskov og Ringsted klostre »til fire danske studenters underholdning udenlands«, af hvilke de tre skulde studere teologi, den fjerde medicin; for at komme i betragtning skulde stipendiarien være promotus magister og af universitetet kendt duelig til at blive doktor i teologi eller i medicin og i fremtiden kunne blive professor eller superintendent (biskop); de tre teologer måtte kun tage doktorgraden i København, en bestemmelse, der vel nærmest blev givet for den rene læres skyld. Da det efterhånden viste sig vanskeligt at få ansøgere, der var magistre — den senere fortegnelses »M« foran navnet er i mange tilfælde ikke rigtigt på det tidspunkt — blev det sammen med forskellige andre ny regler i 1621 bestemt, at de teologiske stipendiarier kun måtte studere ved universiteter, hvor den rene lutherske lære doceredes, samt at ingen måtte få stipendiet, med mindre han tilforn publice havde disputeret, i hvilken disputation alene professorer og competitores stipendii måtte opponere; men 1642 blev det atter bestemt, at ingen måtte disputere for stipendiet uden at være promotus magister. Efterhånden tog imidlertid interessen for sprogstudier så stærkt til mellem de teologiske stipendiarier, at det teologiske studium forsømtes i den grad, at Christian IV. i et kongebrev 3. Febr. 1639 måtte indskærpe, at dette stred mod fundatserne, og at stipendiarierne skulde studere teologi ved de universiteter,

som de hjemmefra blev anviste, og ikke perigrænere eller omløbe, men blive stille, hvor de var¹⁾.

Det havde imidlertid haft sine vanskeligheder både at få og holde stipendiet i gang, thi klosterforstanderne var forsømmelige med at indbetale pengene, så at det i de følgende år gang på gang måtte indskærpes dem at gøre det: til sidst måtte Christian IV. på professorernes begæring 29. Nov. 1600 lade udgå kongebrev om, at de 400 daler skulde udbetales af rentekammeret. Stipendiet gaves på fem år, men efter særlig ansøgning kunde der hertil lægges et sjette »nådsensår«. Det var konsistorium, der bortgav stipendiet, men det måtte ofte tage hensyn til kongens ønske om at give den første ledige plads til en bestemt person og undertiden vel også til andre indflydelse.

For de første 30 år findes ingen fortegnelse over dem, der har fået stipendiet, og det er derfor umuligt bestemt at angive antallet og rækkefølgen; men ved hjælp af H. Rørdam's Universitetshistorie, hans »Uddrag af Acta consistorii indtil 1599« i Ny kirkehist. Samlinger V. og »Magistre kreerede ved Københavns Universitet indtil 1660« i Personalthist. Tidsskrift 1 Rk. III.—IV. samt spredte oplysninger andetsteds er det lykkedes at samle navnene på 22 af de mænd, der i dette tidsrum har haft stipendiet; og mange flere har det næppe været, thi hvis stipendiet i tidsrummet 1570—1599 har været uddelt regelmæssigt hver femte år til fire ny mænd, vilde antallet været 24.

I konsistoriums arkiv findes en protokol over »Stipendiarii Regii«, som begynder med en afskrift af Frederik II. bestemmelser om stipendiets oprettelse, derefter følger de tidligere omtalte bestemmelser af 29. Nov. 1600, så de ny »Constitutiones« fra 1621 og til sidst kongebrevet af 3. Febr. 1639. Derefter kommer en række hvide blade, åbenbart bestemte til mulige ny bestemmelser, så nogle ganske få optegnelser om et par disputatser, og efter en ny række hvide blade en fortegnelse over stipendiarierne fra 1597 til 1642, dog således, at fortegnelsen først er fuldstændig fra 1600, idet der i 1597 står plads åben til medicinerens navn, og i 1598 og 1599 til alle de fire stipendiariers navne. Derefter kommer atter en række hvide blade og så en del, som det synes, ret tilfældige oplysninger om adskillige af stipendiarierne, dels hvor ofte stipendiet er udbetalt dem — det ses heraf, at ikke så få har haft det i 6 år — dels om, hvad de senere er blevet til i livet; alt åbenbart afskrifter af ældre optegnelser.

¹⁾ Ifølge acta consistorii blev 14. Febr. 1639 læst et kongebrev, at ingen skulde bekomme Stipendium Regium, som enten tog herremands børn an [altså rejste som hovmester for adelige] eller og perigrænerede, men til en visse akademi udi Tyskland forskreves. Om den første del heraf, stillingen som hovmester, indeholder kongebrevet dog intet.

Hele denne protokol er skrevet med samme hånd; der kan derfor næppe være tvivl om, at den først er blevet skrevet 1641—1642 i henhold til en bestemmelse, der blev taget af konsistorium 24. Juli 1641: »Samme tid sluttet, at en særdeles bog skal gøres, hvorudi Stipendiariorum Regiorum navne, som enten hidindtil haver haft eller nu haver eller fremdeles have skal sådant stipendium, skal indtegnes«.

Hvorfor denne protokol, efter omhyggeligt at være affattet, senere ikke er blevet ført i de få år, stipendiet endnu holdt sig i live, er ikke godt at vide.

I konsistoriums arkiv findes desuden en pakke dokumenter vedrørende Stipendium Regium; den indeholder det originale kongebrev af 29. Nov. 1600 samt 57 skrivelser angående stipendiet; de fleste af disse skrivelser er reverser, udstedte af stipendiets modtagere, i hvilke disse afgiver løfte om at holde fast ved den rene lutherske lære og for teologernes vedkommende desuden om kun at besøge lutherske højskoler. Flere af disse reverser er udstedte i udlandet, hvoraf ses, at stipendiet oftere er tildelt studenter, der allerede var på studierejser. Andre af skrivelserne er ansøgninger om eller anbefalinger til stipendiet, og desuden er der en del kvitteringer for at have fået stipendiet udbetalt fra påske til påske, i flere tilfælde udstedte af fædre for sønner, der da var i udlandet. Imellem disse skrivelser findes tillige en ansøgning fra Claus Plum senere prof. jur., dateret Wittenberg 24. Febr. 1608, og en anbefaling fra Christian IV. af 5. Febr. 1639 for Bertel Wichmand, senere provst, men ingen af disse to mænd vides at have fået stipendiet.

Stipendiarii Regii.

- c. 1570-75. Jakob Madsen Aarhus¹).
- — Christen Michelsen²).
 - — Niels Krag³).
 - — Anders Christensen⁴).
 - — Jakob Hasebard⁵).
 - 1579. Hans Christophersen Lyskauder⁶).

¹) F. 1538, d. 1586. Prof. theol. Mag. 1567. — Biografisk Lexikon I.

²) F. 1549, d. 1592. Prof. Græc. Mag. 1575. — Rørdam: Univ. Hist. II.

³) F. 1550, d. 1602. Prof. Græc. Historiker. Mag. 1575. — B. L. IX.

⁴) F. 1551, d. 1606. Prof. med. — B. L. III. — Carøe: Den danske Lægestand 1479—1900. I.

⁵) F. 1552, d. 1607. Livmedikus. — B. L. VIII. — D. d. L. I.

⁶) F. 1556, d. 1581. Forfatter. Anbefaling fra Frederik II. 12. April. 1578. — B. L. X.

- c. 1580. Anders Krag¹⁾.
 - — Mads Pors²⁾.
 - — Hans Olufsen Slangerup³⁾.
 - 1584. Gellius Sascerides⁴⁾.
 - 1586. Isak Grønbæk⁵⁾.
 - 1587. Laurids Clausen (Nielsen) Skavbo⁶⁾.
 - 1589. Hans Poulsen Resen⁷⁾.
 1590. Niels Svaning⁸⁾.
 Hans Knudsen Vejle⁹⁾.
 1593. Kort Aslaksen¹⁰⁾.
 1595. Niels Hammer¹¹⁾.
 1597. M. Johannes Canutius⁹⁾. Stud. theol.
 — - Conradus Aslacus¹⁰⁾. Stud. theol.
 — - Nicolaus Hammer¹¹⁾. Stud. theol.
 1599. Christopher Dybvad¹²⁾.
 — Lauge Christensen¹³⁾.
 — Oluf Brender¹⁴⁾.

¹⁾ F. 1553, d. 1600. Prof. phys. Dr. med. Mag. 1578. Anbefaling fra Frederik II. 20. April 1579. — B. L. IX. — D. d. L. I.

²⁾ Død 1618. Rektor. Anbefaling fra Frederik II. 22. Marts 1579. — B. L. XIII.

³⁾ Død 1596. Prof. theol. — B. L. XVI.

⁴⁾ F. 1562, d. 1612. Prof. med. Anbefaling fra Frederik II. 27. Juli 1584. — B. L. XIV. — D. d. L. I.

⁵⁾ Død 1617. Biskop. Mag. c. 1586. Anbefalinger fra Frederik II. 28. Maj 1581 og atter 26. Maj 1584. Revers 24. April 1586. — B. L. VI.

⁶⁾ F. 1562, d. 1626. Prof. pædagog. Biskop. Revers 20. Juli 1587. — B. L. XVI.

⁷⁾ F. 1561, d. 1638. Prof. theol. Biskop. Mag. 1588. — B. L. XIV.

⁸⁾ Søn af prof. Hans Svaning. Magister. Død 1592 i Strassburg.

⁹⁾ F. 1567, d. 1629. Biskop. Anbefaling fra Christian IV. 6. Juli 1590. Revers 31. Juli 1590. — B. L. XVIII.

¹⁰⁾ F. 1564, d. 1624. Prof. theol. Mag. 1593. Anbefaling fra Christian IV. 17. Nov. 1590. — B. L. I.

¹¹⁾ Student 1587, magister 1593, rektor 1603—1606. — B. L. VI.

¹²⁾ F. c. 1577, d. 1622. Dr. med. Matematiker. Mag. 1598. — B. L. IV. — D. d. L. I.

¹³⁾ Søn af købmand og rådmænd i Ribe Christen Laugesen og Marine Baggessdatter Jensen. F. c. 1574. Han var fætter til A. S. Vedel's hustru, og da han 1591 blev student fra Ribe skole, dedicerede Vedel ham sin udgave af Joh. Syningii Oratio de studiis philosophicis. Senere studerede han i England, hvor han 1597 i Oxford udgav Theses philosophicæ. Prælater, kanniker og menige kapitel udi Riber domkirke anbefalede ham til stipendiet 14. Nov. 1598. Revers 22. Okt. 1599. Inmatr. i Rostock 1599. Magister i Marburg 1600. I 1601 udgav han i Steinfurt Theses miscellanæ og blev samme år inmatr. i Leyden. — Worm: Lexikon I.

¹⁴⁾ Søn af borger i København Christopher Brender. Inmatr. i Greifswald 1592. Han døde i slutningen af Juli 1600 i Strassburg; universitetet der meddelte det 8. Sept. 1600 til universitetet i København, samt at han havde

1600. M. Christianus Johannis Rip.¹⁾. Stud. theol.
 — - Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Olaus Brenderus. Stud. theol.
 — - Christophorus Dybvad. Stud. med.
 1601. - Christianus Johannis. Stud. theol.
 — - Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Olaus Brenderus. Stud. theol.
 — - Christophorus Dybvad. Stud. med.
 1602. Christianus Johannis. Stud. theol.
 — - Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Wolphgangus Rhumannus²⁾. Stud. theol.
 — - Christophorus Dybvad. Stud. med.
 1603. - Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Wolphgangus Rhumann. Stud. theol.
 — - Christophorus Dybvad. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius³⁾. Stud. med.
 1604. Lago Christierni. Stud. theol.
 — - Wolphgangus Rhumann. Stud. theol.
 — - Abraham di Cardes⁴⁾. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
 1605. - Wolphgangus Rhumann. Stud. theol.
 — - Abraham di Cardes. Stud. theol.
 — - Elias Eisenbergius⁵⁾. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
 1606. - Wolphgangus Rhumann. Stud. theol.
 — - Abraham di Cardes. Stud. theol.

efterladt gæld. I pakke 197 i konsistoriums arkiv findes brevet herom og en del opgørelser, for hvad han skyldte. I stipendiepakken findes en kvittering 22. Aug. 1602 fra broderen, rådmand i København Jakob Brender for 100 daler, som var broderens stipendium til påske 1600, hvormed han lover at betale hans gæld og holde hans arvinger skadesløse.

¹⁾ Christen Hansen Riber, f. 1567, d. 1642. Prof. dialect. Biskop. Mag. 1594. — B. L. XIV.

²⁾ Wolfgang Rhuman, f. 1572, d. 1637. Prof. dialect. Mag. 1602. Revers 4. April 1601, skriver sig da Wulffgangus Rhumannus men i kvittering 23. April 1601 Oluff Hansen Rhuman. — B. L. XIV.

³⁾ Dankert Lejel, f. c. 1579, d. 1645. Læge. Magister. Revers 19. Okt. 1603. — B. L. X. — D. d. L. I.

⁴⁾ Abraham Jacobsen de Cardes Hafniensis. Immatr. i Genf 1584 og 1602. Mag. 1607. Revers 19. Okt. 1603. I 1608 var han lector theol. i Oslo. Thurah kalder ham i Idea hist. litt. Dan. A. de Charles. Han blev efter Christian IV. ønske allerede 1603 indstillet til stipendiet uden at være magister. Død c. 1617, thi 22. Febr. 1617 fik hans enke Kirsten Clausdatter tilladelse til at nyde halvparten af et års rente og indkomst af hans kanonikat. Norske rigsreg. IV. 615.

⁵⁾ Elias Eisenberg, f. c. 1581, d. 1635. Prof. phys. Præst. Mag. 1608. Revers 21. Marts 1608. — B. L. IV.

1606. M. Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
1607. - Abraham di Cardes. Stud. theol.
 — - Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius¹⁾. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
1608. - Abraham di Cardes. Stud. theol.
 — - Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Tancredus Lelius. Stud. med.
1609. - Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Paulus Andreae²⁾. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius³⁾. Stud. med.
1610. - Elias Eisenbergius. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius. Stud. med.
1611. - Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Severinus Andreae⁴⁾. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius. Stud. med.
1612. - Janus Paschatius. Stud. theol.
 — - Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Severinus Andreae. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius. Stud. med.
1613. Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Severinus Andreae. Stud. theol.
 — - Petrus Gelstrupius⁵⁾. Stud. theol.
 — - Paulus Fossius. Stud. med.
1614. - Paulus Andreae. Stud. theol.
 — - Severinus Andreae. Stud. theol.
 — - Petrus Gelstrupius. Stud. theol.

¹⁾ Jens Paaske, søn af slotsskriver Niels Paaske. Mag. 1607. Immatr. i Heidelberg 1608. I 1613 var han på valg som professor, men blev det ikke.

²⁾ Poul Andersen, f. c. 1586, d. 1628. Stadsmedikus i Bergen. Mag. 1610. Han studerede en del år teologi i udlandet men gik senere over til medicinen og blev dr. med. i Padua 1623. I protokollen over stipendiarierne er det udtrykkeligt bemærket om ham, at han senere helligede sig til medicinen og blev læge i Bergen.

³⁾ Paul Foss, søn af prof. Desiderius Foss. Mag. 1608. Revers 29. Marts 1609. Rektor i Helsingør 1614—1616. — Hundrup; Lærerstanden i Helsingør.

⁴⁾ Søren Andersen Vedel, f. 1587, d. 1653. Rektor. Præst. Wiberg II. 599.

⁵⁾ Peder Gjelstrup, f. 1581, d. 1630. Prof. dialect. Mag. 1610. Revers 10. Sept. 1613 Frankfurt a. M. — B. L. VI.

1614. M. Paulus Fossius. Stud. med.
 1615. - Severinus Andreae. Stud. theol.
 — - Petrus Kierulius¹⁾. Stud. theol.
 — - Janus Dijoniusius²⁾. Stud. theol.
 — - Nicolaus Fossius³⁾. Stud. med.
 1616. M. Petrus Kierulius. Stud. theol.
 — - Janus Dijoniusius. Stud. theol.
 — Ericus Nicolai⁴⁾. Stud. theol.
 — M. Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1617. - Janus Dijoniusius. Stud. theol.
 — Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — Nicolaus Martini Schellerup⁵⁾. Stud. theol.
 — M. Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1618. Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — Nicolaus Martini. Stud. theol.
 — M. Torbernus Hasebard⁶⁾. Stud. theol.
 — - Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1619. Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — Nicolaus Martini. Stud. theol.
 — M. Torbernus Hasebard. Stud. theol.
 — - Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1620. Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — M. Torbernus Hasebard. Stud. theol.
 — - Olaus Windius⁷⁾. Stud. theol.
 — - Nicolaus Fossius. Stud. med.
 1621. Ericus Nicolai. Stud. theol.
 — M. Torbernus Hasebard. Stud. theol.
 — - Olaus Windius. Stud. theol.
 — Johannes Andreae⁸⁾. Stud. med.

¹⁾ Peder Bertelsen Kierul, f. c. 1586, d. 1642. Prof. pædag. Præst. Mag. 1612. Revers 9. Maj 1615 Wittenberg. — Rørdam: Univ. Hist. III.

²⁾ Jens Dinesen Jersin, f. 1588, d. 1634. Prof. fys. Biskop. Mag. 1610. Revers 3. April 1615. — B. L. VIII.

³⁾ Niels Foss, f. 1588, d. 1645. Provinsialmedikus. Mag. 1613. Fik stipendiet tildelt 25. Febr. 1615, revers 1. April 1615 Marburg. Søgte 17. Marts 1619 i Orléans om at måtte beholde stipendiet endnu et år, Christian IV. bevilgede det 22. Juli 1619. — B. L. V. — D. d. L. I.

⁴⁾ Erik Nielsen Vindalin, død 1658. Rektor. Præst. Mag. 1621. Revers 1. Juli 1616. — Wiberg I. 529.

⁵⁾ Niels Mortensen Skjelderup, f. 1587, d. 1640. Prof. theol. ved Sorø akademi. Præst. Mag. 1619. — Worm: Lexikon II. — Wiberg III. 161.

⁶⁾ Torbern Hasebard, f. 1593, d. 1636. Præst. Mag. 1617. Revers 2. Jan. 1618 Strassburg. — Cawallin: Lund Stifts Herdaminne. I.

⁷⁾ Oluf Vind, f. 1590, d. 1646. Rektor. Hofprædikant, Mag. 1617. Revers 1. Juni 1620 Tübingen. — B. L. XIX.

⁸⁾ Hans Andersen Skovgaard, søn af præst Anders S. og Mette, f. 2. Juni 1600. Læge. Mag. 1625. Var 1627 foreslået til prof. anatom. i Pisa men afslog tilbuddet. — D. d. L. I.

1622. M. Olaus Windius. Stud. theol.
 — Nicolaus Pauli¹⁾. Stud. theol.
 — Christophorus Holb.²⁾. Stud. theol.
 — Johannes Andreae. Stud. med.
1623. M. Olaus Windius. Stud. theol.
 — Nicolaus Pauli. Stud. theol.
 — Christophorus Holb. Stud. theol.
 — Johannes Andreae. Stud. med.
1624. M. Olaus Windius. Stud. theol.
 — Nicolaus Pauli. Stud. theol.
 — Christophorus Holb. Stud. theol.
 — Johannes Andreae. Stud. med.
1625. Christophorus Holb. Stud. theol.
 — Nicolaus Petri³⁾. Stud. theol.
 — Janus Gunderus⁴⁾. Stud. theol.
 — Johannes Andreae. Stud. med.
1626. Nicolaus Petri. Stud. theol.
 — M. Janus Gunderus. Stud. theol.
 — Albertus Georgii Altewelt⁵⁾. Stud. theol.
 — M. Johannes Andreae. Stud. med.
1627. M. Janus Gunderus. Stud. theol.
 — Albertus Georgii. Stud. theol.
 — Thomas Bangius⁶⁾. Stud. theol.
 — M. Johannes Andreae. Stud. med.
1628. - Janus Gunderus. Stud. theol.
 — Albertus Georgii. Stud. theol.
 — Thomas Bangius. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard⁷⁾. Stud. med.

¹⁾ Niels Poulsen Schandorph, f. 1506, d. 1645. Prof. theol. Mag. 1625. Revers 19. Maj 1622. — B. L. XV.

²⁾ Christopher Christensen Holbech, f. c. 1597, d. 1638. Rektor. Præst. Mag. 1625. — Wad: Rektorer på Herlufsholm. 76.

³⁾ Niels Pedersen, f. 1601, d. 1634. Prof. theol. Mag. 1627. Revers 7. Maj 1624. — Vinding: Regia Academ. Haun. 306.

⁴⁾ Jens Gundesen, søn af borger i København Gunde Jensen, f. c. 1600. Student 1619, mag. 1625; kaldes i matriklen og skriver sig selv Janus Guido eller Guidonis. Revers uden datum og år. I en skrivelse fra Wittenberg 7. Marts 1626 skriver han, at han studerede matematik, læren om elipsernes beregning og særligt astrologi.

⁵⁾ Albert Jørgensen Altewelt, død 1657. Rektor. Præst. Mag. 1621. Revers 28. April 1626. — Bloch: Roskilde Domscole I. 52.

⁶⁾ Thomas Bang, f. c. 1600, 1661. Prof. theol. Mag. 1631. Revers 16. Juni 1627. I en skrivelse fra Franeker Aug. 1628 beretter han om sine Studier i Belgien, Frankrig og Tyskland, med Ophold i Amsterdam og Tübingen. — B. L. I.

⁷⁾ Christen Stougaard, f. 1600, d. 1645. Prof. rhet. Dr. med. Mag. 1627. Revers 21. Maj 1627. — D. d. L. I.

1629. M. Janus Gunderus. Stud. theol.
 — Albertus Georgii. Stud. theol.
 — Thomas Bangius. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1630. Albertus Georgii. Stud. theol.
 — Thomas Bangius. Stud. theol.
 — Jacobus Canutius¹⁾. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1631. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Johannes Svaningius²⁾. Stud. theol.
 — Janus Pauli Winding³⁾. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1632. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Johannes Svaningius. Stud. theol.
 — Janus Windingius. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1633. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Johannes Svaningius. Stud. theol.
 — Janus Windingius. Stud. theol.
 — M. Christianus Staugaard. Stud. med.
1634. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Johannes Svaningius. Stud. theol.
 — Janus Windingius. Stud. theol.
 — Thomas Caspari⁴⁾. Stud. med.
1635. Jacobus Canutius. Stud. theol.
 — Janus Pauli Winding. Stud. theol.
 — Ericus Olai Tormii⁵⁾. Stud. theol.
 — Thomas Caspari. Stud. med.
1636. Ericus Olai Tormius. Stud. theol.

¹⁾ Jakob Knudsen, f. 1603, d. 1660. Prof. theol. Mag. 1637. Revers 15. Sept. 1630. — B. L. IX.

²⁾ Hans Svane, f. 1606, d. 1668. Prof. theol. Erkebiskop. Mag. 1635. Revers 2. Aug. 1631. — B. L. XVI.

³⁾ Jens Poulsen Vinding, f. 1609, d. 1655. Lector theol. i Odense. Præst. Mag. 1637. Revers uden datum og år. — Wiberg I. 64.

⁴⁾ Der kan næppe være tvivl om, at det må være den senere prof. med. Thomas Bartholin, f. 1616, d. 1680, der da altså skulde have fået stipendiet i en alder af 18 år; han har dog næppe fået det så tidligt næppe engang været indskrevet til det, thi 11. Marts 1637 blev det i konsistorium bestemt, at han kunde bekomme inscriptionem til det første stipendium, som vakker efter de trende, der allerede er indskrevne; først 9. Jan. 1639 blev stipendiet bovilget ham og 18. Nov. 1643 yderligere, at han endnu i to år måtte nyde det. — B. L. I. — D. d. L. I.

⁵⁾ Erik Olufsen Torm, f. 1607, d. 1667. Prof. math. Præst. Mag. 1637. — B. L. XVII.

1636. Ivarus Bang¹⁾. Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari²⁾. Stud. theol.
 — Thomas Caspari. Stud. med.
 1637. Ivarus Bang. Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Petrus Hermanni³⁾. Stud. theol.
 — Thomas Caspari. Stud. med.
 1638. Ivarus Bang. Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Petrus Hermanni. Stud. theol.
 — Johannes Tancredi Lælius⁴⁾. Stud. med.
 1639. Ivarus Bang. Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Petrus Hermanni. Stud. theol.
 — Johannes Lælius. Stud. med.
 1640. Ivarus Bang. Stud. theol.
 — Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Petrus Hermanni. Stud. theol.
 — Johannes Lælius. Stud. med.
 1641. Bartholinus Caspari. Stud. theol.
 — Johannes Lælius. Stud. med.
 1642. M. Johannes Fredricii Cervinus⁵⁾. Stud. theol.

Hermed slutter i protokollen fortegnelsen over stipendiarierne, skønt det af acta consistorii kan ses, at stipendiet endnu er blevet uddelt indtil begyndelsen af 1648.

Ifølge disse acta blev stipendiet givet Hans Clausen Bang⁶⁾ 11. April 1640, og han er da muligvis indtrådt 1641 eller 1642 i Bertel Bartholin's sted, thi 6. Febr. 1641 blev det vedtaget, at Ivar Bang og Peder Hermansen skulde have nådsensår, hvis

¹⁾ Ivar Hansen Bang, f. c. 1619, student 1628, kaldes da dels Hafniensis dels Otthoniensis. Immatr. 1633 i Leyden som stud. math. Revers 1. Nov. 1636. Lector theol. i Roskilde 1640—1644. Mag. 1643. — Giessing: Jubell III. 155.

²⁾ Bertel Bartholin, f. 1614, d. 1647. Prof. rhet. Mag. 1647. — B. L. I.

³⁾ Peder Hermansen, f. 1610, d. 1666. Rektor. Mag. 1641. Revers uden datum og år. — Worm: Lexikon I. — Rietz: Skånska Skolväsendets Historia, 370.

⁴⁾ Hans Lejel, søn af lægen Dankert Lejel, født c. 1612. Student 1634. Revers 16. Juni 1638. Immatr. i Leyden 19. Okt. 1638 som stud. med. I 1642 fik han 30. Juli bevilget et nådsensår.

⁵⁾ Hans Frederiksen Hiort. Student fra Lund 1634. Mag. 1641. Præst i Varberg 1642, prof. theol. i Lund 1669, præst i Helsingborg 1672, forlod Skåne 1677. — Cawallin: Lund Stifts Herdaminne III., 340.

⁶⁾ F. 1620, d. 1658. Præst. Mag. 1647. — Wiberg I. 181.

de ikke fik nogen bestilling; men da de fik det, blev det 15. Jan. 1642 bestemt, at Caspar Jørgensen Hammermüller¹⁾ og Erik Eriksen Pontoppidan²⁾, som begge havde disputeret for stipendiet, skulde have det med forpligtelse til at komme hjem til det første forefaldende magisterium og tage graden; og samtidigt blev besluttet, at ingen måtte disputere for stipendiet, uden han tilforn havde magisteret. Ivar Bang fik dog 23. April 1642 bevilget et årsstipendium, men skal forholde sig, efter hvad som med Pontoppidan er bestemt; dersom de ikke kommer hjem til første magisterpromotion og tager graden, skal de miste stipendiet³⁾. Omtrent samtidigt, 5. Febr. 1642, fik Hans Hiort tilladelse til at disputere og lade sig eksaminere pro Stipendio Regio, efterdi ingen anden er før ham, og han må derefter have fået stipendiet, thi 26. Okt. 1642 fik han tilladelse til at blive hjemme i vinter og dog nyde stipendiet mod at holde collegia privata og se lejligheden an, om han bliver noget tilbudet. Samme år, 23. Maj 1642, ønskede Jakob Olsen⁴⁾ at disputere for Stipendium Regium, men det blev ikke tilladt ham, da han ikke var magister; og kort efter, 30. Juli fik Hans Lejel efter hans moders anmodning bevilget «et annus gratiæ, da det andre ej er denegeret».

I 1643 blev der 22. Febr. proponeret over M. Puchio⁵⁾, som begærede kongens penge, at han vilde ekspektere, indtil promotio magistrorum er sket, så kunde han certere med dem, som haver inscriptionem. Samme år blev det 17. Juni tilladt M. Serupius⁶⁾ efter tilforn given begæring at disputere pro obtinendo Stipendio Regio, skønt han nu skal være rector scholæ Helsingorianæ, og desuden M. Christianus Hortolanus⁷⁾ såvelsom M. Johannes Petri efter deres begæring at disputere pro eodem stipendio aliquando obtinendo. Af de to første blev 18. Nov. 1643 stipendiet bevilget Christen Hasswe (Hortu-

1) F. 1613, d. 1682. Præst. Mag. 1643. — Wiberg III. 125.

2) F. 1616, d. 1678. Biskop. Mag. 1643. — B. L. XIII.

3) I 1641 fik universitetet brev fra Christian IV. om at Peder Nielsen Laugmand's søn i Bergen Christopher Pedersen måtte nyde stipendiet, når det forfalder, og han er dygtig dertil; men senere høres der intet mere herom. Den eneste med dette navn, der er fundet immatrikuleret imellem 1630 og 1643, er Christophorus Petri Hiermannus, der blev immatrikuleret 1640 fra Sorø skole, men det er vel tvivlsomt, om det er ham.

4) Fra 1535 til 1643 findes kun een Jacobus Olaus immatrikuleret i 1636 fra Trondhjem skole.

5) Enten Hans Pouch, der senere blev præst (Wiberg II. 624), eller, men mindre sandsynligt, Johan Pouch, senere kapellan (Wiberg II. 604), der begge var blevne magistre 1641.

6) Niels Seerup, f. 1621, d. 1685. Rektor. Præst. Mag. 1643. — B. L. XV.

7) Christen Christensen Hortulan, død 1663. Præst. Mag. 1643. — Wiberg II. 576.

lanus) til påske og efter ham det første, som vakerer, M. Nicolaus Serupius, om han er det begærendes.

Da Hans Clausen Bang endnu ikke havde taget magistergraden, skrev han til rektor om fremdeles at måtte nyde stipendiet med undskyldning for, hvorfor han ikke snart kunde komme og tage graden; professorerne henskød det 4. Nov. 1643 under kanslerens afgørelse, der gav tilladelsen, og 9. Dec. 1643 meddelte konsistorium Bang dette, dog på de vilkår, at han primo tempore forføjede sig til et luthersk akademi og siden indstillede sig til første magisterium. Året efter indeholder acta consistorii 28. Marts 1644 følgende om Stipendium Regium: »Efterdi Mikael Albinus¹⁾ anholder om svar på at må straks disputere pro Stipendio Regio obtinendo, eftersom han haver forhvervet hans majestæts brev derpå det at må nyde, når det vakerer, om han dertil tjenlig er, da haver professores sig således derpå erklæret, at hans majestæts brev skal underdanigst efterkommes, når samme stipendium vorder ledigt, thi tallet er endnu komplet. Desimidlertid kan han eksercere sig disputando og prodere professoribus perfectum og efter fundatsen promovere in magistrum.«

Først efter godt to års forløb nævnes stipendiet atter i acta consistorii, da det 21. Nov. 1646 blev samtykket, at Erasmus Bartholinus²⁾ måtte fremkomme og disputere pro Stipendio Regio, hvilket skete året efter, 30. Juni 1647, hvorefter stipendiet blev tildelt ham.

Sidste gang, stipendiet, nævnes i acta consistorii, er 15. Jan. 1648, da Johannes Vandalinus³⁾ fik bevilget inscriptionem men ikke at nyde det, førend han er blevet promotus magister; og lyster hannem at disputere sub D. Svaningio, må det gerne ske, dog skal ikke sættes på titulo, at det er pro Stipendio Regio. Da han samme år rejste udenlands, er det vel sandsynligt, at han alligevel har fået tilladelse til at nyde stipendiet, skønt han først tog magistergraden ved sin hjemkomst 1653.

Efter den tid nævnes Stipendium Regium ikke mere i acta consistorii; det er da kun 7 studerende, der, efter at listen i protokollen er sluttet, med sikkerhed vides at have fået det tildelt 1642—1648, og af dem har endda Niels Seerup næppe benyttet det:

1642. Casparus Georgii Hammermüller.

— Ericus Erici Pontoppidanus.

¹⁾ Michael Jani Huid Seland blev immatrikuleret 5. Aug. 1633 fra Slagelse skole; muligvis son af præst i Egebjerg Jens Nielsen Hviid (Albin). — I Sjæll. Tegn. 1643—1645 p. 104 findes et missive af 12. Okt. 1643 til Jesper Brochmand om at tildele Mikael Jensen Stipendium Regium.

²⁾ F. 1625, d. 1698. Prof. med. Mag. 1647. — B. L. I. — D. d. L. I.

³⁾ Hans Wandal, f. 1624, d. 1675. Prof. theol. Biskop. Mag. 1653. — B. L. XVIII.

1642. Johannes Claudius Bangius.
 1644. Christianus Christiani Hortulanus.
 — Nicolaus Seerupius.
 1646. Erasmus Bartholinus.
 1648. Johannes Vandalinus.

Allerede fra 1642 synes stipendiet at være blevet uddelt sparsomt og uregelmæssigt; måske kan grunden hertil søges i rigets vanskelige pengeforhold, der yderligere forværredes ved den ulykkelige krig, der sluttede med Brømsebrofreden 1645, og stipendiets endelige ophør i de urolige indre forhold efter Frederik III. tronbestigelse. Det kunde da vel også med ret god grund siges, at stipendiet nu ikke mere behøvedes til at skaffe riget lærde og forfarne mænd, thi universitetet havde allerede i mange år været forsynet med så fremragende videnskabsmænd — hvoraf mange havde været stipendiarier — at det havde hævet sig til et sådant højdepunkt i videnskabelig anseelse i Europa, som det senere aldrig har nået.

Kaster man nu et Blik tilbage over, hvad disse mænd, der til fædrelandets ære og gavn drog ud som unge stipendiarier, senere bragte det til i livet, må det siges, at de professorer, hvem valget var betroet, har foretaget det med stor skønsomhed og indgående kendskab, så at fundatsens formål: at skaffe riget et tilstrækkeligt antal lærde teologer og læger, der i fremtiden kunde blive professorer eller biskopper, fuldt ud blev nået.

Af de 62 her nævnte stipendiarier¹⁾ blev ikke mindre end 27 professorer ved universitetet, men desuden blev Dankert Lejel skønt han ikke havde taget den medicinske doktorgrad, gentagne gange tilbudt at blive professor medicinæ, men afslog det, Jens Paaske var på valg til professor men uden at opnå det, og Hans Hiort blev professor ved universitetet i Lund. Til biskopper blev 9, af hvilke 6 først havde været professorer; 14 blev rektorer og lektorer ved lærde skoler; 16 blev præster, af disse havde 4 tidligere været professorer og 8 rektorer eller lektorer. Af de 13 medicinske stipendiarier fuldendte 2 ikke studiet: Poul Foss, der ved sin hjemkomst blev rektor, og Hans Lejel, der muligvis er død på studierejsen; af de 11 øvrige blev 6 professorer (dog ikke alle i medicin), 1 livmedikus, 1 provinsialmedikus; Dankert Lejel var som omtalt udsat til professor, og Hans Skovgaard fik tilbud om at blive anatomi-

¹⁾ Niels Seerup er her medregnet, men har næppe været »det begærendse«, da han ikke vides at have været udenlands.

misk professor ved universitetet i Pisa, men afslog det; det urolige hoved Christopher Dybvad, den eneste, der, efter i fire år at have været medicinsk stipendiar og være blevet dr. med., i det femte år gik over til at blive teologisk stipendiar, blev senere kgl. matematikus og endte som statsfange.

Af de 7 stipendiariere, der videnskabeligt eller praktisk ikke fik nogen betydning for fædrelandet, døde Oluf Brender, Hans Lyskander og Niels Svaning som unge på deres studierejser, og samme skæbne har muligvis Lauge Christensen, Jens Gundersen og Hans Lejel haft, de sidste efterretninger, der haves om dem, er i alt fald fra udlandet; kun om Jens Paaske's senere livsskæbne vides slet intet.

Den eneste, der gjorde sig uværdig til stipendiet, så at det måtte tages fra ham, var Niels Hammer; uddraget af acta consistorii før 1599 giver god omend vel næppe udtømmende oplysning om grundene hertil.

I Oktober 1595 erklærede rektor, at Niels Hammer misbrugte stipendiet og gav sig ikke af med noget hæderligt arbejde, hvorfor professorerne enstemmigt besluttede at »arrestere« hans stipendium hos økonomen til videre besked. I Januar 1596 dømte professorerne ham i anledning af et pengemellemværende med Villum Skotte til at holde sit brev som en ærlig mand og betale Skotten pengene; i Juni samme år klagede Thomas Badskærs pige over, at Niels Hammer skyldte hende 9 daler for drukket tyskøl, og han lovede da rektor at betale hende inden otte dage; men samtidigt meddelte rektor ham, at stipendiet var frataget ham, hvorefter han begærede, at det måtte tilstedes ham at undskylde sig, for hvad årsager han havde været i Frankrig der, hvor intet universitet var, og at han så længe havde ligget herhjemme, og professorerne mente, at han måtte vel gøre det. I September samme år var badskærpigens tilgodehavende steget til 9 daler 1 mark og 4 skilling, og samtidigt krævede Marine Jens Aalborgs ham for 12 daler og 12 sk., af hvilke han havde fået 28 mark (4 daler og 4 mark) i rede penge og drukket resten op i tyskøl; han forpligtede sig da til at blive til stede og med det første udføre sagen med sine formyndere og begærede udsættelse til første Roskilde marked efter Mikkelsmesse, hvilket blev ham bevilget af Marine og af pigen også, dog rektor bad hende bønliggen derom. Atter i Januar 1597 klagede disse to kreditorer og Villum Skotte over Niels Hammer og fik da samme besked som sidst, at dersom de ikke stilledes tilfreds, skulde han sættes i fængsel. Til sidst optrådte hans stiftader, der også var hans formynder, imod ham og fik ham 1597 erklæret for ære- og fredløs, hvorefter han drog til udlandet; først 1602

lykkedes det ham at stille sine kreditorer tilfreds, så at han kunde få sin ære og fred igen og vende tilbage til Danmark, hvor professorerne atter viste deres langmodighed over for ham, Niels Hemmingsen's dattersøn, ved 1603 at få ham ansat som rektor i Odense, fra hvilken stilling han dog allerede 1606 måtte fjernes på grund af drukkenskab og forsømmelighed.

Christian Gran Molberg.

Medd. af **H. Weitemeyer.**

Til nærmere Belysning og Karakteristik af Bedrageren og Plattenslageren Chr. Gran Molberg (se dette Tidsskrifts 3. R. VI, 4. R. II og 5. R. IV) under hans Ophold i København, hvortil han kom omtrent 1780 efter i Trondhjem i 1765 at være blevet afskediget som Garnisonsauditør og Stabssekretær for begaaede Misligheder og efter forgæves i Norge at have søgt nye Embeder, og hvor han levede til sin Død i Decbr. 1799, meddeler jeg nogle Smaatræk, der er fundne i Magistratens Protokoller i Raadstuearkivet.

Da Molberg i et Brev (et Skandskrift, som Modparten kalder det) paa en meget nærgaaende Maade havde angrebet afskediget Lieutenant **J o h a n C o n r a d S c h u c h a r d t**, og denne derfor vilde anlægge Sag mod ham, søgte Schuchardt Magistraten om Beneficium paupertatis, da han var uformuende og kun havde sin Pension at leve af (Resol. prot. ²⁹/₉, 1783). Men Magistraten mente, at det var bedre at prøve paa at faa Sagen bilagt i Mindelighed ved at kalde de to Parter for sig. Molberg nægtede imidlertid at møde trods gentagne Tilsigelser og sendte ²³/₁₀ 1783 Magistraten følgende Brev, der saa godt falder i Traad med hele hans skvadronerende Optræden og forløjede Personlighed.

»En Betjent, hvis Navn og Qualité er mig ubekendt, skal i min Fraværelse to Gange have været i mit Logis i Nr. 106 i Studiestræde og nedlagt et mundtligt Bud, at jeg i Dag Formiddag Kl. 11 skulde møde for den høje Magistrat. Men da jeg ikke er nogen bosat Borger eller Betjent her af Staden, har ej heller nogen Slags Sysler, som henhører under Byens Øvrighed, men er en kongelig Standsperson fra Norge, der er her dels til Hans Majestæts Tjeneste,

dels i egne Affærer, saa har jeg troet, at Budet maa være gaæet fejl. Jeg skulde derfor underdanig og ærbødig udbede, at om den høje Magistrat skulde have noget at sige mig, maatte bevise mig den Ære skriftlig og under Forsegling at meddele samme.

Underdanig og ærbødig
fra

Chr. Gran Molberg,

kgl. Stabssekretær og Auditeur.◊

Efter at have modtaget denne Epistel var det naturligt, at Magistraten anbefalede Schuchardts Ansøgning om at faa fri Proces (Kopib. $\frac{5}{11}$ 1783), da han, som Magistraten siger, var nødt til for sin Æres Skyld at søge Molberg. For øvrigt kender jeg intet videre til Sagens Forløb ud over det, at Schuchardt virkelig anlagte den. Thi i Febr. 1784 søgte ogsaa Molberg om Beneficium paupertatis. I sin Erklæring om denne Ansøgning (1. Marts) siger Magistraten, at den ikke finder, at Molberg kan faa Adgang til fri Proces, skønt han paaberaaber sig sine fattige Omstændigheder, da det er ham, som ved sin Grovhed har tvunget den anden ind i Sagen, tilmed da Molberg søger, om hans Beneficium maa gælde alle Jurisdiktioner i Riget, »hvilket viser, at han vil gøre Sagen vidtløftig for Modparten«. Det fornærmelige Brev til Schuchardt, der gav Anledning til Sagen, og som var vedlagt Kopibogen sammen med Molbergs ovenfor citerede Brev til Magistraten, findes der desværre ikke mere.

Nogle Aar senere blev Molberg atter kaldt op for Magistraten, og denne Gang slog hans kæphøje Tone ikke til. I Marts 1787 klagede nemlig Billedhugger Torvarsel og Johan Christian Heuss¹⁾

¹⁾ Er mon denne Torvarsel ikke Thorvaldsens Fader? (Navnet Torvarsel har jeg ellers ikke kunnet finde nogetsteds). Molberg boede ifl. Vejviseren indtil 1785 i Studiestræde Nr. 106 og senere i alt Fald til 1792 i samme Gade Nr. 114. Navnet Thorvaldsen forekommer ikke i Vejviseren, og det har været mig umuligt at finde, hvor Thorvaldsens Forældre har boet i 1787. Thiele omtaler, at de foruden i Grønnegade, hvor Bertel som bekendt blev født, har været til Huse i Dronningens Tværgade og i Antonistræde Nr. 226 ved Aar 1790 og næste Aar i Vognmagergade.

Maaske ogsaa Johan Christian Heuss er en »celeber« Person. I alt Fald kan jeg ikke modstaa Lysten til at fortælle følgende muntre Historie om en paa Livstid dømt Fange, der holder Bryllup i Fængslet. Kancelliet meddeler $\frac{21}{2}$ 1791 (Res. prot.), at Kongen har bestemt, at Joh. Chr. Heuss i Stadens Arresthus, som for falske Bancosedlers Forfærdigelse er dømt til at straffes paa Livet, maa hensættes i Fængsel paa Livstid, og at af de 100 Rd. aarlige Vartepenge, som han har faaet af Kongens Kasse, maa de 48 anvendes til hans Børns Underholdning, saa at de hver til Konfirmationen nyder 12 Rd., hvorimod de øvrige 52 Rd. gaar ind i Kongens Kasse. I »Journal over Forbrydere i Arresthuset« (Vestre Fængsels Arkiv) staar: »Joh. Chr. Heuss, arresteret for falske Bancosedlers Forfærdigelse

over, at Avditør Molberg og hans Selskab foruroligede dem Dag og Nat med uanstændig Syngen og Banden samt Støjen; Molberg blev kaldt op og maatte love, at det ikke skulde ske oftere (Res. prot. $\frac{5}{3}$ 1787). Saa strengt gik det dengang til; nu »melerer« Magi- straten sig vistnok ikke i den Slags Smaating.

Hvorledes Selskabet har været, faar man nogenlunde Begreb om ved at læse i Thriges »Ungdoms-Erindringer« (»Museum« 1891 I p. 105 flg.), hvor der bl. a. fortælles, at Brødrene Christian Hertz (hvem en tvivlsom Tradition har udpeget som den egentlige Forfatter til »Gulddaasen«) og Jens Michael Hertz (senere Domprovst og Biskop i Roskilde), der begge blev Studenter i 1784, førte et lystigt Studenterliv i København, hvor de boede hos deres Stedfader Justitsraad, Toldskriver Hans Boye og navnlig fandt et andet Hjem i en Nordmand Molbergs Hus. I dette Hus blev der fort et overmaade lystigt Liv, og Brødrene blev forlovede med to af Husets Døtre. . . . Christian Hertz, der 1804 blev Klokker ved Domkirken i Roskilde, giftede sig da med Sylvia Molberg, med hvem han længe havde været forlovet; han døde 1810, hun 1824; hun var dygtig, men forfalden; nogle Aar efter Mandens Død flyttede hun tilbage til København og levede et udsvævende Liv sammen med Dr. Dampes fraskilte Hustru (Dorthea Kirstine Johansen eller Boye, en Plejedatter af ovennævnte Hans Boye og Fru Boyes Broderdatter, se om hende Hist. Tidsskr. 6. R. V p. 564 flg.). . . . Jens Michael Hertz var forlovet med den yngre Søster (Georgine Rebecca) Amalie Molberg, men hævede Forlovelsen, vistnok 1787; i hans Fraværelse (som Huslærer) havde hun moret sig med andre Elskere. . . . Og Billedet bliver endnu tydeligere, naar Elise Fich, Jens Michaels Datter, i sine Memoirer (»Domprovsten i Roskilde« p. 17) siger: »... derimod kom de (Brødrene) begge ligeledes meget i et muntert, men vist ogsaa meget farligt Hus hos en Nordmand, som hed Molberg. Hvad hans Bestilling var, ved jeg ikke, men han havde en Søn og mange Døtre,

$\frac{17}{5}$ 1790, kom ud i Febr. 1791, i Stokhuset under Forvaring, $\frac{22}{7}$ 1795 paa Børnehusets Sygehus, hertil Stadens Arresthus fra Blaataarn indbragt til Forvaring $\frac{25}{5}$ 1799, død her Natten mellem 25. og 26. Decbr. 1802, herfra bortført og begravet $\frac{29}{12}$. I Arresthusets Kirkebog (Vestre F. Arkiv) staar under ægteviiede: » $\frac{23}{9}$ 1796 blev Johan Chr. Heuss, arresteret i Blaataarn, trolovet med Anna Dorothea Pedersdatter; Forlovere var Arrestforvarer Riber i Blaataarn og Hr. Svitser (Arrestforv. i Arresthuset); $\frac{13}{10}$ blev de kopulerede i Blaataarn«. — Hos Stampe, Dagspressen (III p. 218) nævnes Søn af Postkommisær i Hamborg og Kancelliraad Joh. Heuss, Joh. Chr. Heuss, der 1765 fik Privilegium paa Faderens Blad »Reichs-Post-Reuter« overført paa sig; f. 1755; han indtraadte senere i den danske Militærstand. Om disse to har noget at gøre med hinanden, ved jeg ikke. — I 1794 og 1795 sad en Dekorationsmaler J. C. Heuss i Slutteriet.

alle lystige og raske, og her kom mange lystige Fyre sammen, og her førtes et overgivent, støjende og vist ikke ganske sædeligt Hus.

Det lystige Selskab bestod væsentlig af Molbergs Børn og deres »Omgangsvener«. Og Molberg havde mange Børn, mindst seks — to Sønner og fire Døtre, som hans Biograf Huitfeldt-Kaas nævner (dette Tidsskr. 3. R. VI p. 198). Selv siger han rigtignok i sin Ansøgning om Politimesterembedet i Trondhjem 1780 — et Embede, som han virkelig ogsaa fik, men Udnævnelsen blev straks efter tilbagekaldt, da man blev oplyst om hans tidligere Meriter —, »at han er med 15 Børn i trængende Tilstand«, vel for at gøre Forestillingen om hans Fattigdom endnu mere indlysende, men for Resten overdrev han altid og havde meget vanskeligt ved at holde sig til Sandheden. Medens Konen blev i Trondhjem, hvor hun døde 1788, fulgte alle Børnene med ham til København med Undertagelse af den næstældste Søn Christian Frederik, der blev bosat i Sognedal i Norge.

Den ældste Søn Conrad Vilhelm, der blev Student i Trondhjem 1779, levede en Tid i København bl. a. som Oversætter ved Berlingske Tidende, kaldtes Fuldmægtig og endte vistnok som Skolelærer paa Landet (i Vindinge, Tune Herred?). Jeg har truffet ham i Protokollerne som gift med Marie, f. Lohse, der vel ogsaa har hørt til det muntre Kompagni. I Slutningen af Aarhundredet (1799 og 1800) søgte hun flere Gange om Skilsmisse paa Grund af »Gemytternes Uoverensstemmelse«, men Manden vilde ikke gaa ind paa det; endelig 1803 indstillede Magistraten, at Boet skulde deles mellem dem og han give hende 2 Rd. ugentlig, medens hun beholdt deres to Børn, en Indstilling, som Kancelliet bifaldt (Respr. $\frac{20}{7}$ 1799 og $\frac{23}{4}$ 1800 og 1. Hovedfags Respr. $\frac{8}{9}$ 1803). Senere søgte hun gentagne Gange om Tilladelse til at handle med Damepynt og fik den paa den Betingelse, at det skulde være uden for København, hvorefter hun 1810 bosatte sig i Roskilde (2. Sekr. Respr. $\frac{2}{10}$ 1807, $\frac{12}{7}$ 1809 og $\frac{17}{10}$ 1810 samt Kopib. $\frac{24}{10}$ s. Aar). Naar en Marie Molberg i 1790 (Respr. $\frac{17}{11}$) »andrager, at hun er bleven besvangret af Mursvend Conrad Berg, og beder, at hun maa nyde, hvad der med Rette tilkommer hende, og at det maa formenes ham at rejse indtil Sagens Uddrag«, har hun maaske intet at gøre med Conrads Kone, skønt Navnene faar En til at studse og tænke paa en Skrivefejl eller Mystifikation. Skulde det mon være en femte, hidtil ukendt Datter af Avditøren?

Af Molbergs andre Børn har jeg truffet paa den yngste Datter (Salome) Louise, der 1803 søgte om Forhøjelse af den aarlige Pension paa 20 Rd., hun fik af Postkassen; Magistraten anbefaler det med de Ord, at hun, »hvis Fader før skal have været i kgl. Tjeneste i Landmilitæretaten«, havde daarlige Øjne og frygtede for at blive

blind. Ill. Huitfeldt-Kaas blev hun gift med Kaptajn Jakob Gerhard Mejdell.

Molberg fik aldrig noget Embede mere, og hvad han kunde tjene ved sin litterære og anden Virksomhed som Vinkelskriver var vistnok ikke store Sager. Han havde, saa vidt jeg ved, en aarlig Pension paa 100 Rd., 1789 fik han 100 Rd. i Understøttelse af Fonden ad Usus publicos. I Hof- og Stadsrettens Domsprotokoller har jeg fundet flere Vidnesbyrd om hans og Familiens fortvivlede Pengeforhold; bl. a. blev han 1794 indstævnet som Kautionist for en ringe Sum (20 Rd.), og Laantagersken erklærede, at Kautionisten havde faaet en Del af Pengene. Conrad Molberg blev 1790 dømt til at betale en Skræderregning fra 1787.

En Ansøgning fra Adolph Vilhelm Schack Staffeldt.

Som yderligere Bidrag til Fuldstændiggjørelse af de sparsomme Kilder til Oplysning om Schack Staffeldts personlige Forhold i Aarene 1805—1807 kan til den af Dr. L. Bobé i nærværende Tidsskr. 5. V. S. 91 ff. meddelte Brevveksling føjes efterfølgende Ansøgning til Kronprins Frederik.

Den synes ikke at være egenhændig, end ikke Underskriften.

Naadigste Herre.

Et Rygte, der medfører en høj Grad af Sandsynlighed, giver mig Anledning til denne underdanigste Tilskrivelse. Der siges, at Deres Kongelige Høihed, som Formyndere for Hans Høihed, Prinds Ferdinand, for Høisamme agter at udnævne en første Hofcavaleer, som med den sædvanlige Dannelse for Hof og Verden forbandt Evne til at bedømme og styre den unge Prindses Underviisning. En saa ærefuld, ved Deres Kongelige Høiheds særegne Tillid og Valg udmærket Post kan ikke andet end opvække fleeres Attraae. Ogsaa jeg vover underdanigst at fremstille mig. I flere Aar, og i de sidste næsten uden Udsigt til gavnlig Anvendelse, sanker jeg et Slags Kundskaber og Indsigter, hvilke ved Dannelsen af en ung Prinds, hvis Skiæbne kalder ham til de høieste Poster i Staten, i vore Dage ikke tør forbigaaes. I nyere Sprog, Historie, Statistik, Folkeret og Statsvidenskab vover jeg at tillægge mig Kundskaber, hvis Meddelelse synes at burde udgiøre en Deel af en Prindses Underviisning. Vel turde jeg som aldeles uøvet i at være Lærer, ikke paatage mig nogen methodisk Underviisning, men en ikke

ubetydelig Medvirkning til denne Hensigts Iværksættelse vilde ikke overstige mine Kræfter. Fuldvel indseer jeg, hvilken Vægt af Pligter og hvilket Ansvar en saadan Stilling medfører, men jeg føler tillige, hvad man formaaer, naar Deres Kongelige Høiheds Bifald er Bestræbelsernes Formaal. Jeg kan paa det høitideligste forsikre, at ikke blot mit saa naturlige Ønske, dog omsider at være forsorget, har foranlediget denne underdanigste Ansøgen. Jeg attraaer at virke og, saavidt min snævre Kreds tillader det, at efterlignende Nordens store Mønster i hver Stræben til det Bedre.

Jeg er i dybeste Ærefrygt

Naadigste Herre
Deres Kongelige Høiheds
underdanigste
Schack Staffeldt.

Kiøbenhavn
den 14. Februar 1806.

Det blev som bekjendt, ikke Schack Staffeldt, men Kaptain-løitnant i Søetaten, Kammerjunker Johan Frederik Bardenfleth, der 1806 blev Guvernør hos Prinds Ferdinand.

Thiset.

Skuespiller Londemanns Børn.

Om Skuespiller Gert Londemanns Børn er der fremkommet forskellige Oplysninger dels i Rob. Neiiendams Breve fra danske Skuespillere I p. 220 dels i Personalh. Tidsskrift V. 6. p. 45. Hertil kan yderligere føjes følgende:

Iflg. Overformynderiets Protokol 4. C. Fol. 14 indtegner Murmester Asmon Kurtzhals boende i Skidenstræde Nr. 150 og 151 sig den 25. Juli 1776 som Formynder for »afgangne Geert Londeman forige Acteur ved det Danske Theater og afg. Hustrue Bente Maria Møller deres sammenavlede 4 Børn« neml. Andreas, 14 Aar gl., Frederik 8 Aar gl., Sophia 25 Aar gl. og Cathrine, 20 Aar gl. Den femte Laurits nævnes ikke, antagelig fordi han har været myndig; han levede endnu 1790, da han udsteder en Fuldmagt.

Da Skiftet efter Gert Londemann og Hustru var sluttet den 20. Aug. 1776, indbetalte Skiftekommissionen de 2 Døtres fædrene og mødrene Arv med 10 Rdlr. 3 Mrk. 12 Sk. til hver; Sønnernes Arv var under Skiftet bleven udbetalt til deres »Forpflegning«.

Efter Morbroderen Obermester i det asiatiske Kompagni Svend Pedersen Møller arvede hvert af Børnene den ret betydelige Sum af c. 2240 Rdlr. Midlerne udbetaltes i 1777 til Cathrine Elisabeth gift med Urmager Johan Jacob Jahnson, som ogsaa efter Kurtzhals' Død indtraadte som Formynder ($\frac{12}{8}$ 1780); i 1778 til Sophia Maria gift med Sognepræst Jens Fenger (Døtrene er rimeligvis bleven gifte i disse Aar); i 1780 til Andreas, dengang i Urmagerlære hos Jahnson, og i 1786 til Frederik, der var i det asiatiske Kompagnis Tjeneste ved Søfarten.

Jens Paulsen Fenger, Sophias Mand, født i Fredericia 1741, var Sognepræst i Malt Sogn 1777—92 og derefter i Vinding-Vind Sogn, Ribe Amt. Hustruen meddeler i Iversens fynske Avis hans Død d. $\frac{17}{11}$ 1812 »fra mig og 5 efterlevende Børn«.

Urmager Jahnson gjorde Svendestykke d. $\frac{12}{11}$ 1777. Efter Vejvisernes Opgivelse boede han først i Store Købmagergade, senere i Gothersgade og ved Holmens Kirke; fra 1803 nævnes Urmagerenke C(athrine) E(lisabeth) Jahnson som boende Størrestræde Nr. 382 senere Nr. 248 o: det mellemste Hus imellem Nikolajgade og Admiralgade; fra 1818 nævnes Jfr. B. & H. Jahnson og fra 1856—58 Jfr. H. Jahnson som boende samme Sted. Saa længe levede altsaa Gert Londemanns Datterdatter.

C. Behrend.

Bertel Thorvaldsens Moder.

AF **Louis Bobé.**

Til Trods for en i sidste Menneskealder herhjemme stadig voksende Interesse for Genealogi og Personalhistorie, og de Frugter, den har sat, dels i Biografisk Lexikon, dels i Personalhistorisk Tidsskrift, viser der sig stadig Fejl og Uoverensstemmelser i Angivelserne af vore fremragende Mænds Hoveddata. Følgende vittelige Urigtigheder, som jeg i Aarenes Lob har truffet, kan tjene til Eksempel.

Feltmarskal Claus Ahlefeldt angives i Biogr. Lexikon at være død 1678 uden at have ført aktiv Kommando i den skaanske Krig, men han er faktisk allerede død 1674. Povl Egede var ifølge samme Kilde født 9. Okt. 1709, men hans Daabsattest viser i Overensstemmelse med andre Angivelser, at han fødtes 9. Sept. 1708. Hans Samtidige Adam Gottlob Moltke angives af Faderen (samtidig Nedskrift) at være født 11. Nov. 1710, men paa Sarkofagen i Karise Kirke, i Biogr. Lexikon og andre Steder læser man 10. Nov. 1709. Digteren Henrik Hertz angiver selv sin Fødselsdag til 25. Aug. 1798, skønt alt synes at tyde paa, at Aaret rettelig har været 1797.

Johannes Ewalds Moder var ikke Præsten Enevold Ewalds *anden*, men hans *eneste* Hustru, som blev gift 1730, ikke 1739, som i Biogr. Lexikon anført.

Adam Oehlenschlägers Forældre blev ikke, som ofte gentaget efter den ellers saa nøjagtige Erslew, viet 1778, men 1777. Maleren Jens Juel døde 27., ikke 22. December 1802.

Til denne Række af Errata og Uoverensstemmelser i vore Stormænds biografiske Data maa ogsaa regnes Angivelsen af Thorvaldsens Fødselsdag og hans Moders Pigenavn.

Thorvaldsens Biograf, J. M. Thiele, har ikke været kritisk nok i sine Meddelelser om Kunstnerens Barndom og Ungdom — hans Fremstilling af Thorvaldsens Forhold til Anne Marie Magnani er ogsaa vittelig fejlfuld og forvansket.

Thieles Omtale af Forældrene er stærkt præget af den ogsaa i Johanne Louise Heibergs Erindringer raadende Tendens, at lade Lilien gro op af Sumpen. Hvem der læser Faderens Breve uden at være paavirket af Thieles Karakteristik, vil i høj Grad føle sig tiltalt af denne sunde, i Modgang og Nedgang baade ranke og livsglade Natur — man erindre hans elskværdige Spøg om Hunden Primon og den rørende Afbigt, han gør Sønnen i det sidste Brev til sin kære Bertel. Den Maade, han omgaas Folk af de højere

Samfundsklasser, viser ogsaa, at han ingenlunde var overset eller ringeagtet som en forhutlet Eksistens. Ligesom hans Retskrivning og Stil vidner om en Mand med mere end almindelig Skoledannelse, taler den i *alle* Breve klare, rolige og konstante Haand mod Thieles Antagelse, at han var fordrukken.

Thieles positive Meddelelser om Thorvaldsens Forældre gaar i Korthed ud paa følgende:

Faderen *Gotskalk Thorvaldsen*, født 1740 paa Myklabæi i Blondulið og konfirmeret i Annekskirken i Videvalla, kom o. 17 Aar gammel til Danmark, hvor han ernærede sig som Billedskærer paa de private Skibsværfter. Ti Aar senere, altsaa o. 1767, ægtede han en Pige fra Jylland, *Karen Grønlund*, »en nærpaarørende« af Brygger, senere Underfoged Grønlund. I sin, ved Slotsbranden 1784 tilintetgjorte Selvbiografi, dikteret H. F. Estrup i Pennen, angaves hun at være en Præstedatter fra Jylland. Thiele gættede paa, at hendes Fader kunde være Pastor David Grønlund, der havde en Datter Karen, men denne fødtes 1758 og kunde altsaa ikke være Moder til Berthel Thorvaldsen. Støttet til en Udtalelse af Pastor Th. Heramb, hvis Bedstefader var nævnte Underfoged Grønlund, mener Thiele, at hun maa have været en jysk Bondepige. Hun skildres af dem, der endnu havde set hende i sin Ungdom, som »en smuk lille, buttet Person«, medens hun i sine ældre Aar omtales som en lille, stærkt haltende Kone, der talte »ram jysk«. Sønnen var hendes udtrykte Billede. Thiele betegner hendes Ægteskab som »uhyggeligt«, alt blev hende efterhaanden ligegyldigt. Manden var udygtig til sit Fag, ustadig og uefterrettelig, og tilmed drikfældig. Samtidiges Skildringer af den til Tider yderliggaaende Usselhed og Fattigdom i Hjemmet anføres.

I de senere fremkomne selvbiografiske Meddelelser, som Thorvaldsen 1840 dikterede Baronesse Stampe, hedder det, at hans Moder var en Jyde og hed Karen Grønlund¹⁾. Ogsaa Biografisk Lexikon (Sigurd Müller) nævner Moderen som *Karen Grønlund* † 1804, »en ung rimeligvis bondefødt Pige fra Jylland«.

Overfor saa enstemmige Vidnesbyrd som Thorvaldsens Moders Pigenavn virker det overraskende at læse Indførelsen om hendes Begravelse i Nicolai Kirkes Ligprotokol, som lyder: Den 12te Jan. 1804: *Karen Dagenes*, Billedhuger *Thorvalsens* Hustru, 56 Aar, død d. 7de af Kræft. Nicolai Assistents Kirkegaard fra Tvergade Nr. 345.

Dagnæs er Navnet paa en lille By i Tyrsted Sogn, Vejle Amt, Hatting Herred.

Af Personer, der førte dette Navn, har jeg fundet Otto Dagnes, Degn i Borglum, der i sit Ægteskab med Mette Graae havde Datteren

¹⁾ R. Stampe, Baronesse Stampes Erindr. om Thorvaldsen, 1912, 91.

Oline, døbt 1. Nov. 1762, gift med Mundskænk Jens Østrup — samt *Jakob Dagnes*, Degn, først i Lemvig, senere i Nørre Nissum, f. 1699, † 1771, 4. Januar, der 1736, 16. Jan., havde Datteren *Karen* til Daaben¹⁾ i Degneboligen i Lemvig. Ved Skiftesamlingen efter *Jakob Dagnes* 1771, 4. Febr., nævnes følgende Arvinger, Otto, 38 Aar, *Jakob*, f. 1740, *Hans*, tjener i Nissum Boel, f. 1741, *Christian*, f. 1743 i Lemvig, *Carl*, i Degneboligen, 24 Aar, samt Døtrene *Karen*, opholdende sig i København, *Anna*, f. 1746, og *Johanne Erikke*, f. 1749, begge i Degneboligen. Om *Karen* hedder det, at hun for mange Aar siden er rejst til København, og man ikke ved, om hun er levende eller død, siden ingen af hendes paarørende har nu udi 8 Aar haft mindste Efterretning fra eller om hende. Dods-faldet maatte derfor bekendtgøres i de københavnske Tidender, men Bekendtgørelsen frugtede ikke. «Hvad Datteren *Karen Dagnes* angaar, da siden hun ej efter skete Avertissement i Aviserne har meldt sig nu alt over Aar og Dag ifølge Loven, og man altsaa ej ved, enten hun er i Live eller ikke, saa blev hende ikke heller nogen Arv tillagt.»

Uoverensstemmelsen af ti Aar mellem Daabs- og Dødsangivelsen kan bestaa i fejl Opgivelse eller Fejlregning paa sidstnævnte Sted²⁾, eller at hin i 1736 døbte Datter *Karen* kan være død lille, og en senere født have faaet Navnet.

At to unge Piger af Navnet *Karen Dagnes* skulde have søgt til København fra Nørrejylland, er i hvert Fæld næppe rimeligt.

Til Trods for Fødenavnet *Dagenes* kunde *Thorvaldsens* Moder jo meget vel være en nærpaarørende af Underfoged *Grønlund*, men positivt Bevis herfor har man, efter indgaaende Undersøgelser, ikke kunnet føre.

Fabriks-, senere Pakhusforvalter *Niels Andersen Grønlund*, hvis Navn vel er laant fra Gaarden *Grønlund* i Thisted Landsogn, næppe fra Gaarden af samme Navn i Stubberup Sogn, Bjerger Herred, paa Fyen, var bosiddende i København og havde i sit Ægteskab (10. Aug. 1739) med *Marie Catharine Møller Børnene* *Jens Samuel Grønlund* (f. 30. Aug. 1739), *Ferdinand Anton* (dbt. 13. Marts 1741), *Anders* (f. 20. Marts 1742) og *Johannes* (dbt. 11. April 1744). Hans Enke ægtede 10. Juli 1755 Fuldmægtig *Lauritz Lund*.

Deres ældste Søn *Jens Samuel Grønlund*, død 10. Nov. 1807, gift (2°) 1794 m. *Anna Marie Smith*, var Apotheker i København,

¹⁾ Velvilligst meddelt af Hr. Arkivsekretær Nygaard.

²⁾ Hr. Arkivsekretær Nygaard, der gennem sine i Omfang enestaaende Udtog af Jyllands samtlige Kirkebøger vel sidder inde med den mest indgaaende Kendskab til danske Kirkebøger, har meddelt mig, at en Fejlregning af netop 10 Aar ved Begravelsen ikke er saa sjælden.

den tredje Søn Anders Grønlund, den fornævnte Underfoged, død 16. Nov. 1807, havde i Ægteskab med Mette Birgitte Aistrup blandt flere Børn: *Maren Schou Grønlund* (f. 20. Juli 1779 † 12. Aug. 1853), gift med Murmester, Kaptejn Johan Christian West (f. 2. Sept. 1767 † 24. Jan. 1816), af Thorvaldsens Fader i et Brev til Sønnen betegnet som den storsnude Murmester W., hos hvem han søgte Hjælp, og Broder til Thorvaldsens Ven, Tømmermester, Major Jørgen West (f. 1772 † 1832); *Maren Cathrine Grønlund* (f. 7. Juni 1782), gift med Kaptejn i Marinen Rasmus Rosing Bull; *Jens Samuel Grønlund* (f. 2. Marts 1788 † 8. Nov. 1822), Birkedommer i Hørsholm, der i Ægteskab med Juliane f. Lind var Fader til Oberst Julius August Grønlund, og *Jane Ursula* (f. 1790), gift med Overmagasinbestyrer, Justitsraad Lars Guldbrandsen Heramb, hvis Søn var den ovennævnte Pastor Heramb. Dennes Søster, Eline Birgitte Heramb († 1871), gift med den bekendte Præst Frederik Engelhart Boisen, har ganske uhjemlet betegnet Karen Grønlund, Thorvaldsens Moder, som »en fortrukken Søster af sin Bedstefader Anders Grønlund«.

De i Thorvaldsens Museum beroende, af Frk. Margarete Grønlund, Datter af Oberst J. A. Grønlund, skænkede, farvelagte Reproduktioner af to Portrætter, forestillende Joh. Chr. West og Karen Grønlund, maa efter Udførelsen at dømme tilskrives Thorvaldsen. Portrætter af Underfoged Anders Grønlund og Hustru ejedes af Frk. Ellen Bull¹).

Om Thorvaldsens Fader kan af Extraskattemandtallet for 1762 gives den Oplysning, at han da stod som »Dreng i Lære« hos den i Møntergade boende Billedhugger Peder Pedersen Leed og kaldes Gotschalck Torvaldsen.

Bertel Thorvaldsens Fødselsdag angives dels af ham selv, dels af hans Ungdomsven Haste, der noterede den op under 'sine Besøg i Forældrenes Hus 1791—92, at være 19. November 1770. Selv angav han, som bekendt, at være født i Grønnegade i det Hus, der endnu bærer en 1870 indsat Mindetavle, men rigtignok hævdede han en anden Gang at være født i Landemærket. I første Tilfælde skulde han være døbt i Nikolaj Kirke, men hverken i denne eller de andre københavnske Sognekirker har hidtil nogen af de mange, hvem Spørgsmaalet om Kunstnerens Fødsel- og Daabsdag er traadt nær, fundet en officiel Stadfæstelse af hans Angivelse. Thiele bemærker, at et Par af Thorvaldsens ældste bekendte ytrede Tvivl

¹) Velvillige Meddelelser af Frk. M. Grønlund.

²) I Thorvaldsens Museum findes som et Ungdomsminde om Thorvaldsen en Tegning forestillende ham og hans Venner J. West, Blomstermaler Claudius Ditlev Fritsch og Maler Carl David Probsthayn. Jeg skylder Tak til Hr. Museumskustode Schumacher for hans stedse redebonne og kyndige Bistand ved mine Undersøgelser.

om, at han overhovedet er bleven døbt. Da man heller ikke har fundet hans Forældres Vielse indført noget Steds i Kirkebøgerne, saalidt som i Københavns Kopulationsprotokol, der afgiver en Kontraprøve, kunde man fristes til at tro, at han var født udenfor Ægteskab, og at de kun har levet i Samvittighedsægteskab, hvad der næppe var helt sjældent i Hovedstaden den Gang. Adskilligt kunde tyde paa, at der har været noget at skjule.

Weilbach har, som det synes, med Rette hævdet, at Forældrene har gjort ham mindst to Aar *ældre*, for at faa ham konfirmeret saa nær 14 Aars Alderen som mulig. Forordningen af 1759, 25. Maj Konfirmationen vedrørende, bestemmer, at i Almindelighed maa ingen Børn af Præsten antages til Confirmation, førend de have opnaaet deres 14. eller 15. Aar.

Efterat Bertel Thorvaldsen 2. Jan. 1787 havde vundet den lille Sølvmedaille ved Akademiet, synes Faderen at have været ivrig for at drage ham bort fra Akademiet og faa ham i Lære, hvilket i høj Grad betingedes af, at han først var bleven konfirmeret. Det gjaldt derfor at fremskynde Konfirmationen, som fandt Sted i Holmens Kirke 15. April s. A., hvorefter han i nogen Tid udeblev fra Akademiet.

Nu findes der i Fødselsstiftelsens Daabsprotokol (1759—84) følgende Notits, som kan have sin Betydning i denne Sammenhæng:

Berthel, indkom i Cassen d. 10. ds. med Tegn 940 og blev døbt 13. Februar 1773.

Barnet blev senere afhentet, hvad der jævnlgt hændte, naar Moderen eller Faderen enten var kommen paa bedre Tanker, eller ved forbedrede Kaar saa sig i Stand til at ernære det.¹⁾ At dette Barn, der har det ret ualmindelige Navn Bertel, kan være identisk med Bertel Thorvaldsen, fremsættes foreløbig som en Gisning, der dog har adskillig Sandsynlighed for sig. Thorvaldsens Fødselsdag lader sig derfor godt fastholde, thi et 19. Novbr. 1772 født Barn kan meget vel være identisk med det, i hvert Fald højst 11 Uger gamle, der nedlagdes i Kassen paa Fødselsstiftelsen 10. Februar. Hensynet til Kassens Størrelse spiller ingen Rolle for et saa lille Barn.

¹⁾ Det er paa Foranledning af det kgl. Frederiks Hospital forment Landsarkivet at give Oplysninger om de paa Fødselsstiftelsen fødte Børn udover, hvad den for alle tilgængelige Daabsprotokol angiver.

Kisteplater fra St. Mariæ Kirke i Bergen.

Meddelt av **Antho n M. Wiesener.**

De i nestforrige hefte (5 B. 3 h. s. 281) omtalte kisteplater fra St. Mariæ Kirke i Bergen er nu i Bergens museum. Paa foranledning av mig blev disse ifjor av kirken overgivet til museet. Der var ialt 8 stykker, hvis indhold nedenfor gjengives. De 6 første stammer utvivlsomt fra den Hiortske familiebegravelse i St. Mariæ Kirke.

Herwnder Huiler Sal. C h r i s t o f f e r / H a n s s e n H i o r t. Fød wdi Kiøbenhafn Anno / 1669 D. 29. Januarij wed 5 Kloke Slet om Aftenen / Døde wdi Kiøbenhafn A. 1670 Den 6. Novembr. om Afte / nen I Mellom 10 oc 11 Kloke Slet. Hanss Fader / Er Dend Eddel Høyachtbahr Mand H a n s s C h r i s t / o f f e r s s e n H i o r t Kongl. May. Gen. Toldfer / walter Norden Fieldz i Norge. Moderen Dend / Eddel Høydydefuld Matrone A n n a M a r i a / H e i d e m a n d. Gud Unde Hannem En / Gledelig Opstandelse.

Her under / hviler / Høyædle og Velbyrdige / nu Salige Frue / I n g e b o r M a r i a d e K n a g e n h i e l m / Fød / udi Bergen den 24. December 1698 / af Forældre / Høyædle og Velbyrdige / Hr. N i e l s d e K n a g e n h i e l m / Herre til Copanger og Stedie Gaarder / Deres Kongelige Maiestets forrige Bestalter Justits Raad / Lands Dommer og Laugmand over Bergens Laugdømme / og Høyædle Velbyrdige / Sal. Frue A b e l M a r g a r e t a H a n s e n / Kom udi Ægteskab / den 6. Martij Anno 1715 / med / Høyædle og Velbyrdige / Hr. C h r i s t i a n K r o g / Deres Kongelige Maiestæts forud Bestalter Justits og / Assistentz Raad samt President først udi Bergen / og siden udi Trundhiem /

Døde / paa sin Hoved-Gaard Hops-Gaard¹⁾ ved Bergen / D. 20 Jan: 1761. Levede altsaa udi / 62 Aar 27 dage /.

Opmærksomme Læser / vil Du vide Hvad Her udi er giemt / Da er Det Levningerne / af Den Forhen I Livet / Høyædle og Welbaarne / men nu i Døden Salige / Hr. P e t t e r C h r i s t i a n K r o g²⁾ / Deres Kongelige Mayestets / til Dannemark og Norge p. p. / Høybestalter Capitaine af Infanteriet / og Ober-Conducteur ved Fortificationen / Som begyndte Sit Løb / paa Denne verdens Tomle-Bane / udi Aaret 1721 / Og for at gjøre sine Pligter Desto lettere / indlod sig udi ægteskab i Aaret 1747 / med welædle og

¹⁾ Hops-Gaard paa Askøen.

²⁾ Søn av foregaaende nævnte Præsident Christian Krog og frue, f. Knagenhielm.

Høyfornemme / Madame Martha Sal. Roberts / med Hvilken sin Frue Han meget Kierligen tilbragte 36 Aar / men omsider efter Længe nok at have beskuet / Naturen i ald sin Herlighed for der af at læse / at ald Kiød skal forgaae Som Høe / fuldendte Han roeligen sit Løb / paa sin eyende Gaard Hoop ved Bergen / Den 1ste Julii 1783 / i een alder af 62 Aar. /

Læser / Wiid Dette at Her udi giemes / De Jordiske Levninger / af / Høyædle og Welbyrdige / frue Marthe Krog / fød Meyer / Som Efter at Have Levet / Her udi 81 Aar / den 1ste Juli 1787 / gik ud af Denne Verden / Efter at Hendes Salig Mand / Høyædle og Velbaarne / Hr. Capitain af Fortificationen / Peder Christian Krog / til Hop Gaard / den 4de¹) Juli 1783 forud / Her fra Havde Bortvandret / og sagt Denne verden / Farvel /.

Her Under / Hviler Den . . . / Høy Welbaarne . . . / Frue Sophia Amalie / fød Tuchsén / Hr. General og Ridder / Samt Commandant / Paa Bergenhuus Fæstning / Hr. Hans Weinmann²) / Encke Frue / Hun var / Fød i Bergen den 2 Novbr. A° 1699 / Død den 11 Januarij 1775 / I Bergen / i . . Dens Alder 75 Aar / 2 Maaneder, 4 dage /.

Her under / Hviler / Deris Kongelige Maiejestets til Danmark / I Norge for dum bestalter Hofjuncker / Nu Salig / Siegfred Lillienschiold / fød Anno 1697 d. 12 August Død A° 1739 d. 21 Martz / See, Læser denne Aske boe med et vemodigt Hierte / Thi midt i fred een bitterhed og u-forventet Smerte / Kuld-Kastet har Den Ceder-Vext og ædle lilje-blad / Saa Huusets fryd forvandlet er til Taarers Salte bad / Den Patriot Som Prøver gav til Fødelandets ære / at Norden kand til Nordens Ziir Sit forraad Kammer bære / Hand Selv for Dødens Morder Steen et Rov og bytte blev / men Dog hos os Sit ære-Nafn i Marmor Steene Skrev / Saa bliv een herlig bygnings Sten i Salems Slott og Stol / Du, Som blandt Livsens Ædlinger i ævig fryd og glæde / Skal liuse Som en Onyx Steen, og med Din Lilje Staa / i ævig flor hos Livsens Strøm og Chrystal klare Aae. /³)

¹) Skal være: Iste.

²) Hans Jørgen Weinmann, f. Kjøbh. ²⁵/₁₀ 1666, blev ²²/₁ 1731 generalmajor og kommandant paa Bergenhus fæstning og døde som saadan ⁴/₃ 1759. Hans 3die hustru Sophia Amalie Tuchsén var datter af oberst og kommandant, senere generalmajor paa Bergenhus Johan Friederich Tuchsén og Maria Meng.

³) Siegfred Lillienschiold var søn av oberstløjtnant Peter Montagne Lillienschiold (1667 † 1725), som var den første, der

Ey mig / mens kuns min / Den mørke Grav til Bytte /
 I denne Troe og Vished / fuldkomedes Løbet i denne (?) dødelige . . . /
 af den Høyædle og Welbaarne / Frue C a t h a r i n a E l i s a b e t h
 K a h r s / fød J o h a n s e n / I Rostock d. 22 Majj 1764 (1?) /
 Hvorfra hun kom til Hendes Nærpaarørende i Bergen / Den nu
 forlængst afgangne Kjøbmand og / J o h a n J a c o b B u s c h /
 i August maaned 1771 / i Dette børnløse Huus blev hun opdragen,
 som den inderligt ælskte datter / af Gud velsignet Med en fortrinlig
 lys og munter Aand var Hun i Ungdoms Dage den lykkeligste
 Pige / Men det var og er Quinden som Mandens Høyeste Kald
 ikke blodt at leve for sig selv / / Hendes ubundne Stand
 ophørte 19 april 1779 / med at indtræde i Ægteskab med den nu
 forlængst afdøde Stadshauptmand og Kjøbmand / Her Major
 C h r i s t o p h e r K a h r s / I denne hendes Egtestand blev Hun
 Moder til 13 børn / af hvilke efterlever 3 (5?) Sønner og 1 Datter
 og 5 Børnebørn som efter svære smerter indtraf 13 M.
 (?) 1819.¹⁾

Ehev / Lugeat Apollo Amicum / Medendi eximie peritum /
 J o h a n n e m L u d o w i c u m F i s c h e r / Doctorem Medico
 practicum / Bergis Norwegio per 18 Annos / Per Spicacia Usu
 Benevolentia / Nulli Secundum / E genis / Impigre Auxilium /
 Morborum crudelium / non raro Domitorem / Ægrotantium Nume-
 rosorum / Tutolare Solatium / Bonorum Omnium / Existimatione
 dignum / Die 3 Calendarum Septembris 1800 / Anno 56 ætatis
 Defunctum / Hoc Monumentum / Obligatus / posuit /.²⁾

optog marmorbrud i Bergens stift. Se herom »Marmorbrud i Bergens stift
 i gamle dage« i Naturen, 1914, s. 306 ff.

Siegfred Lillienschield overtog efter farens død driften av marmorbruddene.
 Derfor hentydningerne til »Steene« etc. i plateverset.

¹⁾ Hendes mand, C h r i s t o p h e r K a h r s, f. Bergen ¹⁸/₂ 1758 † der
²⁴/₄ 1807. Borgerofficer. Stadskaptein ¹⁰/₅ 1790. Stadshauptmand ¹⁴/₈ 1796.
 Fik rang og karakter som kaptein af infanteriet ²⁷/₄ 1798. Major ¹³/₁₁ 1801.

²⁾ Johan Ludwig Fischer, f. Brandenburg? ca. 1744, nedsatte sig i 1782
 som praktiserende læge i Bergen.

Nogle borgerlige Vaaben

tegnede af **Fr. Britze.**

Som oftere fremhævet er Brugen af Skjold og Hjelm i k k e noget adeligt Prærogativ. I adskillige borgerlige Slægter føres Vaaben af en anseelig Alder og i nøje Overensstemmelse med Heraldikens Regler. Forsyndelser mod disse forekommer imidlertid — ret naturligt — hyppigere for borgerlige Vaabens Vedkommende, end naar Talen er om Adelsmandens Skjold. For de borgerlige Familier har Vaabenet altid spillet en mindre fremtrædende Rolle. De Slægter derimod, som i dette ejede en Arv fra længst svundne Tider eller et Naadestegn, tildelt for Fortjenester af Fædrelandet, har dog i Reglen saa nogenlunde værnet om Vaabenets Brug og Udseende.

Det er ikke ved denne Lejlighed Meningen at forsøge paa at give nogen Redegørelse for de borgerlige Vaabens Forekomst eller Udvikling. Nogle Smaabemærkninger skal kun knyttes til hestaaende Vaabenafbildninger.

Da de borgerlige Vaaben hovedsagelig har været benyttede i Signeter, er Farverne ofte det svage Punkt. Skraveringen mangler eller er ganske meningsløs, et Forhold som burde ændres. Indenfor Borgerslægterne ses ikke sjældent, at de enkelte Grene, endog nære Slægtninge, fører fra hverandre stærkt afvigende eller helt forskellige Vaaben. Et fælles Vaaben, heraldisk korrekt og saa nær som muligt det ældste i Slægten, bør sanktioneres af alle dennes Medlemmer. Der er vist neppe nogen Tvivl om, at der blandt de talrige borgerlige Vaaben fra det 17. og 18. Aarhundrede findes mange, der nu er gaaede i Glemmebogen, og som fortjente at optages igen enten af de vaabenløse Familier eller af de Familier, som i Tidens Løb har komponeret heraldisk slette, maaske ganske meningsløse »Vaaben«.

Fig. 1.

Som et Eksempel paa, at en borgerlig Slægt har antaget et nyt Vaaben, kan anføres, hvorledes Lærredskræmmer i Kjøbenhavn, en af Stadens 32 Mænd **Herman Walör** (død 1724), førte det smukke Vaaben, Fig. 1; — han forseglers saaledes i 1695 sit Testamente med et Signet med dette —. hans Søn, virkelig Etatsraad, Viceborgmester i Kjøbenhavn og Tilforordnet i Højesteret **Johannes Valeur** (født 1701, død 1771) antog imidlertid sin Morfader, Præsident i Kjøbenhavn, Konferensraad **Johannes Christensen Mel-**

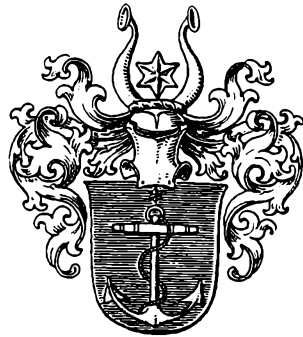
lers Vaaben (Fig. 2). Dette er siden stadig ført af hans Efterkommere¹⁾. I dette Tilfælde er det Meller'ske Vaaben jo yderst heraldisk korrekt, de fleste vil dog vel finde, at Herman Walörs er smukkere?

I adskillige Familier findes Seglmærker, der med Held kunde omdannes til virkelige Vaaben. Tidsskriftets Læsere vil vide, hvorledes et saadant — Anders Sørensen Vedels — benyttes af en dansk adelig Familie, idet Børnene af den ved Patent af 1. Sept. 1826 i den danske Adelsstand ophøjede Sekondløjtnant Jens Kraft Dinesen Wedel ved Patent af 26. Febr. 1866 efter Ansøgning fik Tilladelse til at føre et efter Stamfaderen Anders Sørensen Vedels Bomærke dannet Vaaben i Stedet for det, som tildeltes dem ved det førstnævnte Patent.

Fig. 2.

Fig. 3 viser et saadant Bomærke, der indtegnet i et Skjold danner et aldeles korrekt Vaaben. Som Hjelmtegn kan altid de nationale Vesselhorn benyttes, hvis man da ikke, som sket er med dette Vaaben (Familien Gaarn's), ønsker at kombinere disse med et af Skjoldets Figurer.

GAARN

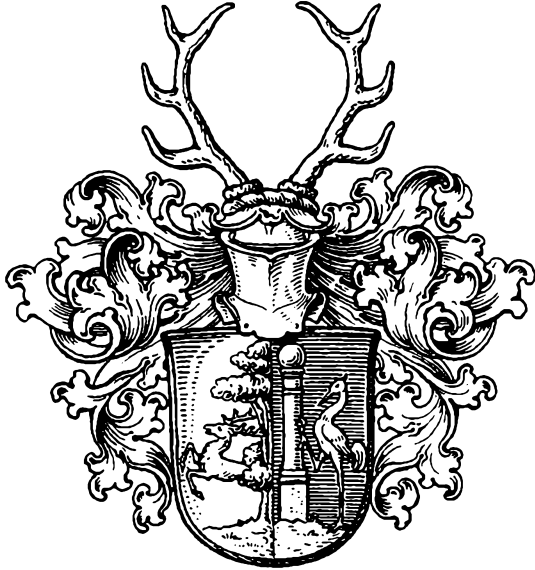
Fig. 3.

Siden sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede har Medlemmer af Familien Grandjean benyttet Segl, hvori ses en — hel eller halv — Kronhjort og en Trane, eller et af disse Dyr. I December 1912—Januar 1913 har 14 af Slægtens voksne mandlige Medlemmer i Stedet for de uheraldiske og varierende Segl, man tidligere har nøjedes med, vedtaget at føre de i Familien gennem ca. 150 Aar traditionelle Dyrefigurer paa virkelig heraldisk Maade: Skjoldet delt af Sølv, hvori en fra Delingen, bag et Træ fremspringende, halv naturligfarvet Kronhjort, og blaat, hvori en naturligfarvet Trane, støttende højre Ben mod en Søjle; paa Hjelmen en Hjorteveie (Fig. 4).

Tidsskriftet bringer endvidere her Afbildninger af Slægten Glahn's Vaaben: et af Sølv og blaat delt Skjold, hvorover en Sol med et Øje, som egentlig burde være af modsat Farve, paa Hjelmen en lignende Sol (Fig. 5)²⁾ og endelig af det Vaaben, der

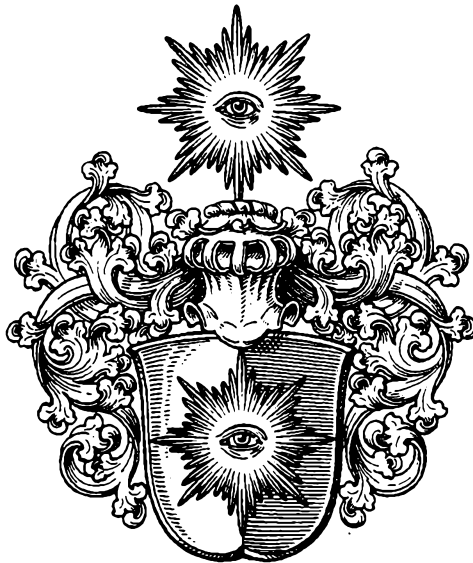
¹⁾ P. B. Grandjean: Meddelelser om Herman Walör og Johannes Valeur, Kbhvn. 1915.

²⁾ P. B. Grandjean: Familien Glahn's Slægtetog, Kbhvn. 1906 og Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, pag 250.

GRANDJEAN

Fig. 4.

GLAHN

Fig. 5.

fortes af de tre kendte Godsejere, Formand for det danske Hede-
selskab, Kammerherre, Hofjægermester *Ferdinand Mourier-
Petersen* (født 1825, død 1898) til Rugaard, Frydensberg og
Ry Nørreskov, Etatsraad *Adolf Mourier-Petersen*
(født 1826, død 1912) til Edelsborg og Folketingsmand *Christian
Mourier-Petersen* (født 1828, død 1903) til Gammel og Ny
Ryomgaard og Marienhof. De tre Brødres Sonner fører stadig det
samme Vaaben: Skjoldet delt fra højre til venstre af en Strøm,

MOURIER-PETERSEN

Fig. 6.

i øverste Felt en seksodded Stjerne, i nederste et Morbærtræ, paa
Hjelmten en Sol mellem en Orneflugt¹⁾. Naar Strømmen som hidtil
i Signeter er vandret skraveret, altsaa blaa, vil det ikke være muligt
at finde Farver til de to Felter. Er Strømmen derimod Sølv, kan
øverste Felt passende være blaat, nederste rodt, i saa Fald Stjernen
Guld og Træet naturlig farvet; Hjelmtegnets Farver bør helst være
Guld for Solens, Naturfarve for Orneflugtens Vedkommende.
Vaabenet er her forsøgsvis skraveret paa denne Maade (Fig. 6).
Det var ønskeligt, om Familien for Fremtiden vilde overholde
denne Farvelægning.

Vaabentegningerne Fig. 1—2 er kopierede efter originale Segl,
Fig. 3—6 tegnede med forskellige Segl som Mønster.

Poul Bredo Grandjean.

¹⁾ Slægthaandbogen.

Familien Rehling.

Ved **H. Hjorth Nielsen.**

Iblandt de Manuskripter, som det kgl. genealogisk-heraldiske Selskab efterlod sig, findes i Rigsarkivet en Pakke med Betegnelsen Kvart 30 d. og med Paaskriften: O. H. Møller: Genealogiæ Danorum Civilium. I denne Pakke findes et Manuskript, dateret 17. Januar 1781 og underskrevet Stenderup, behandelende en Familie Rehling. Manuskriptets Forfatter er rimeligvis Etatsraad Jacob Stenderup, Forstander for Vartov Hospital († 1791), der var gift med Anna Magdalene Charlotte Wittmack, Datter af den tyske Hofprædikant Henrik Nicolai W. og Anna Maria Rehling.

Stenderup tager sit Udgangspunkt for Stamtavlen med en Johan Rehling, om hvem han fortæller, at han, i Følge med en Broder Andreas, indkom hertil Landet paa Grund af Religionsstridighederne i Tyskland. De kom sidst fra Osnabrück, men skal have hørt hjemme i Augsburg, hvor som bekendt Patricierslægten Rehling, hvoraf den friherrelige Familie af samme Navn udsprang, havde hjemme. Andreas skal ifølge Stenderup snart efter være reist videre til Sverige, hvor han skal have efterladt sig Efterkommere, til hvilke S. henfører svensk Postkommissær i Helsingør Peter Rahling † 28. Marts 1765 (jvnfr. Hostrup-Schultz: Helsingørs Embeds- og Bestillingsmænd S. 211).

Om Johan Rehling fortæller Manuskriptet, at han anlagde en Kobber- og Messingfabrik i Kongens Lyngby, men ved ellers intet om ham udover, at han efterlod sig en Søn, der ogsaa hed Johan, og som blev Isenkræmmer i København.

Om den Slægtstradition om Familiens Afstamning fra Augsburgerslægten, som Stenderup fremhæver i sit Manuskript, haves ogsaa et andet Vidnesbyrd, nemlig i et Brev, dateret Egebjerg 25. Novbr. 1785, fra nedennævnte Pastor Andreas Johan Rehling, og da Justitsraad Morten Qvistgaard 1786 søgte om Optagelse i den danske Adelsstand under Navnet de Rehling Qvistgaard, anfører han som en af Grundene den, at hans Hustru »nedstammer i fædrene Linie fra den anseelige gamle adelige Rehlingske Familie i Schwaben«. (Erh. Qvistgaard: Stamt. over Slægten Qvistgaard S. 35).

Omfattende Undersøgelser saavel i Osnabrück som i Augsburg og i de bayerske Arkiver har imidlertid ikke formaaet at fremskaffe Beviser for en Forbindelse mellem den danske og den tyske Slægt, og ei heller den første af de i Manuskriptet nævnte Personer, den Johan Rehling, der skal have anlagt en Fabrik i

PROVST
JOHAN ANDREAS REHLING
f. 1748 † 1790

GUVERNØR
JOHANNES REHLING
f. 1775 † 1841

Lyngby, er det, trods megen anvendt Umage, lykkedes at paavise i de herværende Arkiver.

Paa Foranledning af Familien foretog Forfatteren Eiler Nystrøm i 1906 en Reise til Tyskland for i bayerske Arkiver at forsøge at skaffe de manglende Beviser. Paa Grundlag af Indførsler i Steuerbücher og Öffentl. Ratsprotokolle i Augsburgers Stadtarchiv lykkedes det at paavise, at flere Personer af Navnet Rehling omkring Aaret 1620 havde opgivet deres Borgerret i Augsburg og forladt Byen, men ingen af dem kunde identificeres med den Johan R., der iflg. Stenderup var den første her i Landet, og ei heller lykkedes det at konstatere, at nogen Person af Navnet havde opholdt sig i Osnabrück.

Hvad Vaabnet angaar, saa har Familien her i Landet ingen sinde ført det Mærke, som den tyske Slægt førte, nemlig to Sølvspidser i blaat. Stenderup fortæller, at nedennævnte Provst Johan R. fra en Reise i Tyskland hjemførte et Segl, der viste en Hind i Vaabnet, og at dette var den tyske Families Vaaben. Provst R. har imidlertid i Ringsted Herreds geistlige Skifteprotokol forseglet med et Signet, der i Skjoldet viser fem sammenbundne Lanser, og i Familiens Eie findes et Signet, uidentivl stammende fra Provst Andreas Johan R., der viser et skraadelt Skjold, i øverste Felt en løbende Hind, i nederste Lanseknippet. Det kan tilføies, at dette Lanseknippe genfindes som Hjelmtegn paa det af Erh. Qvistgaard i hans ovenfor anførte Stamtavle S. 35 omtalte Vaaben for Rehling-Qvistgaard. — Her skal endvidere gøres opmærksom paa, at Siebmachers Wappenbuch blandt borgerlige Vaaben under Navnet *Rehlen* anfører et Skjold visende en, mod højre vendt, springende Hind. Dette Vaaben er ført af en Slagter Jørgen Rehlen i Nördlingen (ca. 61 km fra Augsburg), som 1512 fik Vaabenbrev af Keiser Maximilian.

De Kendsgerninger, som skulde bevise Slægtstraditionen, er, som det af det fremførte vil ses, kun faa og svage, medens der paa den anden Side foreligger saadanne, som kan siges at falde i Traad med Traditionen, nemlig Udvandringerne fra Augsburg og Tidspunktet for disse. Men indtil videre maa man vistnok antage, at Traditionen i Virkeligheden er en Fiktion, opstaaet i det attende Aarhundrede ved Navneligheden mellem den danske og den tyske Slægt. Allerede da forelaa Efterretninger i Literaturen om Slægten fra Augsburg, og det vides, at Stenderup har kendt disse Efterretninger.

Men nu Manuskriptets Stamtavle.

Det vil, idet de første tre herpaa anførte Personer alle hedder Johan, være formaalstjenligt for at kunne holde dem ude fra hinanden, at betegne dem som Johan 1, Johan 2 og Johan 3.

Først med Johan 3 indlader Manuskriptet sig paa en noiagtig Tidsbestemmelse, idet det angiver ham som født 2. Decbr. 1667 i København.

Om Johan 1 har vi alt hørt, og Manuskriptet gaar nu videre og fortæller om hans Søn Johan 2: Uvist hvor han er født enten i Tyskland, København eller Lyngby. Var siden Isenkræmmer og boede paa Hjørnet af Nørregade og Klædeboderne. Han og Hustru døde faa Dage efter hinanden, da han var omtrent 40 Aar.

Forskellige Ting kunne tyde paa, at Manuskriptet her blander Johan 1 og Johan 2 sammen.

I det Skode af 12. Septbr. 1635, hvorved Christian den Fjerde tilskøder Karen Andersdatter en Gaard paa Amagertorv, nævnes en Kræmmer Johan Rehling, der eiede en Gaard sammesteds. Han forekommer ikke i Kopskattemandtallet af 1645, ei heller i Grundtaksten af 1661, og maa vel altsaa være død forinden. Han kan tænkes at være identisk med den Jonas Redling, Urtekræmmer, der 1633 boede paa Amagertorv og da betalte 8 M. af sin Bod (Taksering af Boder og Skur samt udenbys Jordskyld), men som var død 1645, da Kopskattemandtallet optoges. I dette nævnes nemlig under Amagertorv Nr. 12: Catrine Jonas urtecremmers, Dorete och Barbra Redlings, 1 suend, 1 dreng och 2 tienstep.. Den formodede Identitet synes at blive bestyrket af Silke-, Ulden- og Klædekræmmerlavets Bøger (Listen over Kompagniets Medlemmer 1652—1818), der viser, at 17. Marts 1652 optoges Catrina Sal. Johan Redlichs. Denne her omtalte Johan R. er da maaske den, der har været den første her i Landet. Da han, som vist, er død mellem 1635 og 1645, er det jo udelukket, at det kan være ham, som boede i Klædeboderne, og som blev Fader til Johan 3, der først fødtes 1667; der maa derfor søges en anden, der bedre er i Stand til at overtage Paterniteten. Opmærksomheden fæster sig da ved Jørgen Redling, der ifølge Grundtaksten af 1668 eiede et Hus i Klædeboderne, desværre vistnok paa den Side af Gaden, der hørte til Helligaands Sogn, for hvilket vi savner Kirkebøgerne indtil et Stykke ind i næste Aarhundrede. I Bøgerne for Frue Sogn, til hvilket den anden Side af Gaden hørte, forekommer ingen af Navnet i dette Tidsrum, og at Familien skulde have hørt til Petri tysk Kirke er heller ikke at antage, da de derfra bevarede Begravelsesregnskaber heller ikke fremviser Navnet. Manuskriptets Angivelse af Johan 2's Bopæl stemmer jo godt overens med Grundtakstens Angivelse for Jørgen Rehling. Formodningen om at Jørgen R. kan være Faderen til Johan 3, der fødtes 1667, bestyrkes ved en Anførsel i Indkvarteringsmandtallet af 1701, hvor det for Øster Kvarter Nr. 31 hedder: Hr. Justitsraad Elias Hübskes Vaaning beboer Johan Redling Klædekræmmer, Hans Jensen i Kælder

og Jørgen Reklings Klædekræmmer. Forskellen i Navnets Stave- maade kan ikke træde hindrende i Veien for Formodningen om Paterniteten; der er mange Eksempler paa endnu værre Forvansk- ninger. Johan 3, der altid selv skrev sit Navn Rehling, kaldes saaledes 1689, da han bliver Svend, i Lavets Svendebog Johan Røtling, i Lavets Forhandlingsprotokol 1743 Johan Rehlin og ved sin Død 1744 kaldes han i Petri Kirkes Begravelsesprotokol: Johan Røhling. — Jørgen Reklings Klædekræmmer, er formentlig identisk med den Jørgen Redlich, der 7. Oktbr. 1662 blev optaget i Silke-, Ulden- og Klædekræmmerlavet (Liste over Kompagniets Medlemmer 1652—1818 og Lavsbogen 1651—1716 Pag. 15). — Manuskriptets Anførsel om Johan 2, at han og Hustru døde faa Dage efter hinanden, da han var omtrent 40 Aar gl., synes ikke at passe paa nogen af de her anførte Personer, idet Johan R.s Hustru ialtfald levede 1652, medens han var død før eller i 1645, og Jørgen R. maa, saafremt de her anførte Betragtninger holder Stik, være født før 1645, og da han levede endnu 1701, passer Angivelsen heller ikke paa ham. Der kunde maaske tænkes et Mellemlid, men herom tier Kilderne, og det kan ikke nytte videre at fortabe sig i Gisningernes Taage; vi maa hellere begynde Stam- tavlen med et Udgangspunkt, der hviler paa Historiens sikre Grund, og dette er indtil videre, og sandsynligvis for bestandig:

- I. *Johan Rehling*, født i København, efter Manuskriptets An- givelse 2. Decbr. 1667. Aarstallet bekræftes af Aktstykker i den borgerlige Enkekasses Arkiv. Han skal ifølge Manu- skriptet have haft en Søster Susanne, om hvem kun fortælles, at hun var gift med Hr. Magnus, Skildrer, formentlig den Mag- nus Jørgensen, der 21. Decbr. 1693 tog Borgerskab i København som Skildrer. Han angives at være født i Randers, Weilbach siger: ifølge en noget usikker Efterretning allerede omkring 1638. Der fortælles, at han endnu i en Alder af hundrede Aar malede et lille Crucifix. Han levede endnu 1728. og boede da paa Østergade Nr. 23 med et Barn¹). Hustruen maa vel altsaa være død forinden. (Se iovrigt Weilbachs Kunstnerlexikon). — Johan R. blev sat i Kræmmerlære, antagelig c. 1680, bestemt naar kan ikke oplyses, da der i Aarene mellem 1668 og 89 ikke er foretaget Indførsler i Lavets Drengbog, hvad der er saa meget mere beklageligt, som denne før og efter dette Tidsrum anfører ikke blot Drengenes fulde Navne, men ogsaa i Reglen har nøiagtige Oplysninger om Forældrenes Navne og Hjemsted. Svendebogen oplyser under 31. Januar 1689: Hr. Christian Lorentz angifuen eenn svend ved nafnn Johan Røtling. 1697 vandt han Borgerskab i København, og samme Aar 31. Mai

¹) Københavns Huse og Indv. eft. Branden 1728.

optoges han i Silke-, Ulden- og Klædekræmmerlavet¹⁾. 1701 boede han som ovenfor nævnt paa Østergade, men allerede 1703, da han fik sit første Barn døbt i Nikolai Nirke, var han flyttet til Amagertorv Matr.-Nr. 53, nu Gade Nr. 17, hvilken Eiendom, der den Gang gik helt ud til Læderstræde, han beboede til sin Død. Alt tyder paa, at det var et alvorligt og arbeidsomt Liv, han her førte, helliget Arbeidet for sin Forretning, der dog sikkert ikke har været særlig stor, og for sine Medborgeres Vel. 1701 fik han en Dreng i sin Tjeneste, Mattis Lange fra Flensborg, der skulde tjene ham til Mikkelsdag 1709²⁾, men senere, ialtfald ligefra 1718 til sin Død 1744 passede han sin Forretning uden Svend eller Dreng³⁾. 1728 holdt han af Tjenestefolk kun en Pige⁴⁾. Hvad hans offentlige Liv angaar, da fik han 25. Septbr. 1724 Sæde blandt Byens 32 Mænd, og denne Plads beklædte han til sin Død. Han var tillige i 7 Aar Forstander for den borgerlige Enkekasse og søgte 1733 om Fritagelse for dette Hverv paa Grund af Alderdom, men det var kun med Besvær, at han slap fri. 1739 4. Marts anholdt han om at blive fri for at sidde i Politi- og Kommercekollegiet, hvortil Formanden for de 32 Mænd havde udset ham. Han undslog sig, fordi han var en gammel Mand, og som den »der med mange vanskelige Stadens Byrde og Forretninger haver været beladt«. Paa samme »Fundament« anholdt han tillige om at maatte fritages for Stillingen som en af Byens 32 Mænd. Han blev dog enig med Magistraten om at forblive i denne Stilling, mod at Magistraten lovede ham »at se ham soulagered i de paagældende Forretninger«⁵⁾. — Han var Formynder for Margrethe Giertrud Westken⁶⁾, vel en Datter af Klædekræmmer Engelbreth Westken, der senere blev gift med Henrich Glashof, Præst i Holsten, og for Ellen Marie Wesling⁷⁾. Inden for Lavet har R. derimod ført en tilbageholden og beskeden Tilværelse, men det ses af Lavets Bøger, at han, naar det gjaaldt at give, har været en rundhaandet Giver. Han var blandt de af Lavsbrødrene, der i »denne Contagionstid« (Pesten 1711) hverken havde haft syge eller døde i Huset⁸⁾. 1743 eiede han en Eiendom i Aabenraa og en i Kattesundet, men selv boede han stadig i Gaarden paa Amagertorv, og i sin Husholdning holdt han en Pige, en Dreng (ikke Læredreng) og en Kusk, holdt ogsaa Ka-

1) Liste over Kompagniets Medlemmer 1652—1818.

2) Lavets Drengbog.

3) Lavets Forhandlingsprt. 1718—39 og 39—70.

4) Kbhvns. Huse og Indv. eft. Branden 1728.

5) Magistratens Resol. Prot. 4. Marts 1739.

6) Magistratens Resol. Prot. 22. Juni 1740.

7) Magistratens Resol. Prot. 3. Marts og 3. Decbr. 1732, 4. Novbr. 1733.

8) Erkl. fra Oldermændene til Sundhedskommissionen, dat. 12. April 1712.

rosse og to Heste¹⁾. — Om hans Formuesforhold kan oplyses, at hans Svigermoder ved sin Død i »den svage Tid« (Pesten 1711) efterlod sig 26687 Rdl. til Deling i to Parter²⁾. I 1728 havde han Penge udestaaende i ca. 30 Eiendomme i Byen til et samlet Beløb af 22746 Rdl.³⁾. — 1. Aug. 1732 udfærdigedes Bevilling til, at den længstlevende af Ægtefællerne maa hensidde i uskiftet Bo⁴⁾, og allerede forinden, 7. Juni 1726, havde han erhvervet Tilladelse til, at deres to Børn Johan og Anna Maria maatte gaa lige i Arv⁵⁾.

Den 4. Oktbr.⁶⁾ 1744 vandrede den gamle Klædekræmmer til de Fædre, om hvilke vi ved saa lidet. Kirkebogen siger, at han døde »af Slag«. 9. Oktbr. 1744 udfærdigedes Bevilling til, at hans Lig maå begraves Morgen eller Aften, og at Kisten maatte overtrækkes med sort Baj samt forsynes med en lille Plade paa Laaget⁷⁾, noget der ellers kun var tilladt Borgmestre og Raad. Den 16. Oktbr. blev han nedsat i sin Begravelse i St. Petri Kirke. Gravstedet, der havde Nr. 97, var det samme, hvori hans Svigerfader Johan Sterck var blevet bisat 1694, og siden den Tid er Familien Rehling med en ganske enkelt Undtagelse jordet her, indtil nedenævnte Provst Andreas Johan R. 1790 nedsattes som den sidste.

Johan R. var gift med *Dorothea Sterck*, f. 1670⁸⁾, død 28. April 1735⁹⁾, bisat i Familiebegravelsen 5. Mai. Hun var Datter af Købmand Johan Sterck, bgr. 5. Juni 1694¹⁰⁾, og Anna Marie Wilde, † i Pesten 1711¹¹⁾. Dorothea var Enke efter Urtekræmmer Claus Thide, der vandt Borgerskab som saadan 25. Juni 1684. — Ved dette Giftermaal var Rehling kommet i Forbindelse med en anden anset københavnsk Borgerfamilie, nemlig Lærredskræmmer Herman Henrik Kønnemanns, idet denne var gift med Johan Stercks anden Datter, (der var i Ægteskabet kun disse to Børn) Susanne, der var død før Skiftet efter Moderen afholdtes. Kønnemann havde i sit Ægteskab med Susanne Sterck tre Børn, af hvilke Sønnen Herman Henrik blev den mest bekendte. Han døde 11. Mai 1771 som Borgmester og Etatsraad. Det af Børnene som, i Forbindelsen med Familien Rehling, interesserer mest, er Datteren Anne Marie,

¹⁾ Kopskattemandtallet 1743.

²⁾ Skifte 30. Marts 1713.

³⁾ Kbhvns. Huse og Indv. eft. Bränden 1728.

⁴⁾ Sjøll. aabne Breve 231/1732.

⁵⁾ Sjøll. aabne Breve 199/1726.

⁶⁾ Stenderups Mskr.

⁷⁾ Sjøll. aabne Breve 343/1744.

⁸⁾ Borgerl. Enkekasses Arkiv. Ekstr. over Interessenterne.

⁹⁾ Borgerl. Enkekasses Arkiv. Stenderup angiver, at hun døde samme Dag som Joh. Rehling.

¹⁰⁾ Petri Kirkes Begravelsesregnskaber.

¹¹⁾ Skiftet efter hende 30. Marts 1713.

der blev gift med Lærredskræmmer Didrik Barthold Beckmann og i dette Ægteskab Bedstemoder til nedennævnte Susanne Franck Beckmann, der blev gift med Johan Rehlings Sønneson Provst Johan Andreas Rehling¹).

Johan Rehling og Dorothea Sterck havde i deres Ægteskab følgende Børn: II. 1—3.

II. 1. *Johan Rehling*, f. i Kbhvn. 13. Juni 1703, døbt Dagen efter i Nicolai Kirke. — † i Kbhvn. »bey der Gräber Bruhn in der Schauboe-Strasse« 23. Marts 1775 under et Reiseophold, bisat i Familiebegravelser i Petri Kirke 31. Marts. Student fra Nykøbing p. Fl. 1722. Kandidat 1726. Udenlands 1728—30. Magister 1732. s. A. Sognepræst t. Drejø. 1736 t. Koldby. 6. Septbr. 1743 fik han Konfirmation paa Kaldsbrev t. Embedet som Sognepræst t. Ulsø og Frerslev Menighed, naar den nuværende Sognepræst var død. Kaldsbrevet var udstedt af Fru Dorothea Ahlefeld t. Gisselfeld, Hesede og Assedrup. (Sjæll. aabne Breve Fol. 943) Præsten t. Ulsø og Frerslev Oluf Jacobsen Resen døde imidlertid først 1753, og da sad R. alt paa fjerde Aar i Embedet som Sognepræst t. Hasle og Braaby. Han stiftede ved Gavebrev af 11. Juni 1745 et Legat paa 100 Rdl., hvis Renter skulde tilfalde den øverste Discipel i Nykøbing lærde Skole, ved Fundats af 26. Juli 1749 et Legat paa 500 Rdl. for to Hørere ved Viborg lærde Skole, hvilket Legat nu er indgaaet

¹) En lille Berigtigelse til Lengnicks Stamtavle over Familien Beckmann kan maaske anbringes her. L. anfører tre Søskende Johan Adolf, Didrik Barthold og Elisabeth g. m. Vintapper Claus Rehling (der ikke kan knyttes til den her behandlede Familie R.) som Børn af en ukendt Fader. At dette er galt, vil nedenstaaende Skifteuddrag klart vise.

9 Oktbr. 1705 afh. Skifte efter Niels Hansen Bechmand, Soldat, under Oberst Boissets Kommando, død af »Durkløb« i Marmirolo ved Mantua og begravet »under et Valnødtræ«. Han kaldte sig Niels Hansen København, »da han ikke vilde være bekendt at være Hans Bechmands Søn, som levede og døde i Nybørs«. Han var fraværende, da Skiftet afholdtes efter Faderen Seilmager Hans B. og dennes 2. Hustru Maren Nielsdatter. (Skiftet beg. 28. Juni 1701, sluttet 11. Marts 1703). Hans Arvepart deltes mellem hans 5 Halvsøskende: Mathias, Magnus, Gertrud, der var død, g. m. Brygger Erik Børgesen, Johanne g. m. Guldsmed Christen Jensen og Elisabeth g. m. Vintapper Claus Rehling.

Om Diderich Barthold og Johan Adolph Beckmann kan følgende Oplysninger gives: de var begge født i Hamburg, Didrich tjente i 6 Aar hos Jacob Smit der som Dreng og 1 Aar som Svend og kom 1. Decbr. 1699 i Tjeneste hos Johs. Hübrecht i Kbhvn. Johan Adolph tjente hos Christian Bendix Ottens i 7 Aar og blev Svend 1703 ved St. Mikkel's Tid. Begge vandt de 22. Febr. 1712 Borgerskab i Kbhvn, den første som Galanterikræmmer, den sidste som Klæde- og Silkekræmmer og begge optoges i Kræmmerlavet 20. Febr. 1712. (Kbhvns. Borgerskabsprt., Lavets Dreng- og Svendebøger, samt Listen over Kompagniets Medlemmer).

i Skolens Kapital, endvidere et Legat paa 500 Rdl., hvis Renter skulde uddeles til en eller flere Enker eller Døtre efter Præster i Ringsted Herred. Endelig 1788 stiftedes et Legat, som efter ham skulde kaldes »Det Rehlingske Legat«, hvis Renter uddeles til en eller flere Købmandsenker eller Købmandsdøtre efter Indstilling af den ældste af de mandlige Descendenter efter nedennævnte Provst Andreas Johan Rehling. (Wiberg. Hiort-Lorenzen & Rosendals Repertorium).

g. 1° 1732¹⁾ *Martha Corfitsdatter Schurmann* dbt. 30. Mai 1713 i Kbhvn. (Holmens K.), † 20. Marts 1741 i Koldby. D. af Sognepræst t. Holmens Kirke i Kbhvn. Corfitz Henriksen Schurmann og Johanne Fischer.

g. 2° 12. Juni 1743 i Kbhvn. (Vor Frue Kirke) *Regine Dorothea Andreasdatter Wøldike* f. 22. Aug. 1725 (Lengnick: Familien Wøldike) † 1758, bgr. 7. April i Hasle. Datter af senere Biskop i Viborg Andreas Pedersen Wøldike og Anna Marie Christophersdatter Kruse.

g. 3° 1765¹⁾ *Mette Kirstine Pedersdatter Wøldike* f. 1745 (Wiberg). Datter af Provst Peder Wøldike, Sognepr. i Haderslev og Anna Cathrine Arnkiel (hun g. 2° 16. April 1776 Carl Adolph Høffding, f. i Marvede 31. Januar 1741, † 27. Marts 1793. S. af Sognepr. t. Marvede og Hyllinge Daniel Høffding og Drude Krag. Forvalter paa Fuglebjerg (Fuirendal?) senere Eier af Holløse Mølle ved Næstved (se Leth og Wad I. S. 105).

Børn: III. 1—5.

III. 1. *Johan Samuel Rehling*, f. 10. Marts 1741 i Koldby²⁾, † begr. 12. Aug. 1757 i Hasle.

III. 2. *Martha Rehling*, f. 15. Juni 1744 i Koldby²⁾, † 17. Mai 1782 i Boeslunde³⁾, g. 11. Septbr. 1764 *Morten Iversen Qvistgaard*, f. p. Skikkild 15. Mai 1732, † 9. Septbr. 1798. Eier af Gjerdrup og Lyngbygaard. 1764 Kammerraad. 1775 Justitsraad, (han g. 1° Dorthe Cathrine Qvistgaard f. 1742, † 2. Juli 1761. D. af Kommerceraad Q. t. Vibygaard). (Se i øvrigt Erhard Qvistgaard: Stamtavle over Slægten Qvistgaard S. 33—36 og Tavle C. IV.).

III. 3. *Andreas Johan Rehling*, f. 22. Febr. 1748 i Koldby²⁾, † 30. Novbr. 1790 i Hillerød, bisat 6. Decbr., ført til Kbhvn og nedsat i Familiebegravelsen i Petri Kirke. — Student 1764 fra Herlufsholm. Kandidat 1768. Kapellan hos Faderen 1771. Sognepr. til Egebjerg 1774. Provst 1783. Sognepr. til Hillerød—Herlev og Slotspræst til Frederiksborg Slot

¹⁾ Stenderups Manuskri.

²⁾ Lengnicks Uddrag. Stenderups Mskr.

³⁾ Boeslundes ældre Kirkebøger gik tabt ved Præstegaardens Brand 1892.

1786. Hans efterladte Opbyggelsestaler, hvoriblandt »Sørgeligt Minde for min troe og uforglemmelige Hustrue«, udgaves 1791 af hans nære Ven H. P. Haste. De giver et meget smukt Billede af ham som Menneske og Lærer. For en Del af sin betydelige Formue opbyggede han Egebjerg Præstegaard og omlagde Haven saaledes, at begge søgte deres Lige i Danmark. Ovenstaaende Silhouet er, saavidt vides, det eneste bevarede Billede af ham. Hertil kan føies den Beskrivelse af hans Ydre, som Haste meddeler i Fortalen til de nævnte Opbyggelsestaler: Naturen syntes at have begavet ham med et Legem, der skulde være Sundhedens Tempel; han var undersat, bredskuldret, højbrystet; alle hans Lemmer stode i skønt Forhold; hans blide Ansigtstræk syntes at røbe idel Glæde, og Sundhedens egen Rosenfarve blomstrede, indtil hans sidste Øieblik, paa hans Kinder. Alligevel bar han, fra sit femtende Aar, paa et svageligt Bryst: idelig Blodspytning, Asthma og endeel haarde Sygdomme fremskyndede hans Vandring til Graven.

g. 1. Juli 1774 *Susanne Franck Beckmann*, f. 23. Januar 1754¹⁾ † 18. Mai 1789 i Hillerød, bisat i Petri Kirke i Kbhvn. 25. Mai m. dobbelt Sang. Datter af Herman Dominicus Beckmann, Provst og Sognepræst t. Boeslunde, og Maren Haagen.

Ved Indførslen af hendes Død i Kirkebogen er der med Provst Rehlings Haand tilføiet følgende Vers:

»Einsam, im Schmerz gehült gedenk ich an dein Grab —
 Warum sinkt nicht mein Staub zu deinem Staub hinab?
 Warum eilt nicht mein Geist den deinem nach hinauf?
 Ach öd, und lang, und rauh, wird nun mein Pilger-lauf.
 Am Ziel ich hier verziehe; biss mir zur Stellen Gruft,
 des Lebens Feyerstunde winket;
 Und mein müde Hülse sinket;
 Und mein Vollendete zum Wiedersehn mir ruft.

R.

Børn: IV. 1—7.

IV. 1. *Johannes Rehling*, f. 17. Aug. 1775 i Egebjerg, † 18. Juni 1841 p. Trankebar²⁾. Student fra Frederiksborg 1793. Eks. philol. Oktbr. s. A. Eks. philos. April 1794. Theoretisk latinsk-jurid. Eks. 17. Juni 1803, og 2. Juli s. A. den praktiske Del, alt med Laud. 7. Novbr. 1804 udnævnt til Byfoged, Byskriver, Skifteforvalter, Auditor, Foged og Politimester i Trankebar m. 470 Rdl. aarlig. Afreiste 5. Mai

¹⁾ Opbyggelsestalerne S. 256, hvor Indskr. paa Kistepladen er gengivet.

²⁾ De fleste af de Data, som meddeles i det følgende, er, forsaavidt de vedrøre Ostindien, hentede fra Kay Larsens Ostind. Personalialia og Data. (Manusk. i det kgl. Bibliotek).

1805 m. Paketten Kronprins Frederik, kom til Bengalen 10. Decbr., da Skibet p. Gr. af Monsunen ikke anløb Trankebar. Blev i Frederiksnagor til 3. Januar 1806 og kom til Trankebar 18. Januar. Under den engelske Okkupation af Kolonierne 1808—15 vedblev han at fungere under engelsk Tilsyn og fik Gage som Embedsmand af tilsvarende Rang i engelsk Tjeneste. 22. Novbr. 1816 konst. s. 3. Medl. af Guvernementet (Regeringsraad), Justitiarius og Auktionsdirektør. 1. Mai 1822 virkel. Justitsraad. 31. Juli 1824 2. Medl. af Guvernementet. Hans Nøiagtighed og Flid blev meget paaskønnet i Kolonien og af Regeringen, og hans Gæld til den kongelige Kasse nedsattes 21. Oktbr. 1826 fra 1657 M. Rup. til 675 M. Rup. Han omtales som en meget gæstfri og forekommende Mand, og navnlig de nyankommende danske Embedsmænd viste han den Gæstfrihed at optage dem i sit Hiem, indtil de fik sig indrettede. Noget tabte hans Omdømme ved, at han viste sig svag og eftergivende overfor den strænge og forhadte Guvernør H. D. Brinck-Seidelin. 1. Decbr. 1829 blev han Ridder af Dbg. 5. Mai 1831 ansøgte han om Hiemreise for at restituere sig; men da Guvernøren Laur. Christensen netop skulde paa en Reise til Nikobarerne, maatte Rehling blive og overtage Guvernørforretningerne saa længe. Endelig 13. Febr. 1833 fik han Pas og Kreditiv, og hjemgik kort efter fra Madras over London til Kbhvn. 29. Aug. 1833 søgte og fik han bevilget fri Hjemreise for sig og sin Familie, 15. Januar 1834 erholdt han en Gratifikation paa 5200 Rdl., 22. Febr. 1834 udnævntes han til Chef i Frederiksnagor og fik 16. Juli s. A. Obersts Karakter. 12. Aug. 1834 fik han Tilladelse til frit at overføre Møblerne til Chefsboligen i Frederiksnagor, og endelig fik han 4. Septbr. bevilget 600 Rdl. til disse Møbler. Reiste fra Kbhvn. 1834 med Hustru, 4 Sønner og 2 Døtre, en Slægtning og Huslærer og kom, efter først at have været i Trankebar, til Frederiksnagor 24. Juli 1835, hvor han overtog sine Embeder. Ansøgte 10. Decbr. 1835 om at blive Guvernør i Trankebar og udnævntes hertil fra 1. Mai 1838. 30. Juni 1831 havde han købt en muret Begravelse i Trankebar. — Til den i ovenstaaende udtalte Dom om hans Embedsvirksomhed skal her knyttes et Par andre Udtalelser. 7 Juli 1807 omtales det i et Brev til Generalmajor Peter Anker, der 1806 havde forladt Kolonien, men som først erholdt sin begærede Afsked fra Posten som Guvernør 10. Juli 1807, at Rehling i Forbindelse med de øvrige Jurister overalt i Kolonien søgte at indføre Moderlandets Lovgivning, hvad enten den passede eller ei paa Koloniens Forhold¹⁾. — J. Ferd. Fenger skriver i sin »Den Trankebarske Missions Historie« S. 320: »Disse 2 (Lindgreen og Rehling) forenede sig om at chikanere

¹⁾ Tidsskr. f. den norske Personalhistorie 1. R., S. 362.

Missionærerne og tilskyndede adskillige af de Indfødte til at klage over dem. De besværede sig over den Missions-Ret, som holdtes i Bethlehemskirken samt over Mishandlinger og indsendte en Klage til Kongen«. Rehling anstillede Undersøgelser »og behandlede Catecheterne og de Missionærerne gunstige Indfødte saaledes, at de klagede derover til Regjeringen, som sendte Rehling Klagen. R. stævned dem og lod Sættedommer udnævnes. Han satte derved en saadan Skræk i de Indfødte, at de føiede sig i at gjenkalde alt og erlægge 2 Rdlr. i Bøder, som Missionærerne betalte for dem. Denne Sag ærgrede Missionærerne i høi Grad og hæmmede deres Virksomhed«. Hvor meget sandt der er i disse Beskyldninger vides ikke. Rehling var kommen til Trankebar i Januar 1806, og de her omtalte Begivenheder fandt Sted 1807; Aaret efter blev Kolonierne okkuperede af Englænderne. Om Sagen da i Tiden indtil 1815 er gaaet i Glemmebogen, eller Beskyldningerne har været grundløse vides ikke, men givet er det, at de ingen Indflydelse har haft paa hans Løbebane og intet Skaar gjort i hans Konges Naade. Rehling har offentliggjort en Del Digte og Fortællinger spredt i Tidsskrifter og lignende Steder (se Erslews Forfatterlexikon), og har efterladt sig en Mængde Manuskripter, der opbevares hos Familien.

g. 1° 4. April 1805 i Kbhvn. (Vor Frue Kirke) *Frederikke Augusta Ehrhardt*, f. 14. April 1782 i Kbhvn (Helligaands Kirke), † 1809 begr. 29. Januar i Trankebar. Datter af Frantz Engelbret Ehrhardt, Sekretær i Konsulatssekretariatet under Økonomi- og Kommercekollegiet, og Sophie Elisabeth Borchhorst.

g. 2° 9. Mai 1810 i Trankebar (Zionskirken) *Mette Marie Stricker*, f. 21. Septbr. 1796 i Trankebar. † 1. Decbr. 1860 i Helsingør¹). Datter af Otto Christian v. Stricker. Oberstløjtnant og Kommandant paa Dansborg, og Charlotte Amalie Sundt.

Børn: V. 1—10.

V. 1. *August Frederik Rehling*, f. 25. Decbr. 1808 i Trankebar, † 11. Novbr. 1846 i Indien, Opdroges omkr. 1825—26 i Kbhvn. hos Major Beckmann (formentlig Major i det borgerlige Artilleri Joh. Adolph Beckmann, Broder til ovennævnte Susanne Franck B.), reiste tilbage til Indien og blev Skibsfører.

g. i Decbr. 1839 i Indien m. *Charlotte Nosky Jansen*, f.
† 4 Børn (af hvilke 2 døde som smaa): VI. 1—2.

VI. 1. *August Carl Johan Nosky Rehling*, f. 16. Januar 1839 i Indien, bosiddende der. g. *Eliza*

Børn: VII. 1—4.

¹) Richters Dødsfald.

VII. 1. <i>Christie Rehling.</i>	} Lever alle i Ostindien. Nærmere Oplysninger har ikke kunnet skaffes.
VII. 2. <i>Annie Rehling.</i>	
VII. 3. <i>Charlotte Rehling.</i>	
VII. 4. <i>Geoffrey Rehling,</i>
Læge i Ostindien.	

VI. 2. *Ernst Nosky Rehling*, f. 29. Novbr. 1840 i Indien.

- V. 2. *Otto Christian Rehling*, f. 17. Juli 1812 i Trankebar. † 6. Septbr. 1892 i Helsingør. Sammen med Broderen var han omkr. 1825 i Major Beckmanns Hus i Kbhvn. Student 1832 fra Sorø, cand. jur. 2. Mai 1838. 6 Septbr. s. A. Guvernementsfuldm. i Trankebar. 19. Juni 1841 kst. s. Politimester og Gageskriver. Hjemreiste 1846, entlediget 1. Novbr. 1847. 17. Oktbr. 1848—14. Septbr. 1849 og 20. Decbr. 1849—25. Febr. 1851 kst. Garnisonsauditor v. Kronborg Fæstning og Auditor v. Helsingørs borgerlige Artilleri. 15. Oktbr. 1850 kgl. Raadmand i Helsingør. 6. Oktbr. 1853 virkelig Kancelliraad. 28. Juli 1869 Justitsraad. 4. April 1876 R. af Dbg. 26. Mai 1892 Dbmd. Medlem af Helsingørs Byraad og Direktør for Sparekassen for Helsingør og Omegn.

g. 29. Septbr. 1838 i Helsingør, viede i Hjemmet (St. Olai K.) *Juliane Marie Lund*, f. 4. Septbr. 1813 i Helsingør (St. Olai K.). † 30. Januar 1879 i Helsingør (Richters Dødsf.). Datter af Brygger og Raadmand Børge Reiersen Lund og Johanne Elisabeth Larsen.

Barn: VI. 1.

VI. 1. Dødfødt Søn, begr. 4. Decbr. 1839 i Trankebar.

- V. 3. *Herman Hans Samuel Didrik Rehling*, f. 2. Juni 1841 i Trankebar. † 30. Juni 1872 i Rungpore. Hjemsendt fra Trankebar 4. Mai 1829, reiste tilbage til Indien, hvor han blev Indigo-planter. Ugift.

- V. 4. *Gerhardt Sigvardt Rehling*, f. 16. Septbr. 1815 i Trankebar (dbt. 1. Oktbr. s. A.), † 15. Januar 1895 i Odder. Hjemsendtes 4. Mai 1829. Student 1835 (privat dimitt.), cand. jur. 27. April 1841. Byfogedfuldmægtig i Helsingør. 1849 Sorenskriver paa Færøerne. 1857 Herredsfoged og Skriver i Hads Herred. 1860 Kancelliraad. 1864 Justitsraad. 1874 R. af Dbg. — var Formand for Hads-Ning Herreders Jernbaneselskab. — Afsked 1. April 1886 og fra samme Dag Etatsraad.

g. 11. Oktbr. 1849 i Helsingør, viede i Hjemmet (St. Olai K.) *Frederikke Regine Lund*, f. 19. Decbr. 1817 i Helsingør (St. Olai K.), † 21. Febr. 1887 i Odder. Datter af Raadmand, Brygger Børge Reiersen Lund og Johanne Elisabeth Larsen.

Børn: VI. 1—5.

- VI. 1. *Børge Johan Rehling*, f. 2. Septbr. 1851 i Thorshavn. † 29. Mai 1852 ssts.
- VI. 2. *Meta Johanne Elisabeth Rehling*, f. 21. April 1855 i Thorshavn. † 9. Aug. 1889 i Gjerlev.
g. 8. Januar 1885 i Odder *Peter Adolf Stricker*, f. 22. Marts 1850 p. Flynderupgaard. Søn af Gaardeier Børge Thor Carl Stricker og Cathrine Agathe Hansen. Student Roskilde 1868. Kandidat 1875. 1877 Sognepræst og Skolelærer p. Anholt. 1882 Sognepr. t. Gjerlev og Enslev. 1896 t. Græsted. (g. 2° 7. Novbr. 1894 p. Frederiksborg *Johanne Elisabeth Petersen*, f. 14. Oktbr. 1862 i Kasted. † 25. Mai 1902 i Græsted. g. 3° 4. Septbr. 1906 i Karrebæk *Julie Kirstine Rübner Petersen*, f. 15. Septbr. 1864 i Præstholm Prgd. begge Døtre af Landmand, senere Fotograf *Karl Petersen* og *Birgitte Marie Mygind*.)
- VI. 3. *Meta Marie Christine Rehling*, f. 26. April 1857 i Thorshavn. g. 10. Mai 1882 i Odder *Ulrik Bræmer Frederik Fischer*, f. 12. Januar 1856 i Viborg. Student 1874 fra Viborg. cand. pharm. 1880. Bestyrer af Bjerringbro Apotek 1881. Apotheker i Rønne 1887. † 19. Aug. 1899 i Rønne. Søn af Apotheker i Viborg *Søren Jensen Smidt Fischer* og *Johanne Obel*.
- VI. 4. *Børge Johannes Louis Rehling*, f. 28. Aug. 1859 i Odder. Student fra Aarhus 1878. cand. med. Sommeren 1885. Kandidat v. Alm. Hospital Novbr. 1885—Januar 1886, ved Kommunehospitalet Febr. 1886—Oktbr. 1887, praktiserende Læge i Kbhvn. siden Novbr. 1887. Reservelæge i Hæren April 1888—Marts 1891. g. 3. April 1889 i Kbhvn. (Matthæuskirken) *Neeltje Johanne Fich*, f. 17. April 1869 i Kbhvn. (Holmens Kirke). Datter af Grosserer i Kbhvn. *Johan Christian Fich* og *Neeltje Charlotte Kjerboe*.
Børn: VII. 1—4.
- VII. 1. *Erik Johan Gerhard Rehling*, f. 12. Febr. 1890 i Kbhvn. (St. Pauls K.). Student 1908 fra Metropolitanskolen. mag. art. Juni 1915.
g. 31. Mai 1911 i Kbhvn. (borgerl. viede Frederiksberg) *Gudrun Schneekloth*, f. 21. Novbr. 1887, Frederiksberg. Student 1907 fra Schneekloths Skole. Datter af Skolebestyrer, Professor K. A. Schneekloth og Halvordine Tuxen.
Søn: VIII. 1.
- VIII. 1. *Vagn Rehling*, f. 12. Juli 1913 i Kbhvn.
- VII. 2. *Ella Rehling*, f. 3. Marts 1891 i Kbhvn. (St. Pauls K.). Malerinde paa den kgl. Porcelænsfabrik
- VII. 3. *Svend Rehling*, f. 27. Marts 1893 i Kbhvn. (St. Pauls K.). Student 1911 fra Metropolitanskolen. Stud. theol.

- VII. 4. *Sigrid Rehling*, f. 20. Mai 1896 i Kbhvn. (St. Pauls K.). Stud. art.
- VI. 5. *Julie Augusta Frederikke Rehling*, f. 25. Oktbr. 1861 i Odder, g. 29. Oktbr. 1885 i Odder. *Thomas Schmidt Kampmann*, f. 2. April 1855 i Seiling Præstegaard. Student 1873 fra Aalborg. cand. theol. Januar 1879. Huslærer paa Vilhelmsborg ved Aarhus 1879—81. Alumnus paa Borchs Kollegium 1881—83. pers. Kapellan i Odder 1883—85. Sognepr. t. Veilby-Homaa 1885—97. t. Egtved 1897—1905, t. Taulov 1905. S. af Provst Christian Peter Georg Kampmann og Johanne f. Schmidt.
- V. 5. *Frits Frederik Rehling*, f. 26. Septbr. 1817 i Trankebar, † 8. Juni 1841, formenes dræbt af Malajer. Hjemsendtes 4. Mai 1829, vendte tilbage til Indien, hvor han for til Søs. Ugift.
- V. 6. *Johan Rehling*, f. 1818, begr. 4. Aug. s. A. i Trankebar.
- V. 7. *Johan Andreas Rehling*, f. 12. Marts 1819 i Trankebar (dbt. i Zionskirken 28. Septbr. s. A.). † 2. Novbr. 1867 i Padang, Sumatra. Handelsmand og Skibsfører i Ostindien. g. 17. Febr. 1858 i Batavia *Christine Marie Charlotte Hansen*, f. 6. Juni 1830 i Trankebar. † 12. Novbr. 1895 i Tukvar i Bengalen. Datter af Guvernør Peter Hansen og Harriet Maria Smyth. Børn: VI. 1—4.
- VI. 1. *Harriet Maria Rehling*, f. 27. Novbr. 1859 i Batavia. g. 12. Januar 1892 i Darjeeling i Bengalen *Frederik August Møller*, f. 18. Februar 1852 i Helsingør. † 23. Juni 1915 i Kalkutta. Plantagedirektør, 1896 Ridder af Dannebrog, dekoreret med den græske Frelzers Ordens Officerskors, fransk Officier de l'instr. publ. og Indehaver af den indiske Kroningsmedaille. Viceformand i Municipalraadet i Darjeeling. Søn af senere Kancelliraad Carl August Møller og Frederikke Augusta Rehling (se V. 9).
- VI. 2. *Johan Andreas Rehling*, f. 20. April 1861 i Batavia. † 10. Septbr. 1891 paa Reise fra Afrika til Danmark. Fabriksbestyrer i belgisk Kongo.
- VI. 3. *Rudolph Rehling*, f. 1. Juli 1863 i Shanghai. † 12. Septbr. 1864 ssts.
- VI. 4. *Charles Rehling*, f. 16. Septbr. 1865 i Shanghai. † 25. Septbr. s. A.
- V. 8. *Ditleff Adolph Carl Rehling*, f. 1. Febr. 1821 i Trankebar (dbt. i Zionskirken). † 8. Oktbr. 1873 i Rungpore. Indigoplanter og Zemindar (Godseier) i Rungpore. g. i Kalkutta *Lise Bourgoïn*, f. 13. Juli 1837 i Chundernagore. † 3. Decbr. 1863 i Rungpore. D. af Indigoplanter i Chundernagore Marie Auguste Germain Bourgoïn og Thérèse Sauvaget.

Børn: VI. 1—4.

- VI. 1. *Hermann Adolph Charles Rehling*, f. 24. Novbr. 1856 i Kalkutta. † 3. Mai 1877 i Monghyr (Bengalen).
- VI. 2. *Johan Andreas Rehling*, f. 10. Oktbr. 1858 i Rungpore. † 1. Decbr. 1878 i Odder.
- VI. 3. *Metta Maria Rehling*, f. 8. Novbr. 1860 i Rungpore. Lever i Kbhvn. Oversætterinde og Lærerinde i Engelsk.
- VI. 4. En Pige, f. 30. Novbr. 1863. † spæd.
- V. 9. *Frederikke Augusta Rehling*, f. 2. Marts 1825 i Trankebar (dbt. 21. s. M. i Zionskirken). † 25. Marts 1878 i Helsingør.¹⁾ g. 9. Mai 1841 i Trankebar *Carl August Møller*, f. 6. Juni 1810 i Odense. † 12. Novbr. 1904 i Kbhvn²⁾. Student fra Odense 1827. cand. jur. 25. April 1832. 1836 Fuldmægtig v. Guvernementet i Trankebar. 1838 kst. Medlem af Guvernementet og Guvernementssekretær. 1847 entlediget. 1855 Underretsprøveprokurator i Helsingør. 1857 Underretsprokurator ssts. Kancelliraad. Søn af Sæbesyder Niels Møller og Marie Kirstine Carlsen.
- V. 10. *Mantze Regine Charlotte Rehling*, f. 4. Novbr. 1826. Lever i Kbhvn. Ugift.
- IV. 2. *Maren Haagen Rehling*, f. 14. Aug. 1777 i Egebjerg. † 13. Aug. 1827 i Præstø. g. 8. Oktbr. 1800 i Kbhvn. (Vor Frue Kirke) *Ole Christian Lassen*. † 19. Novbr. 1824 i Præstø. Isenkræmmer i Kbhvn. Kaptain i det borgerlige Artilleri.
- IV. 3. *Herman Dominicus Beckmann Rehling*, f. 19 Marts 1779 i Egebjerg. † 15. Febr. 1822 i Jydstrup. Student 1794 fra Frederiksborg. Hører ssts. 1800—04. Kandidat 1813. pers. Kapellan t. Volstrup og Hørby s. A. 26. Mai 1818 Sognepræst t. Uldum og Langeskov. 12. Aug. s. A. t. Jydstrup og Valsøllille. Ugift. — »De allerede svage Kræfter maatte vige for de voxende Anstrengelser, og han sank i Dødens Favn, haardt savnet og oprigtigt begravet af de Mange, for hvilke han som Lærer, som Siælesørger, som Raadgiver, Trøster og Talsmand vil være uforglemmelig. Hans Bane gennem Livet var tung og ublid, men han vandrede den med en Reenhed og Fromhed, som kuns Faa paa Jorden«. (Thaarups fædrenel. Necrol. S. 184).
- IV. 4. *Elisabeth Regine Dorthea Wøldike Rehling*, f. 23. Novbr. 1781 i Egebjerg. † 6. Aug. 1826 i Kbhvn. (Vor Frue Kirke). g. 7. Oktbr. 1813 i Kbhvn. (Vor Frue Kirke) *Poul Johannes Berner*, f. 1778 i Patna i Bengalen. † 9. Febr. 1822¹⁾

¹⁾ Richters Dødsfald.

²⁾ Pers. Tidsskr. 5. R. 2. B. Till.

i Randers. Student fra Frederiksborg 1794. Kandidat 1810. 7 Mai 1813 Kapellan v. St. Mortens Kirke i Randers. 28. Januar. 1817 Rang m. Kbhvns. Sognepræster. Søn af kgl. Resident Jørgen Henrik Berner og Maria Ulrica Schouw.

IV. 5. *Hans Georg Diderik Adolph Rehling*, f. 6. Decbr. 1783 i Egebjerg. † 2. Septbr. 1834 i København, 5. Februar 1808 Student. Fændrik i 3. jyske Inf. Regiment, 7. Novbr. s.A. forsat til Marineregimentet, 2. Juni 1809 Sekondløjtnant. 1 Januar 1811 ansat i Kbhvns. Infanteriregiment. 30. Oktbr. 1813 forsat til dansk Livregiment. 23. Aug. 1814 forsat til de vestindiske Tropper som Sekondløjtnant à la suite m. Anciennitet fra 2. Juni 1809. Tiltraadte i Trankebar 8. Oktbr. 1816 ved 2. Komp. (Artill.). Guvernementet gav ham 20. Novbr. 1817 Ordre til midlertidig at kommandere Kompagniet i Kaptainens Fravær. Fik 1. Decbr. 1817 5 Rdl. Tillæg. Ved kgl. Resolution af 26. April 1818 fik han ligesom de øvrige dansk-indiske Officerer 50 pCt. Tillæg i Lønnen. Guvernementet ansatte ham 1. Oktbr. 1818 som Ingeniør ad interim. Reiste hjem 1820. Afsked 3. Juni 1821, derefter Portkontrollør i Kbhvn. Ugift. (jvnfr. Hirsch's Officerspersonalia).

IV. 6. *Johan Samuel Theodor Gottlob Rehling*, f. 29. Septbr. 1785 i Egebjerg. Senere Skæbne kendes ikke.

IV. 7. *Samuel Diderik Beckmann Rehling*, f. 31. Oktbr. 1786 i Hillerød. † 23. Aug. 1863 p. Frederiksberg. Frikorporal i danske militære Institut. Fændrik i norske Livregiment 27. Septbr. 1805 uden Anciennitet, forsat 12. Decbr. 1806 til bergenusiske Regiment Infanteri med Anciennitet fra samme Dato. Sekondløjtnant 6. Marts 1807. Premierløjtnant 25. Juli 1808, forblev i Norge efter Adskillelsen og avancerede til Kaptain (Hirsch's Officerspersonalia); vendte senere, naar vides ikke bestemt (ved Broderens Skifte 1834 levede han endnu i Bergen), tilbage til Danmark. Ved Gavebrev af 19. April 1863 stiftede han et Legat paa 2000 Rdl. og ved testamentarisk Disposition (Testamente af 6. Mai 1863, confirm. 7. Oktbr. s. A.) et Legat, der paa Skiftet efter ham (Kbhvns. Amts extraord. Skifter 1865 Nr. 24) blev udlagt med 19000 Rdl. (nu 46,300 Kr.) hvis Renter uddeles i Portioner paa 400 Kr. til trængende ugifte Døtre af mandlige Descendenter af Oberst Johan Rehling, forsaavidt de opholde sig i den dansktalende Del af Danmarks Rige. Naar ikke flere af disse er til, tilfalder Legatet Kbhvns. Sygehjem, hvor han døde. Han omtales i Skiftet som umyndiggjort. Ugift.

- III. 4. *Theodor Adolph Gottlob Rehling*, f. 21. Marts 1754 i Hasle. † 7. April 1759, begr. ssts. 10. April.
- III. 5. *Johanne Marie Dorothea Rehling*, f. 24. Aug. 1756 i Hasle. † 16. Mai 1759 ssts. begr. 21. Mai i Familiegravstedet i Petri Kirke.
- II. 2. *Anna Maria Rehling*, dbt. 1. Septbr. 1704 i Kbhvn., Nicolai Kirke, begr. 26. Aug. 1709 i Begravelsen i Petri Kirke.
- II. 3. *Anna Maria Rehling*, dbt. 29. Januar 1711 i Kbhvn, Nicolai Kirke. † 4. Oktbr. 1763, bisat i Familiegravstedet 11. Oktbr. s. A. — g. 1° 19. Febr. 1727¹⁾ *Henrich Nicolai Wittmaack*, f. † begr. 9. Marts 1731²⁾ tysk Garnisonspræst i Kbhvn. 12. Febr. 1720. Tysk Hofpræst 25. Juni 1725. Auktion over hans Bogsamling, der omfattede godt 800 Bind, afholdtes hos Johan Rehling paa Amagertorv i Juni 1731 (Hofetatens geistlige Jurisdiction. Skifte- og Auktions Dokumenter 1724—41). (Han g. 1° 5. Novbr. 1721 (Helligaands K.) Maria Lisbeth Biørnsen. D. af Prokurator Berthel Biørnsen) — 1743 boede Enken hos sin Fader paa Amagertorv. (Kopskattemandtallet af samme Aar). g. 2° 1750³⁾ (Ægteskabstilladelsen er dateret 23. Septbr. 1750) *Henrich v. Gude*. f. i Rendsborg 1703. † 21. Mai 1782 i Rendsborg. Fændrik i Prins Christians Regiment 1725. Sekondløjtnant 1726. Premierløjtnant 1733. Premierløjtnant ved Landkadetkompagniet (og som saadan Rang m. Premierløjtnanter af Garden, d. v. s. som Kaptain af Infanteriet), s. A. karakt. Kaptain 1740. karakt. Major 1742. Sekondmajor i Kronprinsens Regiment 1747. Premiermajor s. A., karakt. Oberstløjtnant 1751. Sekond-Oberstløjtnant 1754. Premier-Oberstløjtnant 1758. karakt. Oberst 1758. Chef for Drabantgarden og Landkadetkorpset 1760. Drabantgarden opløst 1763. Afgik 1764 fra Landkadetkorpset og ansattes som Chef for Dronningens Livregiment. Generalmajor af Infanteriet og atter ansat som Chef for Landkadetkorpset 28. Aug. 1766. Var Kommandant i Kbhvn. under Juleaftensfeiden og er i den Anledning, vistnok ufortjent, blevet bebrejdet Mangel paa Fasthed i sin Optræden. (Charl. Dorothea Biehls Breve i Hist. Tidsskr. III. R. IV. S. 419.) Hun betegner ham som uduelig, falsk og let at underkøbe og siger, at hans Ilsindighed og slette Hjerter havde gjort ham forhadet af sine undergivne, som han stedse havde behandlet

¹⁾ I. M. Michler: Verzeichnis d. Prediger d. Stadt Rendsburg. — Han var S. af Forvalter Eiler W. p. Hagen og Abigail Gude, D. af Borgmester i Rendsburg Claus G. og Abel Schmidt.

²⁾ I Reimer Wildes Begravelse i Petri Kirke.

³⁾ Sandsynligvis i Nicolai Kirke. Vielsesprotokollen savnes.

med Grumhed og Grovhed. (jvnfr. Biogr. Lex.). Afløstes 1772 af Eickstedt som Kommandant. Generalløjtnant 1774. Afsked 1779 og samme Aar fra Landkadetkorpset med Reservation af sin Gage.

Følgende Personer af Navnet Rehling eller lignende Former har ikke kunnet knyttes til den foranstaaende Stamtavle:

1. *Henrik Rehling*, g. m. *Catharina*, begr. 26. Febr. 1706 i Petri Kirke. Datter: *Margrethe Henriksdatter R.* begr. 19. Aug. 1707 i Petri Kirke g. m. *Wilhelm Blanckenheim* begr. 25. Septbr. 1708 ssts. Han var Oldermænd for Bartskeerlavet 1695 og 1699. (jvnfr. Persh. Tidsskr. 2. R. 4. B. S. 7 ff).
- At der har været Slægtskab mellem Henrik R. og den ovenanførte Familie maa anses for givet, thi 1703 og 04 forekommer saavel Wilhelm Blanckenheim som hans Hustru som Faddere ved Johan R.'s Børns Daab i Nikolai Kirke. Da Slægtskabet ikke har kunnet bestemmes nærmere, (Sandsynligheden taler vel for, at Henrik R. var en Farbroder til Johan R.) har han og hans nærmeste fundet deres Plads her i Stedet for paa Stamtavlen.
2. *Claus Rehling*. Vintapper, g. m. *Elisabeth Beckmann* er nævnt ovenfor. De boede 1703 paa Østergade, da de 30. Juni fik en Søn Jochum, døbt i Nikolai Kirke.
3. *Christian Relling*. Remmesnider, død i den svage Tid. Skifte 1712. Enke: *Randine Andersdatter*. Børn: 1. *Hans Jacob*. 14 Aar. 2. *Christian*. 7 Aar. 3. *Hans Frederik* 4 Aar. 4. *Mette Elisabeth*, 15 Aar. *Anna Marie* 10 Aar. Formue: 162 Rdl. Gæld: 263 Rdl.
4. *Elisabeth Rehling*, g. m. Kancellisekretær *Frederik Cassius* fik 4 Børn døbte i Petri Kirke i Tidsrummet 1719—1726.
5. *Daniel Redlich* blev 27. Novbr. 1655 optaget i Silke-, Ulden- og Klædekræmmerlavet.
6. *Nicolaus Andersen Redling* boede 1633 paa Vestergade (Taksation over Boder og Skur samt udenbyes Jordskyld af 19. Decbr. 1633).
7. *Kirstine Rehling*, g. 17. Mai 1741 i Vor Frelsers Kirke m. *Thomas Nielsen Elsted*.
8. *Christen Andersen Rehling*, Vandinspektørs Hustru *Kirstine Marie*, døde 1743, 66 Aar gl. (Lengnicks Uddr. Frelsers Kirke).
9. *Johan Reding*, engelsk Kok, boede 1694 i Admiralgade nuv. Nr. 8. (O. Nielsen: Kbhvns. Hist. og Beskr. V. S. 324).
10. *Carl Philip Reheling*, Arbeidsmand. Skifte efter Hustruen *Inger Margrethe* afh. 1825. Forseglingssprt. 5. Fol. 913. Søn: Snedkersv. *Christian Frederik R.*

11. Frk. *Agnete Sophie Rethling* (?) begr. 5. Febr. 1773 (Persh. Tidsskr. I. 219).
 12. *Christian Rehling*. Sadelmager, fik et Barn begr. 19. Aug. 1709 paa Petri Kirkes gamle Urtegaard. (Petri Kirkes Begravelsesregnskaber).
 13. *Henrik Rehling* var Kateket ved Nicolai Kirke, hvor han havde Stridigheder med Sognepræsten Hans Hansen Mossin, der herfor blev afskediget 2. April 1738 (Wiberg). R. afskedigedes p. Gr. af sygelig Konstitution 9. Juli 1741 (Sjæll. aabne Breve Fol. 135) og fik samme Dag Reisepas udenlands (ssts. Fol. 126). Han kaldes ved denne sidste Leilighed: Studiosus. Han skal være død i Hernhut. I Stenderups Manuskript siges, at han var Søn af en Brændevinsbrænder paa Christianshavn, men var Slægten ganske uvedkommende, og stavede sit Navn Reeling.
 14. *Christian Ludvig Redlich* og *Margrethe C. Munch* fik 1742—1749 3 Børn døbt i Trinitatis Kirke. (Lengnicks Uddrag).
 15. *Christian Rudolph Redlich*, søgte 1701 om Byskriverbestillingen i Bergen; han havde været Cancellist i tyske Cancelli (Supplikprt. 1701. C. Nr. 318).
-

Etatsraad H. P. Tops Selvbiografi

med Noter af **Holger Hansen.**

Etatsraad H. P. Top døde den 19. November 1776, og ved Hof- og Stadsretten holdtes Skifte efter ham; i dette findes denne med hans egen Haand skrevne kortfattede Selvbiografi. Til Supplering af det deri givne kan føjes nogle faa yderligere Oplysninger om ham. At Top i 1763 blev Kasserer ved Vejvæsenet, skyldes formodentlig hans Kendskab til Overkrigssekretæren for Søetaten Frederik Christian Rosenkrantz, der blev Direktør for det nye Vejarbejde, som paabødes ved Reskript af 30. Dec. 1763; til teknisk Leder af dette indkaldtes den franske eller rettere schweitziske Ingeniør Jean Rodolphe François Marmillod. At Top har været en konservativ Mand, kan man maaske slutte af, at han mistede sin Plads som Deputeret ved Søetatens Kommissariat, da denne Institution omordnedes under Struensees Styrelse, og at han fik den igen under Reaktionen efter Kabinetministerens Fald. Top var en velhavende Mand; som Bogholder havde han 800 Rdl. i Gage og som Deputeret et Tillæg af 500 Rdl.; ved kgl. Resolution 1768 5. Maj fik han sikret sin eventuelle Enke en aarlig Pension paa 300 Rdl. (Klingbergs Reg. o. kgl. Res. til Søetaten). Han giftede sig ogsaa Penge til: hans første Hustrus Morfader, Etatsraad og Bankkommissær Gregorius Klauman, var en rig Mand, og den anden Hustru medbragte til Ægteskabet en Gaard i Strandgade paa Christianshavn, som vurderedes til 12,000 Rdl. og solgtes ved Auktion i 1778 til Kaptajn Hans Lind for 13,100 Rdl.; desuden havde hun en Kapital paa 16,000 Rdl., herfra maa dog drages de 4,000 Rdl., som Top, for at klare sin Formand Mauritz Daldorps Regnskaber, maatte betale til Asiatisk Kompagni. Top ejede ogsaa en Part i Sejldugsfabriken paa Vodrofgaard, som han havde arvet efter sin Svigerfader, Terkel Brügmann.

Tops Optegnelser er tørre og summariske, men man faar igennem dem lidt Kendskab til Dele af det højere Borgerskab i København omkring Midten af det 18. Aarhundrede, og man mærker, i hvor høj en Grad de velhavende Familier var knyttede sammen ved Slægtskabs og Svogerskabs Baand, en naturlig Følge af den store Børnerigdom, som var sædvanlig i den Tids Ægteskaber.

I Anledning af Etatsraad Tops Død findes to Gange »Æreminde« i Københavns Adressekontors Efterretninger, i Nr. 195 af N... n og i Nr. 200 af A. Friberg.

A° 1720 d. 24. Junii er jeg Hans Pet. Top fød i Nachskov udi Lolland; min Fader Peter Top¹ var Kiøbmand ibm., og effterat jeg ved een Præceptors private Information udi mine Forældres Huus var avancered saa vidt, at jeg kunde fortiene Stæd i 5te Lectie udi Helsingøers Skoele, blev jeg

A° 1734 til Pindse antaget paa nederste Part i be^{nte} Latinske Skoeles 5te Lectie.

A° 1736 effter Pindse Festen avancered op i Mester-Lectien, indtil

A° 1737 ved ditto Fest jeg af mine Forældre blev hiemkaldet og indsat i Nachskovs Latinske Skoele.

A° 1739 for St. Hans Dag blev jeg derfra dimittered og som Student ved Kiøbenhavns Universitet inscribered; dereffter reiste jeg hiem og i mine Forældres Huus fortsatte mine Studeringer indtil næste Foraar

A° 1740, da jeg sustinered Examen Philosophicum og fik Baccalaur Graden i Kiøbenhavn, reiste dereffter hiem og i mine Forældres Huus envidere fortsatte mine Studia; men

A° 1741 d. 1ste Junii antog jeg effter Anmodning Condition hos min Svoger, Borgemester og Tolder Niels Lund² i Nachskov, og i 3 Aar baade informerede hans Børn i Latin og andre Viden-skaber samt tillige som Fuldmægtig assisterede i alle hans Embeds Forretninger indtil strax effter Pindse

A° 1744, da jeg blev antaget som Secretair hos Obrister Carl Wilhelm Gedde³, Baron til Baroniet Wintersborg i Lolland og i 2de Aar reiste med ham til Pyrmonter Brynden og Baddet.

A° 1746 for Paaske Festen tog jeg min Afskeed og reiste til Kiøbenhavn for at studere til theologisk Attestatz og videre at søge min Lykke, men af Frygt, at min liden Formue ikke skulle strække til og [jeg] derved blive forlegen, tog jeg imod den mig strax effter min Ankomst tilbudne meget fordeelagtige Condition hos Sr. Mathias Breslau, Oldemand for Bager-Lauget i Kiøbenhavn, at informere hans Børn i Studeringer, hvor jeg blev heel artig accomodered med Spiisning, Værelser og een god Løn. Imidlertid lod jeg mig selv af Monsr. La Foret⁴ informere udi Tysk og Fransk samt fortsatte min theologiske Attestatz og dertil anvendte alle mine frie Timer, men da jeg formedelst medfødt store Timiditet ikke besad de Gaver, som henhører til det saa høivigtige Præste Embede, persvaderede endogsaa Doctor Theologiæ Marcus Wøldicke⁵, hvis Collegia jeg havde freqventered, at jeg i Guds Navn paa andre Maader skulle søge mit Brød og derfor

A° 1747 ved Junii Maanedes Udgang quitterede bem. Condition og engagerede mig som Volontair udi Sæ-Etatens Bogholder Contoir hos Cancellie Raad Brugman⁶, som

d. 11. Septbr. recommanderede mig til Fuldmægtig udi 1ste Divisions Mynster Contoir hos Mynsterskriver Conratti⁷, hvor jeg forblev indtil

A° 1750 d. 17. Septbr., da jeg blev beskikket til Archivarius ved Admiralitetet og derefter

A° 1754 d. 14. Martii beskikket tillige til Adjunctus Bogholder ved Søe-Etaten med Succession, som jeg betienede indtil

A° 1755 d. 20. Martii, da Bogholderen Justitz Raad Terchel Brugman efter eget Forslag afstod Embedet til mig og ved sin Afgang [blev] benaadet med EtatzRaads Carachter, men døde strax derefter d. 21. Maii just samme Nat, som jeg om Dagen havde haft Ja-Ord med hans Datter Maria Dorothea⁸, men da hand længe forhen havde været sygelig, kunde hand ikke selv være tilstæde ved vores Ja-Ords Fuldbyrkelse. Derefter d. 30. Julii holdte vi vores Bryllup.

A° 1756 d. 14. Julii fødte min Koene een Datter, som blev kaldet Chatarina Sophia, men hun døde d. 22. Janvr. A° 1757.

A° 1758 d. 1. Janvr. antog jeg Kirkeværgieret for Holmens Kirke. D. 31. Augusti velsignede Gud vores Ægteskab med een Søn Terchel Peter. D. 20. Septbr. døde denne vor Søn.

A° 1759 ved Aarets Udgang afgik jeg fra Kirkeværgieret, og

A° 1760 d. 26. April faaet Qvittering for god Rigtighed.

A° 1760 d. 21. Febr. meddeelt Bestalling som virkelig Krigs Raad.

A° 1762 d. 18. Janv. blev min Datter Engelche Charlotthe fød, men

A° 1763 d. 1. Febr. hensov hun i Herren og d. 5. ditto begravet.

D. 5. ditto velsignede Gud vores Ægteskab med 1 Søn, som den 12. ditto blev døbt og kaldet Johannes Peter⁹; Fadderne: Gouverneur Sotmans¹⁰ Frue Axiliane Mouritzen¹¹, Jomfrue Kirstine Brugman¹², HoffPræst Bluhme¹³, Commdr. Captn. Pet. Klauman Carlsen¹⁴, Mynsterskriver Jacob Wildskiøt¹⁵, Studiosus Carl Falbe¹⁶ og Christian de Klauman¹⁷.

A° 1764 d. 24. Martii beskikket tillige som Bogholder og Kasserer ved det nye Franske VeieArbeide med 300 Rdr. aarl. Gage.

A° 1765 d. 24. Martii er min Datter fød og d. 30. ditto døbt og kaldet Anna Sophia¹⁸; Fadderne: KammerRaad Falbes¹⁹ Frue Anna Chatharina Hagerup²⁰, Frøiken Mechtilda Dorothea Carlsen²¹, Commdr. Captn. Anton Gynther Ellebracht²², Major Gregorius Brugman²³ ved Artill., Capitain Ferdinand Falbe²⁴ i LandEtaten, Gouverneur Soetman fra Tranquebar, KrigsRaad og Mynsterskriver Lor. Oxholm²⁵.

A° 1767 d. 6. Febr. gratificered med JustitzRaads Character.

D. 30. Junii afgik jeg efter Ansøgning fra VeieArbeidet og overlod Tienesten til min Fuldmægtig Christ. Frid. Mørslet²⁶.

D. 1. Febr. født, d. 7. ditto døbt Anna Chatharina Eleonora Dorothea²⁷; Fadderne: Capitain Preussis Frue ved Søe-Staten Maria Carlsen²⁸, Frøiken Friderica Sophia de Klauman²⁹, Capitain Christian v. Holten ved Fod-Garden, Capitain Johan Carl Frisch³⁰ ved Søe Etaten, Capitain Johan Jacob Neuspitzer³¹ ibm., Tolder Claus Jacob Lund³² fra Nachskov i Lolland, Studiosus Niels Bærent Suhr³³ ibm.

A° 1768 d. 14. Janvr. velsignede Gud os atter med een Søn, som d. 21. ditto blev døbt og kaldet Friderich Wilhelm.

D. 17. Martii blev jeg tillige beskikket som virkelig Med-Deputered udi Søe Etatens Collegio med 500 Rdr. aarlig Gage Tillæg foruden Bogholder Tienestens Indkomster.

D. 1. Decbr. behagede det Gud ved en salig Død at bortkalde min kiære Koene, som d. 9. ditto blev hensat i hendes Fæderne Begravelse udi Holmens Kirkes Capell, hvor alle Børnenes Liig ogsaa ere nedsatte, ja alle Børnene ere døbte udi Holmens Kirke.

A° 1769 d. 19. Junii døde min Søn Friderich Wilhelm.

A° 1770 d. 25. Maii holdte jeg Bryllup og indgik i eet nyt Ægteskab med afdøde Casserer Daldorphs³⁴ Enke ved det Asiatiske Compagnie Mette Christine Dinnesen.

D. 15. Junii blev jeg benaadet med EtatzRaads Character.

A° 1771 d. 28. Martii formedelst den ved Søe Etaten foretagne nye Forandring udgik jeg af Collegio og forblev ved Bogholder Tienesten alleene.

Hidtil haver Herren hiulpet og forunderlig styred og sørged for mig, hands Navn være ævindeligen Lovet! Amen.

D. 27. Junii er dette forfattet af

H. P. Top.

A° 1772 d. 4 Septbr. om Morgenen Kl. 3½ velsignede Gud dette mit andet Ægteskab med een Søn, som d. 14. ditto blev døbt og kaldet Mauritz³⁵; Fadderne vare: JustitzRaad Boertmans Frue Anna Maria Mohr, Brygger Tichaus³⁶ Enke Else Marie Skiøt, JustitzRaad Peter Boertman³⁷, JustitzRaad Niels Skiøt³⁸, Syndicus Mathias Lunding³⁹.

1775 31. Martii blev jeg atter indsat i Admts. og Comts. Collegio med samme Vilkor som tilforn.

1776 10. Maj virkelig EtatzRaad.

1. Købmand Peter Hansen Top i Nakskov blev 1719 28. Aug. gift med Claus Jacobsens Enke Cathrine Sophie Marcusdatter; de havde 3 Sønner, Hans

- døbt 1720 20. Juli, Claus døbt 1722 6. Januar, død ung uden Livsarvinger, og Didrik døbt 1723 29. Okt. og død 1796 29. Febr. som Sognepræst til Slagelse St. Mikkels Kirke. Peter Top døde 1755 (Nakskov Skiftepr. og Lengnicks Kirkebogsuddrag). Smlgn. Stamt. over Familien Top i Giesings Jubellærere II, 1, 320 ff.
2. Toldkontrollør Niels Lund i Nakskov blev 1738 12. Dec. tillige Vice-Raadmand (D. K. Fynske Reg. 1738 Nr. 132), 1743 29. Nov. tillige Vice-Borgmester (ibdm. 1743 Nr. 145) og endelig 1752 16. Juni Borgmester (ibdm. 1752 Nr. 53). Han blev 1736 3. Januar gift med Cathrine Clausen, der altsaa var Hans Tops Halvsøster. Niels Lund døde 1770 19. Aug.
 3. Han var ved Ægteskab med Sophie Winterfeldt bleven Besidder af Baroniet Wintersborg og ejede tillige 1747—52 Herregaarden Asserstrup ved Nakskov.
 4. Gregorius la Foret var Sprogmeister i København, f. 1678, † 1751.
 5. Professor i Teologi ved Universitetet fra 1731 til 1750.
 6. Bogholder ved Admiralitetet Terkel Brüggmann, der var gift med Anna Sophia Klauman, f. 1716, † 1753, Datter af Etatsraad Gregorius Klauman, f. 1678, † 1752, og Hustru Maren Agger, f. 1676, † 1749.
 7. Justitsraad Johan Conradt, † 1768.
 8. Døbt 9. April 1738 i Holmens Kirke.
 9. Han blev Student 1780, men var 1801 kun naaet til at være Skriver ved Hof- og Stadsretten; han logerede da, ugift, i Pilestræde Nr. 107 (Folketællingen 1801). Hans senere Skæbne kendes ikke.
 10. Jacob Christian Soetmann var Oppenhoved i Frederiksnagor i Ostindien 1755—58 (Kay Larsen: De bengalske Loger og Nikobarerne S. 31 ff.).
 11. Var formodentlig en Slægtning af T. Brüggmanns Svigerinde, Ulrikke Sophia Mouritzen, † 1790, gift med Justitsraad Knud Gregorius de Klauman, f. 1711, † 1763.
 12. Synes ikke at være en Datter af T. Brüggmann, men er maaske en Søster eller anden Slægtning.
 13. Christopher Bluhme, hvis Broder Christian Albrecht Bluhme († 1772), Toldkammerer i Helsingør, var gift med Marie Elisabeth Brüggmann (f. 1736), Søster til Hans Tops Hustru.
 14. Peter Klauman Carl, f. 1702, † 1770, Søn af Kaptajn Christian Thomesen Carl († 1713) og Mechtele Dorothea Klauman († 1702). P. Klauman Carl var gift med Urbana Magdalene Eckhorst, Bogbinder Liebes Enke († 1753).
 15. Jacob Wildskiøt var med Ret til Succession adjungeret sin Fader Krigsraad Christopher Wildskiøt († 1774) i Embedet som Mønsterskriver.
 16. Carl Vigant Falbe, f. 1743, † 1826 som Konferensraad og Justitiarius i Hof- og Stadsretten, var en Søn af Zahlkasserer Kammerraad Christian Ludvig Falbe (f. 1699, † 1764) og Engelke Mouritzen, Søster til Ulrikke Sophie Mouritzen (se Lengnicks Stamtavle Falbe).
 17. Christian Carl de Klauman, f. 1747, † 1792 i Bengalen, Officer, Søn af Knud Gregorius de Klauman.
 18. Hun blev gift med Etatsraad, Professor i Sorø Hans Nicolai Nissen, f. 1755, † 1815 (Lengnick Stamt. Nissen).
 19. Johan Christian Falbe, f. 1740, † 1801 som Etatsraad og Zahlkasserer, Broder til Carl Vigant Falbe.
 20. Datter af Amtmand Hans Hagerup, adlet Gyldenpalm.
 21. Mechtele Dorothea Carl, f. 1740, † 1777, Datter af Peter Klauman Carl, gift 1770 med Carl Ludvig Arenfeldt, f. 1738, † 1779.
 22. F. 1726, † 1785, Broder til Carl Henrich Ellebracht eller Elbrecht, f. 1730, † 1789, som 1764 giftede sig med Knud Gregorius de Klaumans Enke, Ulrikke Sophie Mouritzen.

23. Søn af Terkel Brüggmann; gik i russisk Krigstjeneste, hvor han blev Oberstløjtnant og Ridder af St. Georgs Ordenen. (Breve fra ham i Skiftet efter H. P. Top).
 24. Ferdinand Vilhelm Falbe, f. 1745, † 1814 som Generalmajor, Broder til Carl Vigant Falbe.
 25. Lorentz Oxholm døde 1768, gift med Marie Susanna Schultz (Underadmiralitetsrets-Skifte).
 26. Han var kun kort i dette Embede; 17. Novbr. 1767 opdagedes Kasse-mangel hos ham, og den viste sig at overstige hans Kaution paa 2,000 Rdl.; straks efter gjorde Morslet sig usynlig (Rentek. Forestillingspr. 1767 Nr. 165).
 27. Hun blev gift med sin Fætter Løjtnant, senere Kommandør, i Sætaten Hans Emilius Bluhme, Søn af Toldkammerer C. A. Bluhme, og blev Moder til Ministeren C. A. Bluhme.
 28. Top er her ikke korrekt; Marie Sophie Carl, Datter af Peter Klauman Carl, var dengang Enke efter Premierløjtnant — ikke Kaptajn — Gerhard Hartvig Preus (eller Prytz), f. 1726, † 1757 i Hitterø i Norge. (Se Garde: Den danske Sømagt og Skiftet i Underadmiralitetsretten).
 29. Datter af Knud Gregorius de Klauman og f. 1750, † 1784; gift 1770 med Kaptajn, senere Oberst, Christian v. Holten, f. 1734, † 1802.
 30. F. 1721, † 1790, Kommandørkaptajn 1778, gift med Charlotte Amalie Ramshart, f. 1731, † 1785, Datter af Kaptajn Gørris Petersen Ramshart, som var en Fætter til Knud Gregorius de Klauman.
 31. F. 1728, Kaptajn 1768, † 1797; hans Hustru var født Wildskjøt.
 32. Søn af Borgmester Niels Lund, f. 1737, † 1769, han udnævntes i 1767 af Fru Sofia Winterfeldt til Birkedommer ved Vintersborg Birk; kgl. Konfirmation 1767 28. Aug. paa at have denne Bestilling ved Siden af Tolderembedet. (D. Kanc. Fynske Reg. 105).
 33. Søn af Præsten i Utterslev paa Lolland Johan Brochdorff Suhr († 1767) og dennes 2den Hustru Margrethe Wandel: J. B. Suhrs første Hustru hed Johanne Clausdatter Top. N. B. Suhr var f. 1748, † 1781, Landsdommer paa St. Croix 1773—80. (D. Kanc. Vestind. Reg. 1773 Nr. 3 og 1780 Nr. 46).
 34. Mouritz Daldorph, f. 1712, † 1769, Kasserer og Brygger; gift 1750 med Mette Christine Dinesen, f. 1731, † 1801, Datter af Brygger Niels Dinesen. (Lengnick Stamt. Schiøtt og Salling).
 35. Mouritz Top blev Søofficer, men naaede kun at blive Løjtnant; han døde 1819 14. Decbr. efterladende en Enke, Eva Kirstine Giese, en Søn Mouritz Peter Top og to Døtre. (Skifte ved Hof- og Stadsretten).
 36. Brygger Nicolai Tichau var død 30 Aar gammel 1762; hans Enke, Else Marie Schiøtt, f. 1735, † 1802, Datter af Niels Schiøtt, blev 1773 gift med Oluf Lundt de Bang, f. 1731, † 1789 som Konferentsraad.
 37. Peter Bortman var Kommitteret ved de Fattiges Væsen og døde 1775.
 38. Niels Schiøtt, Urtekræmmer, Kommitteret ved Frederiks Hospital, † 1774, var gift 1. med Justitsraad P. Bortmans Søster Antoinette Bortman, f. 1712, † 1735, 2. med Mouritz Daldorphs Søster Christine Daldorph, f. 1717, † 1770. (Lengnick Stamt. Salling).
 39. F. 1728, oprindelig Brygger, død som Deputeret i Admiralitetet og Konferentsraad 1788; han var gift med Niels Schiøtts Datter Agnethe Schiøtt, f. 1734, † 1779. (Lengnick Stamt. Schiøtt).
-

Indholdsfortegnelse

i Udtog af Skrifter udgivne i 1914 af udenlandske historiske, personalhistoriske og genealogiske Selskaber, med hvilke Samfundet staar i Bytteforbindelse, m. fl. a.

Ved **Paul Hennings**.

Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte. 44de Bind. Leipzig 1914.

Beziehungen des Deutschen Reiches zu Dänemark im 10. Jahrhundert. (A. M. Freiin v. Liliencron). — Die Bevölkerung des Kirschspiels Münsterdorf (Paul Hermberg). — Die ältesten Rollen der Barbierämter in Dithmarschen (E. Jendreyczyk). Ereignisse und Verhältnisse in den Herzogtümern Schleswig und Holstein während der Invasion 1813—14 (K. C. Rockstroh). — Die Politik Englands in der schleswig-holsteinischen Frage von 1861 bis Anfang Januar 1864 (F. Cierpinski). — Mackeprang und Daenell über »Nordschleswig von 1864—1911« (bezw. »seit 1864«). (Hansen). — Entgegnung (E. Daernell). — Zur Geschichte des deutsch-dänischen Krieges von 1864. — Zwei Buchbesprechungen (P. von Hedemann-Heespen og Hansen). — Heimreichs Schilderung der Ueberschwemmung des Jahres 1634 (O. Hartz). — Zwei Tage am Hofe Ludwigs XV. (A. L. Gräfin zu Rantzau). — Zur Geschichte der Pflugzahl (P. v. Hedemann-Heespen). — Ueber örtliche Geschichtsvereine und Museen (P. v. Hedemann-Heespen). — Grundsätze für Quellenarbeiten die in den Schriften der Gesellschaft erscheinen sollen. — Nachrichten über die Gesellschaft.

Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins. Udgivet af Gesellschaft für Schleswig-holsteinische Geschichte (Fortsættelse af den hidtil af dette Selskab udgivne »Quellensammlung«).

1. Bind Leipzig 1914: Die holsteinischen Elbmarschen vor und nach dem Dreissigjährigen Kriege (Friedrich Schwennicke).

2. Bind Leipzig 1914: Vor fünfzig Jahren. Briefwechsel zwischen Dr. Karl Lorentzen und den Führern der Augustenburgischen Partei 1863—1866 (Dr. Kupke).

Schriften des Vereins für Schleswig-holsteinische Kirchengeschichte.

1. Række (grössere Publikationen) 7. Hefte. Kiel 1914: Das Domkapitel zu Schleswig von seinen Anfängen bis zum Jahre 1542 (Klaus Harms).

— 2. Række (Beiträge und Mitteilungen) 6. Bind. Kiel 1914. — Ueber die Reisewege der ältesten nordischen Mission und die Gründung der Kirche Ansgars (Aug. Sachs). — Das Patronat in Schleswig-Holstein (P. v. Hedemann-Heespen). — Historia ecclesiae Wandebecensis (Sichkoff). — Zur Einführung der Reformation in Angeln (W. Martensen). — Die ersten Anfänge des Tondernschen Seminars (Ernst Michelsen). — Die Pastoratearchive in Schleswig-Holstein (Witt). — Zur Geschichte des ältesten Holsteinischen Adels (E. Hermberger). — Bücherbesprechung.

Personhistorisk Tidsskrift. XVI. Aargang. Stockholm 1914.

Sveriges äldsta kristna konungalängd (Nat. Beckman). — De sista nunnorna i Vadstena (Robert Geete). — En cause célèbre i Örebro 1836 (Gustaf Edelstam). — Till belysning af Lars Hiertas politiska åskådning (O. Wieselgren). — Om borgerliga släktvapens förekomst i Sverige (Gustaf Elgenstierna). — Katarina Danielsdotter Robsahm (Oscar Nycander). — Släkten Cassels äldre stamtafla (H. Söderstéen). — Ätten Hjärne i Fröbol i Älgå (G. T. Karlberg). — Anteckningar angående släkterna Örnfelt (Karl K : son Leijonhufvud). — Till skalden J. M. Lannerstiernas biografi (G. T. Karlberg). — Ett bref från Daniel Tilas till Karl Bernhard Wadström (J. H.). — Sveriges Riksvapen (S. A.). — Till brevväxlingen mellan Gustaf Adolf och Ebba Brahe (C. M. Stenbock). — Två Gustaf III-porträtt utanför Sverige. I Cassel och Wasa (Sixten Strömbom). — Kakelugnsmakare och urmakare i Sverige cirka 1700 till 1846 (Ellen Raphael). — Stockholms öfverståthållare: Grefve Axel Wrede Sparre (N. v. D.). — Ett bref från J. T. Sergel till J. N. Byström (G. G.). — Bidrag til svensk regent-ikonografi. I. Två Kristina porträtt i Braunschweig (Sixten Strömbom).

Der Deutsche Herold. Zeitschrift für Wappen-, Siegel- und Familienkunde. 45. Aargang. Berlin 1914.

Wie sollen wir flaggen? (M. Kretschmer). — Zur Deutung der Hausmarken und Steinmetzzeichen (Bernhard Koerner). — Wappen als Warenzeichen (Bernhard Koerner). — Mehr Schutz dem deutschen Familiennamen (M. v. F.). — Einer Familienstiftung Sinn und Unsinn (Otto Fischer). — Heroldsamt und Richter (v. Hirschfeld). — Benutzung der Kirchenbücher für private Zwecke im Bereiche der Provinz Sachsen (Machholz). — Der evangelische Oberkirchenrat und die Gebühren für Kirchenbuchforschung. — Namensänderungen (Bernhard Koerner). —

Nobilis und Ministerialis im Mittelalter (Otto Schnettler). — Stellung des Reichsadels in Preussen (Bernhard Koerner). — Ein Institut für Vererbungsforschung. — Familienforschung in der Schweiz. — Stadtwappen als Reklame. — Das »von« nicht notwendig ein Adelsprädikat. — Anleitung zur Darstellung von Wappen (H. A. von Kretschmar). — Die blühenden und erloschenen Orden und Ehrenzeichen der ganzen Welt (O. Vater).

Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- und Familienkunde, herausgeben vom Verein Herold XLII. Aargang. Berlin 1914.

Fünftes Verzeichnis von 500 in den v. Poseckschen familien-geschichtlichen Sammlungen vorkommenden Namen (M. v. Poseck). — Aus dem Album des Königlichen und Gröningischen Gymnasiums zu Stargard in Pommern (Gantzer). — Auszüge aus den Militärkirchenbüchern des ehemaligen Infanterie-Regiments v. Zenge (Nr. 24) von 1723—1806 (Frhrn. v. Lützwow). — Der Verfall und die Auflösung des livländischen Ordens unter Kettler im Zusammenhang mit dem Verhalten der Nachbarstaaten (M. Wagner). — Die Leichenpredigten der Bibliothek der Marienkirche in Berlin (Nohl). — Der russische Adel (A. Kleinschmidt).

Familiengeschichtliche Blätter. Monats-schrift zur Förderung der Familiengeschichtsforschung. 12. Aargang. Leipzig 1914.

Familiengeschichtliche und heraldische Fälschungen in Adels-diplomen und Stellungnahme der Gothaer Taschenbücher dazu (W. C. v. Arnswaldt). — Bürgerliche Familien mit »von«. — Findelkinder und Namengebung. — Schule und Familiengeschichte (E. Heydenreich). — Rassenhygiene und Familienforschung (G. v. Hoffmann). — Ein Institut für Vererbungsforschung (S. Kekule von Stradonitz). — Namensheirat (R. Mothes). — Echthebriefe (= Geburtsbriefe) (K. G. v. Recklinghausen). — Zur Charakterisierung des Wappenbüros (K. G. v. Recklinghausen). — Die Bewertung genealogischer Personaldaten (F. Schacht). — Die archivalische Forschung des Familiengeschichtsschreibers (F. Wecken). — Entstehung von bürgerlichen Namen (F. Wecken). — Benutzung der Kirchenbücher für private Zwecke (F. Wecken). — Namensänderungen (F. Wecken). — Zettelkataloge für familien-geschichtliche Sammlungen (F. Wecken). — Eine wenig beachtete familiengeschichtliche Quelle (Almosenrechnungen) (E. A. Wiedemann). — Die nordischen Familien Buch (Bock, Boch) und ihr Zusammenhang mit den deutschen Adelsgeschlechtern gleichen Namens (J. Volf). — Das Geschlecht von Wolframsdorf in Däne-

mark (J. Volf). — Giessener Matrikel (Bräuning-Oktavio). — Hamburger Kirchenbücher. — Anlegung eines Fundstellen-Registers für althamburgische Familiennachrichten (G. Westberg). — Über die familiengeschichtliche Literatur der Schweiz (W. A. Münch).

Monatsschrift des »Roland«. Verein zur Förderung der Stamm-, Wappen- und Siegelkunde, 15. Jahrgang. Dresden 1914—1915.

Die Organisierung des Familienarchivs. Ein Merkblatt für Anlegung und Vervollständigung einer familiengeschichtlichen Urkundensammlung (Wilhelm Burkhardtsberg). — Namengebung an Findelkinder (Gustav H. Lucas). — Kirchenbücher. — Die Militärkirchenbücher des ehemaligen Königreichs Hannover (Salfeld-Soltau). — Einiges vom Reichsfürstenstande des Mittelalters (H. Th. von Kohlhagen). Die Berechtigung zur Führung der Partikel »von« vor dem Familiennamen (Tihelisch). — Weltkrieg und Familienforschung. — Weltkrieg und Familiengeschichte (C. A. Knab).

Hessische Chronik. Monatschrift für Familien- und Ortsgeschichte in Hessen und Hessen-Nassau (ved Professor Dr. Wilhelm Diehl), III. Aargang. Darmstadt 1914.

Beiträge zu einer hessen-darmstädtischen Lehreratrikel (W. Diehl). — Besuch eines Frankfurten bei Jean Jacques Rousseau in Paris (Karl Esselborn). — Marie Louise Albertine zu Leiningen-Heidesheim, die Grossmutter der Königin Luise von Preussen (Oskar Fuchs). — Die Brentanos in Rödelheim (Emil Hartmann). — Die Familiennamen Casseler Israeliten (L. Horwitz). — Universitäts-Professoren und Pedellen (Otto Jung). — Kriegsdrangsale in einem oberhessischen Pfarrhaus vor hundert Jahren (Amalie Schädel). — Wappen blühender hessischer Bürgergeschlechter (Viktor Würth).

Monatsblatt der Kais.-Königl. Herold. Gesellschaft »Adler«. VII. Bind. Wien 1914.

Ein Taufkirchensches Geschlechtsbüchl. — Exlibris-Ausstellung in Wien. — Rassenhygiene u. Familienforsschung (G. v. Hoffmann). — Materialien zur Geschichte des Salzburger Adels. — Ergänzung zu der Publication »Die Adels- und Wappenbriefe des Namens Mayer«. — Einige Regesten über die gräfliche Familie Saint Hilaire.

Jahrbuch der Kais.-Kön. Heraldischen Gesellschaft »Adler«. Neue Folge. 24. Band. Wien 1914.

Das Ritterbuch des St. Ruperti-Ritterorden. — Genealogische Auszüge aus den Sperr-Relationen des n.-ö. und k. k. n.-ö. Landrechtes 1762—1852. — Der Wappenstein aus der Mühlbacherklause im Pustertal. — Königinnenbriefe aus dem Archiv einer oberungarischen Bergstadt. — Die Hayek von Waldstätten.

Archives héraldiques suisses. Organe de la société suisse d'héraldique. Zürich 1914.

Les vitraux armoriés suisses du Musée de l'Ermitage à St. Pétersbourg (Wladimir de Bélinsky). — Die Aufnahme der Schweizer in den Johanniter-(Maltheser-) Orden (Hans Karl Seitz). — Les sires de Grandson-Pesmes (Maxime Reymond). — Un point d'histoire généalogique de la maison de Neuchâtel (Jean Grellet). — La femme du comte Thomas Ier de Savoie (Maxime Reymond). — Heraldische Bucheinbände (Emanuel Stickelberger). — Notes sur les familles Grandson, Sallenove et Viry (Pierre de Viry). — Grenzen künstlerischer Lizenz in der Darstellung (Max von Arx). — Reprise en 1814 de ses anciennes armes par la République de Genève (Henry Deonna).

The Utah genealogical and historical Magazine. 5. Bind. Saltstaden 1914.

Modern profession of Generalogy. — A. Branch of the Babcock Family. — Difficulties of British rescearche Explanation of Heraldic. — Extracts from scottish records (1617—1868). — Tracing descent from royalty. — Alexander Neibaur. — Daniel Webster on the Value of Genealogy. — Gathering Genealogy by Letter Writing. — Steed Genealogy. — Genealogists abroad. — Our Pioneer mothers. — Genealogical records of families. — Heraldic visitations. — Conditions of British parish records. — Extracts from Scottish records. — Spirit of nomenclature — Course in genealogy and Temple recording.

Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden.

Ved **Paul Hennings.**

I de senere Aar har den genealogiske Forskning i Danmark taget et Op-sving paa et Omraade, hvor den hidtil har ligget brak: den jødiske Familieforskning. Af de dybereliggende Grunde hertil skal kun nævnes Jødernes stærke Familiefølelse, Vedhængen ved og Bevaringen af deres eget. At Danmark tidligt gav Jøderne Ligestilling med Landets øvrige Indvaanere, hvorved disse have fundet et blivende Hjem her, har sikkert ogsaa haft stor Betydning i saa Henseende. Det er Bibliotekar Josef Fischer, der mest af alle har Æren af, at der er kommen Fart i dette kulturelt saa interessante Studium; vore hjemlige Genealoger ville sikkert alle kende hans Førstehaandsarbejder over forskellige jødiske Slægter. Disse Bemærkninger er dog ikke foranlediget ved et af hans Arbejder, men derimod ved den af cand. polyt. M. A. Hannover ifjor udgivne Slægtebog over hans fædrene og mødrene Slægt, som jeg, da den ikke var at faa i Handelen, først i disse Dage har haft Lejlighed til at stifte Bekendtskab med. Nogen Anmeldelse af Værket tilsigtes ej heller, skønt det godt kunde fortjene en saadan, men kun at henlede Personalhistorikeres Opmærksomhed paa Værket, der tager Interessen i højeste Grad fangen.

Det er som om Professor C. Nyrop danner Skole med sin Evne til at give en videnskabelig, i Enkelthederne paalidelig Fremstilling af Emnet og samtidig fange den store Almenheds Interesse, ja gøre sine Værker til Morskabslæsning; thi noget tilsvarende kan siges at være Tilfældet med Hannovers Familiehistorie, som han, den gamle Bogtrykker han er, har udstyret smukt typografisk.

Forfatteren har intet Offer skyet for paa Slægtens første kendte Opholdssteder — Altona og Danzig — at samle de selvfølgelig sparsomme Efterretninger fra det syttende Aarhundrede, der har kunnet findes om de ældste Slægtled. Det er iøvrigt ganske mærkeligt, at Slægten Hannovers Familienavn menes at stamme fra, at Stamfaderen Jacob Hirsch Joel en kort Tid i sin Ungdom har opholdt sig i Hannover, han er nemlig født og har levet saa godt som al sin Tid i Altona. Udførligst og derfor ogsaa interessantest er Skildringen af den københavnske Købmand Moses Abraham Hannovers og hans Hustrus Liv, hvoraf store Dele ligefrem er bygget op over Hannovers Regnskabsbøger. Vi se ham arbejde sig frem, gaa fallit og atter kæmpe sig frem til en anset Stilling — og der oprulles derigennem et kulturhistorisk værdifuldt Billede af den Kamp, Jøderne den Gang førte herhjemme for at opnaa blot de almindeligste borgerlige Rettigheder.

Flere af de mindre Biografier af dette Ægtepars Børn — og af Fru Hannovers Søsken — synes mig smaa Perler, — jeg skal blot nævne det Billede, vi faar af den livsglade Doris Goldschmidt, f. Leffmann, fra Hamborg. Skade at Værket intet Billede bringer af hende, saa man kan se, hvorledes hun, som aabenbart hele den yngre mandlige Del af Familien sværmede for, og om hvem det hedder »at den ugifte Onkel Samuel ganske gør sig til Nar med sin Cour til Dorislebelang«, har set ud. Værket er et Hædersminde, M. A. Hannover har villet sætte sin Fader, den højtansete Læge Adolph Hannover, paa Hundredaarsdagen for hans Fødsel,

— det er lykkedes ham i fuldt Maal. Han har i sin Pietet igennem det ristet sig selv Minderuner i den danske Personalhistorie, som ikke ere skrevne i Sand.

Der eksisterer i Rusland en »Forening af katolske Adelige i de baltiske Provinser«, der gerne er beredt til — gennem Kaptain Soncof, Styrmands. 3 i Stockholm 14 — at give Oplysninger om genealogiske Spørgsmaal. Foreningen er iøvrigt i Færd med at udarbejde »Slægtsregister over den fra Skandinavien stammende Adel«.

Hindenburg-Dyrkelsen i Tyskland i Anledning af Generalfeldmarskal Hindenburgs Sejre har ogsaa givet Anledning til et indgaaende Studium af hans Familie, og bl. a. er i den tyske genealogiske Presse den Paastand fremsat, at den danske Familie Hindenburg, — hvoraf de bekendteste Medlemmer er de bekendte Jurister Overretsassessor G. T. Hindenburg og den for faa Aar siden afdøde Kammeradvokat A. L. Hindenburg, — hører til Generalfeldmarskallens Familie. Dette er imidlertid ganske urigtigt. Sejerherren fra Tannenbergs hedder med sit fulde Navn Paul Ludwig Hans Anton von Beneckendorff und Hindenburg og tilhører den uradelige tyske Slægt Beneckendorff. Tilnavnet Hindenburg fik Familien 1789, da den ligeledes adelige Slægt v. Hindenburg, med hvilken v. Beneckendorffs var beslægtet paa Spindesiden, uddøde.

Den danske Slægt Hindenburg stammer nok fra Tyskland, men har saavidt vides intetsomhelst at gøre med den omtalte adelige Familie Hindenburg, som Feldmarskallen har Navn efter.

Spørgsmaalet, om man er berettiget til at offentliggøre sine genealogiske Forskninger uden den paagældende Families Samtykke, er ofte i Faglitteraturen bleven gjort til Genstand for Diskussion, men dukker stadig op igen, bl. a. fordi Forskerne Gang paa Gang paa deres Vej møder et Utal af Ubehageligheder fra Menneskers Side, der føler sig personlig krænket over, at der samles Oplysninger om deres Slægt uden udtrykkeligt Samtykke fra deres Side.

Man kan — naar man ser bort fra det selvindlysende, at en Personalhistoriker ikke har mere Ret end enhver anden til at fremkomme med Oplysninger om levende Mennesker, som involverer et Indgreb i Privatlivets Fred eller er ærefornærmende — sammenfatte de Regler, hvorefter man maa være berettiget til at gaa, i følgende:

Har en Personalhistoriker af egen Drift og paa egen Bekostning anstillet Undersøgelser og samlet Oplysninger om en Slægt, — det være sin egen eller andres, — maa han ogsaa have frie Hænder til ved Offentliggørelse eller paa anden Maade at gøre sit Arbejde frugtbringende efter Fordogtbeholdende, thi det er en fuldstændig, men derfor ikke ualmindelig Vildfarelse, at tro, at Indholdet i Arkiverne i Kirkebøgerne o. s. v. ikke kan udnyttes af enhver; der er ikke Tale om, at en Familie eller Efterkommere af en Person skulde have særlige Rettigheder over de i disse offentlige Dokumenter, som f. Eks. Kirkebøger og andre Arkivalier, indeholdte Data om ham eller hans Slægt.

Er Undersøgelsen og Arbejdet derimod udført paa Bestilling og mod

Honorar, ligger Sagen anderledes, thi i saa Fald har Mandanten selvfølgelig en Art litterær Ejendomsret til Udbyttet af Mandatarens Forskning, og Personalhistorikeren, der kun er at anse som en Fuldmægtig i juridisk Forstand, maa være undergivet den betalendes Villie med Hensyn til, hvad denne ønsker foretaget med Arbejdet.

Har en Personalhistoriker endvidere modtaget Oplysninger til et Arbejde ad privat Vej, — jeg tænker altsaa paa saadanne Bidrag som f. Eks. intime Breve og lignende, — maa han med Hensyn til Offentliggørelsen af disse bøje sig for Ønsker fra Meddelerens Side.

Alt i Alt kommer det for en Personalhistoriker, næstefter Sandhedskærlighed, an paa Takt, uden denne fundamentale Egenskab vil han Gang paa Gang lægge sig ud med Folk og Gang paa Gang løbe sig en Stage i Livet.

I en lille By Schoszdorf i Preussen er fornylig død en Graver Hermann Prenzel, ved hvilken Lejlighed det oplystes, at Graverbestillingen her i ca. 700 Aar var bleven nedarvet fra Fader til Søn i hans Slægt.

Danske Genealoger maa være taknemlige for, at vore Kirkebøger nu er samlet i Arkiverne. Hvor store Tab kunde ikke have været undgaaet, om det var sket tidligere. Fra Sachsen opgives, at der i dette Rige, der tæller 1058 Sogne, fattes 230 af de ældste Kirkebøger. Af disse er 49 bevislig gaaet til Grunde i Krige, 104 er brændt sammen med Præstegaarde, men 77 er gaaet tabt uden ydre Foranledning, og af dem er tilmed de fleste sporløst forsvundet i Nutiden.

Jeg glemmer ganske vist ikke saa let, hverken den elskelige, mig ganske ukendte Præst i Tyskland, der, da jeg skrev til ham om at faa nogle Oplysninger af hans ældste Kirkebog, sendte mig den til København, eller Præsten i en større By i Holsten, der lod mig faa alle hans Kirkebøger hjem med paa Hotellet til behageligt Eftersyn. Disse Smaahændelser hører selvfølgelig til Livets Behageligheder for en Genealog, men det skærer dog en i Hjertet, at saadant lader sig praktisere i det 20de Aarhundrede, og i alt Fald ere de faatallige i Sammenligning med den kun altfor hyppige Mangel paa Forstaaelse og Vrangvillie, man møder fra mange Præsters Side som ligge inde med Kirkebøgerne. Det er f. Eks. hændt, at en Præst ved Rhinen ligefrem nægtede en Personalhistoriker Adgang til Kirkebogen, og da der blev ført Klage til Biskoppen, gav denne Præsten Medhold i hans Vægring. Det er i Sandhed hyggelige Tilstande for en alvorlig Forsker!

Det hører i Udlandet, særlig i England og det demokratiske Amerika, til noget af det mest eftertragtede paa Jorden, at kunne paaavise en »royal descent« i sin Familie, og det er store Summer, der aarlig gives ud for at bevise det kongelige Blod i Folks Aarer. Saadan Forfængelighed har imidlertid, til Skade for den videnskabelige Genealogi, bidraget mere end noget andet til at skabe disse talrige genealogiske Svindelbureauer, der kun gaar ud paa at slaa Penge af godtroende Godtfolk, som de samvittighedsløst prakker et Makværk af en Stamtavle eller Ahnetavle paa, brygget sammen uden Spor af videnskabeligt eller arkivalsk Grundlag, men til Gengæld altid rigt udstyret med højt klingende Navne og Titler i de ældre Led og med Vaabenafbildninger,

stjaalne fra en eller anden Vaabenbog. I den videnskabelige Genealogi har denne Søgen efter en »royal descent« næppe mere end Kuriositetens Interesse, thi med lidt Held kan næsten enhver adelig Slægt og et Utal af borgerlige Slægter naa til at opstille en fuldstændig ægte Ahnetavle med en fyrstelig Person i Ahnerækken; jeg skal blot som et Eksempel, grøbet iblandt mange, nævne, at Slægter, der bærer saa danske bedsteborgerlige Navne som Egge og Hindborg i Vejle samt Heinsen og Johannsen i København, nedstammer fra Hertug August den Yngre af Brunsvig-Wolffenbüttel (f. 1579 † 1666) igennem dennes naturlige Datter Eva Margarethe von Lüneburg.

Tidsskriftets mangeaarige skattede Bidragyder, Postekspedient Klitgaard i Aalborg, der allerede kan se tilbage paa en statelig Række historiske og personalhistoriske Afhandlinger, har fornylig paabegyndt Udgivelsen af et nyt omfattende Værk »Kiærulfske Studier«, hvoraf hidtil 3 Hefter er udkommen. Det vil ikke være paa sin Plads nærmere at komme ind paa Værket, før det har fundet sin Afslutning, men baade vore danske og norske Læsere vil have Glæde af at fæste Opmærksomheden paa det; thi allerede disse 3 Hefter viser, at Værket vil bringe en Rigdom af ukendt personalhistorisk og kulturhistorisk Stof, som den ansete og flittige Forsker har samlet fra utrykte og tit vanskelig tilgængelige Kilder om denne i Danmark og Norge, navnlig i det attende og nittende Aarhundrede, stærkt blomstrende Slægt.

I Anledning af, at Ingeniør W. Marstrand i Aar har udsendt en Stamtavle over sin Familie, i hvilken han benytter den navnlig i Tysklands Stamtavlelitteratur (f. Eks. i »Handbuch bürgerlicher Familien«) anvendte familievise Opstilling, saaledes at Forældre med alle deres Børn opføres samlede som en Enhed, medens de af Børnene, der atter har Descendens, paany opføres som Hoved for en selvstændig Gren blot med en Henvisning til, hvor Vedkommendes Ascendens er at finde, har Ingeniøren æsket Redaktionens Skøn, om denne Opstilling ikke er at foretrække for den almindelige i Danmark og Norge brugte Fremgangsmaade, — som ogsaa Personalhistorisk Tidsskrift har knæsat i sine Stamtavler, — stadig at føre Slægten videre i nedstigende Linie, saaledes altsaa at Børn, Børnebørn og Børnebørns Børn o. s. v. opføres i umiddelbar Fortsættelse af deres Ascendens, ved hvilken Fremgangsmaade det selvfølgelig ikke lader sig undgaa, at der, hvis f. Eks. en Mands Børn har talrig Efterslægt, bliver et stort Spring, inden man naar til at kunne opføre hans Søkende.

Jeg skal dertil bemærke, at begge Fremgangsmaader selvfølgelig har visse Fordele, og at det efter mit Skøn egentlig beror paa en ren Vanesag, om man foretrækker den ene Form for den anden og bedst finder sig tilrette ved Brugen af den ene af dem; begge Opstillingsmaader er jo dog til syvende og sidst ikke andet end tarvelige Erstatninger for den eneste korrekte Maade: at udarbejde og lade sine Stamtavler trykke i virkelig *S t a m t a v l e f o r m*. At dette saa sjældent sker, skyldes dels det i Almindelighed nødvendige, men uhaandterlige, store Format, dels den større Bekostning ved Trykningen, som dette Format medfører.

Det vilde iøvrigt være en smuk Opgave for en af vore hjemlige Personalhistorikere at udfinde et let forstaaeligt og brugbart System for Personbetegnelse i Stamtavler, navnlig saaledes, at Betegnelsen altid blev forskellig for hver enkelt Søkendegruppe. De gængse Systemer betegner nemlig altid de Søkendegrupper, der staar paa samme Generationstrin, ens, hvorved Forvirring og Forveksling let opstaar.

Spørgsmaal og Svar.

I. Svar.

Indsendere af Svar bedes af Hensyn til Offentliggørelsen i Tidsskriftet sende saadanne til Redaktøren og ikke direkte til Spørgerne.

(Spørgsmaal 1 i Tidsskriftets VI. Række, 5. Bind, S. 216).

I Anledning af Spørgsmaalet 6 om Renteskriver Jens Ebbesens Herkomst kan det oplyses, at han, da han 1746 lader sig og sin 2den Hustru Cecilie Petresck indskrive i Enkekassen for civile Betjente, angives født i Trondhjem 1691. (Inscriptionsprotocol for nævnte Enkekasse Nr. 1224).

C. C. A. Schøller.

II. Spørgsmaal.

1.

Bagermester Jens Nielsen [Christensen] Welding (han er døbt Jens Nielsen), f. 8. Marts 1780 † 11. Februar 1857 (se Personahist. Tidsskr. 1914, S. 103) havde en Broder, Frederik Peter Welding, der skal have levet i København og være død ugift der. En Søster skal have været gift med Bagermester Schlätzer.

Kan nogen give Oplysninger om Jens Nielsen Weldings nævnte to Søskende samt om der har været flere Søskende?

Deres Fader, Styrmand Christen Jensen Welding (Veldingh) var gift med Ane Cathrine Bodom (Baadum). Vielsen fandt Sted i Hjemmet i København 2. Februar 1776 (Vor Frelsers Kirkebog).

Naar ere de fødte og døde, og hvad kan oplyses om dem?

Som Forlovere ved Vielsen angives Høker i Torvegade Jens Nielsen Welding, formodentlig Brudgommens Fader, men i Store Torvegade levede paa den Tid kun en Høker Jens Nielsen, der ejede Huset Nr. 364. Kan denne være identisk med Jens Nielsen Welding og Fader til Styrmand Christen Jensen Welding? — Enhver Oplysning om denne og hans Hustru modtages med Tak.

Olaf Welding, Kardis i Rusland.

2.

I Flensborg lærde Skoles Indbydelsesskrift for 1861 anføres en Fortegnelse over den bekendte Genealog O. H. Møllers Stamtavler, saaledes en som Manuskript angivet Stamtavle over Ditmarskerslægten Vieth (forfattet 1777). I Flensborg har man ikke kunnet finde dette Manuskript, som skulde bero i den »Føddersen'ske Samling«. Medhjælper ved Statsbanerne Holger Andersen-Amhof, hvis Moder er født Vieth, har imidlertid meddelt mig, at han endnu i Fjor har set denne Stamtavle her i Byen (i Afskrift?), men ikke set sig i Stand til at opgive Navnet paa den Privatmand, der ejede eller var i Besiddelse af den.

Da jeg er ved at afslutte en Slægtebog over Familien Vieth, hvilken bliver udgivet paa Foranstaltning af et Familiemedlem, vil enhver Meddelelse om en eventuel Afskrifts Eksistens her i Kjøbenhavn eller andensteds være i høj Grad kærkommen. Jeg vil være særlig taknemmelig for en hurtig Besvarelse af dette Spørgsmaal, ogsaa for mulige Oplysninger om Renteskriver Liebhart Vieth (død 1711) og hans Børn.

P. B. Grandjean, Registrator i Rigsarkivet,
Peder Skramsgade 5, København K.

Rettelser og Tilføjelser.

1. Til: Om Hans Nummesens andet Ægteskab etc.
(6. Bd. 1. Hæfte. S. 86).

Efter at Artiklen var trykt, har jeg i O. Nielsen, Kjøbhvns. Hist. III., S. 242 fundet, at Margrethe Jacobsdatter var Datter af Raadmand i Kjøbenhavn Jacob Andersen.

Adam Løvenskiold.

2. Til Notitsen om Grevinde Danner.
(6. Bd. 1. Hæfte S. 93).

Den 11. Januar 1874 skrev Grevinde Danner fra Milano til Pastor L. Schmidt ved Holmens Kirke: »...Bevis mig den Godhed efter Modtagelsen af disse Linier at sende mig et Par Ord til Genova, hvorhen jeg — om Gud vil — imorgen drager hen«... (Kgl. Bibl.; jvfr. Gads Magasin 1915, 481 (Maj)). I Genua blev Grevinden angrebet af Rosen, og efter nogle Ugers Sygeleje døde hun. Den 6. Marts 1874, Aften, indeholdt »B e r l i n g s k e T i d e n d e« den første Meddelelse om hendes Død; Bladet skrev: »Ifølge hertil indløbet Telegram er Lovise Christine Lehns-grevinde Danner imorges afgaaet ved Døden i Genua efter et længere og smertefuldt Sygeleje«. Draaby Sogns Ministerialbog anfører da ogsaa Genua som den By, hvori Grevinden døde.

Men efter fejlagtig Meddelelse i Biograf. Lex. (4. Bind, 182), som er gentaget af Richter, 100 Aars Dødsfald I., 240, beretter flere Leksika, at Grevinde Danner døde i N i z z a. Paa Trods af Kirkebogen gaar denne Fejl igen i Personahist. Tidsskrifts sidste Hefte.

Robert Neiiendam.

3. Til Optegnelser om Familien Dajon i Danmark.
(6. Bd. 1. Hæfte S. 48).

Johan Dajon og Hustru har Gravsted paa Birkerød Kirkegaard med følgende Indskrift:

»Her hviler Johan Dajon Kammerraad og forhen Toldinspecteur i Norge, Fød d. 5. December 1752, død d. 20. April 1843 og Hustrue Ingeborg Christiane Dajon fød Westerholdt, Fød d. 29. Septbr. 1757, død d. 10. Juni 1829.

I Danmark fød og dannede samt Ungdomsglæde nød
Blant norske Fjæld i treti Aar samt Virken, Levebrød
Men drog til Fædrehjem da Svaghed Hvile bød
Og nyder her den sunde Ro i Jordens Moderskjød«.

Gravstedet skal vedligeholdes af Birkerød Kirke af et Legat stiftet af J. Dajon.

Theodor Møller, Sognepræst.

Slægten Morgenstjerne fra Sogn.

Et Supplement.

Da min lille Opsats om Sogneslægten Morgenstjerne i forrige Hefte (S. 78) har vakt Interesse inden Slægten, vil jeg ikke undlade at fremkomme med et lidet Supplement til samme, der er mig velvillig meddelt af Hr. Godsejer G. F. Heiberg, Amble Sogn, for hvem jeg herved fremfører min bedste Tak.

Hyttemester Christofer Morgenstjerne er døbt i Aardal 11. Juli 1717.

Studiosus Jens Christofersen Morgenstjerne var 2 Gange gift; første Gang med Præstedatteren Abel Pedersdatter Hanning, Datter af Hr. Peder Pedersen Hanning i Sogndal. Ifølge Lampe-Thrap Bergens Stifts Bispe- og Præstehistorie døde hun rigtignok ugift, men dette er kun en af de mange Feil i dette Verk. Naar de bleve gifte kan ikke siges, hun (Abel) var 1701 ugift, men maa være gift 1705, da hendes Datter med Morgenstjerne, Øllegaard, er født 1706; hun blev senere gift med Ove Øye i Lærdal. Anden Gang blev Morgenstjerne gift c. 1713 med Johanne Urdahl, da nemlig ældste Datter i 2det Ægteskab — opkaldt efter hans første Kone — Abel Hanning Morgenstjerne er født 1714. I dette Ægteskab fødtes der 4 Børn (ikke 5). Paa Skiftet efter hans 2den Kone Johanne Urdahl nævnes ikke Datteren Øllegaard, da hun var af 1ste Ægteskab.

Efter Indre Sogns Tingbøger møder Torger Gjertsen paa Ting i Sogndal som sin Broder Fogdens Fuldmægtig og kaldes da »Torger paa Stedje«, en anden Gang er han Vidne i en Sag paa Rutlin i Sogndal, men da Stedje allerede 1636 tilhørte Hr. Iver Wind som adelig Sædegaard, maa han kun have boet der enten som Hr. Ivers eller hans Foged Gjøde Pedersens Skriver, eller som Opsidder paa en af Brugets mange Gaarde.

A. W. Rasch.

Bøger indsendte til Redaktøren:

- Norske Slægter 1915. Udgivet ved Haagen Krog Steffens. Kristiania 1915.
G. B. N. F.
- Vilhelm Martrand: Slægter I. Marstrand Stamtavle 1770—1915. København 1915.
- Stednavne i Sorø Amt af Henrik Ussing (Særtryk).
- Meddelelser om Lærredskræmmer Herman Walør, En af Kjøbenhavns 32 Mænd, og Etatsraad Johannes Valeur, Vice-Borgmester i Kjøbenhavn og Tilforordnet i Højesteret. Udarbejdede af Poul Bredo Grandjean. København 1915.
- Aarbøger udgivne af Historisk Samfund for Aarhus Stift. VIII. Bind. Aarhus 1915.
- Fra Himmerland og Kjær Herred, III. Bind. Aar bog udgivet af Historisk Samfund for Aalborg Amt. Aalborg 1914.
- Fortid og Nutid. Tidsskrift for Kulturhistorie og Lokalhistorie. Udgivet af Dansk-Historisk Fællesforening ved Knud Fabricius. Under Medvirkning af Axel Chr. Jensen og Johs. Brøndum-Nielsen. 1.—3. Hefte. København 1914—1915.
- Register omfattende de i Statstidende offentliggjorte Udnævnelser og Afskedigelser m. m. samt Register over Embeder. 11. Aargang ($\frac{1}{4}$ 1914— $\frac{3}{4}$ 1915. Udarbejdet og udgivet paa Statstidendes Foranstaltning ved Hjorth-Nielsen for »Dansk Historisk Fællesforening«. Kbhvn. 1915.
-

Samfundets Regnskab for 1913.

Indtægt.	Kr. Ø	Udgift.	Kr. Ø.
Bidrag fra Staten for Finansaaret 1913/14	500.00	Saldo-Underskud fra 1912.....	50.00
Bidrag fra Det Raben-Levetzauseke Fond.....	300.00	Honorarer: 1ste Hefte Kr. 183.21, 2det Hefte Kr. 241.23,	
Extraordinært Bidrag fra Redaktøren.....	50.00	3die Hefte Kr. 309.70	734.14
1/2 af Renter for Aaret 1913 af „En Unævnts Legat“	31.57	Bidrag til dansk-historisk Fællesforening	30.00
Medlemskontingenter for Aaret 1913 med Fradrag af		Papir og Reproduktioner	286.60
Kommissionsrabat.....	1,789.17	Trykning	1,234.70
Salg af Samfundets Skrifter	189.25	Hæftning.....	59.10
Annoncer i Tidsskriftet.....	65.00	Lokaleleje til Opbevaring af Samfundets Forlagsskrifter hos	
		Forlagsboghandler Hagerup	24.00
		Assurance	7.50
		Indbydelse i Norge til Indmeldelse i Samfundet	28.50
		Porto m v.	45.56
		Saldo.....	427.89
	<u>2,927.99</u>		<u>2,927.99</u>

Selskabet ejer „En Unævnts Legat“, der indestaar paa den paa Selskabets Navn lydende Kontrabog Nr. 169067 med Sparekassen for København og Omegn, hvorpaa pr. 12. Februar 1915 indestod 2,038 Kr. 30 Øre.

Paul Hennings.

Ovenstaaende Regnskab med tilhørende Bilag er gennemgaaet af undertegnede Revisorer, der intet har fundet at bemærke.

København, 24. Februar 1915.

H. Hjorth Nielsen.

Adam Løvenskiold.

Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie.

Under Protektorat af
Hendes Majestæt Enkedronning Louise af Danmark.
Medlemsbidraget er 6 Kr. aarlig.

Samfundet har siden dets Stiftelse i 1879 udgivet:

Personalhistorisk Tidsskrift.

1. Række, Bind I—III (1880—82) ved *F. Krarup*.
1. — , — IV—VI (1883—85) ved *G. L. Wad*.
2. — , — I—IV (1886—89) ved *G. L. Wad*.
2. — , — V—VI (1890—91) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — I—III (1892—94) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — IV—VI (1895—97) ved *G. L. Grove*.
4. — , — I—II (1898—99) ved *C. E. A. Schøller*.
4. — , — III—VI (1900—03) ved *G. L. Grove*.
5. — , — I—VI (1904—09) ved *G. L. Grove*.
6. — , — I (1910) ved *G. L. Grove og Paul Hennings*.
6. — , — II—V (1911—14) ved *Paul Hennings*.

Aargangen 1880 er udsolgt. Prisen for Aargangene 1881—1903 er nedsat til 3 Kr. for hvert Bind, og Prisen for hver færdig Række af Tidsskriftet til 10 Kr. pr. Række (6 Bind).

Bogladeprisen for enkelte Bind er 9 Kr. — Enkelte Hæfter sælges ikke.

Foruden det aarlige Navneregister i Tidsskriftet findes i Aargangen 1892 Indholdsfortegnelse for 1.—2. Række (1880—91) og i Aargangen 1904 Indholdsfortegnelse for 3.—4. Række (1892—1903).

Medlemmer af Selskabet, der ønske at komme i Besiddelse af A. E. THOMLE: **Slægten Thomle** og H. Knap: **Familien Knap**, kunne, saa langt Oplaget strækker, gratis erholde Eksemplarer ved Henvendelse til Selskabets danske Sekretær, Overretssagfører *Paul Hennings*, Stormgade 6, Kjøbenhavn B., eller til Stiftsarkivar *E. A. Thomle*, Odinsgade 23, Kristiania.

Danmarks Hof- og Statskalender.

Den tyske Udgave indtil 1864 og den danske Udgave fra før 1821 søges. Billet, med Angivelse af Pris pr. Aargang, udbedes til Tidsskriftets Redaktørs Kontor, Stormgade 6, København, B.

Bøger 1915.

I. Historie, Litteratur- og Kunsthistorie, Memoirer m. m.

Aarbo for Rigsdagssamlingen 1914—15. Ved *Fr. Kretz*. Kr. 2.50.

Georg Brandes:

Wolfgang Goethe. I-II. Bd. Kr. 11.60; indb. Kr. 18.00.

Frants Buhl:

Det israelitiske Folks Historie. Femte ændrede Udg. Kr. 6.75.

Axel Garboe:

Kulturhistoriske Studier over Ædelstene. Med særligt Henblik paa det 17. Aarhundrede. Kr. 3.50.

Karl Gjellerup:

Richard Wagner i hans Hovedværker. Med Nodebilag og Richard Wagners Portræt. Kr. 2.75.

Johanne Luise Heiberg og Andreas Frederik Krieger. En Samling Breve. 1860—1889. Udg. af *Aage Friis* og *P. Munch*. II. Bind. 1865—1889. Kr. 8.50.

Dr. Karl Helfferich:

Verdenskrigens Aarsager, belyst ved Treforbundets officielle Dokumenter. Supplement til den tyske Hvid-Bog. (Æneste autor. Oversættelse). Kr. 0.50.

Tysk Hvidbog.

Russiske Troppers Rædsels-gærninger mod tyske Borgere og tyske Krigsfanger. Kr. 1.50.

V. A. C. Klein:

Forsvarssagen efter Krigen 1864. Militær-politiske og strategiske Betragtninger indtil 1909. Kr. 3.75. (Sælges sammen med den tidligere udkomne: »Forsvarssagen før Krigen 1864« for samlet Pris Kr. 7.00)

Kay Larsen:

Danmarks Kapervæsen 1807—14. I. Kaperiet i Hovedtrækkene. Forordninger og Reglementer. II. De danske Kaperudrustninger. Alfabetisk Fortegnelse over samtlige Kapere. III. Krøniker fra Kapertiden. Kr. 3.50.

Nicolaus Lützhöft:

Middelalderlige Skulpturer i Tyskland. Skildringer og Studier. (300 Salgseksemplarer). Kr. 6.00.

O. C. Molbech:

Kampen om Prærien. Skildring af en moderne Folkevandring. Kr. 3.75.

Yngvar Nielsen:

Christian Frederik 1813-1814. Hans Planer og Maal, hans Drømme og Skuffelser. Kr. 1.50.

Norske Slægter 1915. Udgivet ved *Haagen Krog Steffens*. Kr. 5.00; indb. Kr. 6.50.

Helge Holst:

Opfindernes Liv. Anden Del (3—4. Bog). Halvfjersernes og Firsernes Mænd samt Mændene fra Aarhundredskiftet. Kr. 3.00.

I.—II. Del indb. i ét Bind: i Shirting Kr. 7.90; i Franskbind Kr. 9.40. (Pris for Værket komplet til Købere af Opfindernes Bog; heftet Kr. 4.80; indb. i Shirting Kr. 6.70; indb. i Franskbind Kr. 8.20).

Morten Pontoppidan:

En dansk Landmand, Laurits la Cour til Skjærso. Hans Levnedbeskrivelse paa Grundlag af *Frederik Barfods* Optegnelser. Andet Oplag. Kr. 2.75.

Knud Rasmussen:

Min Rejsedagbog. Skildringer fra den første *Thule-Ekspedition*. Kr. 2.50; indb. Kr. 4.00.

Apotheker Claus Seidelins Optegnelser om sit Levned 1702—1782. (Memoirer og Breve. Udgivne af Julius Clausen og P. Fr. Rist. XXII). Kr. 5.00.

Teologisk Stat (Ny Gejstlig Stat). Udgivet af *Oskar Damkier*. 1915. Kr. 4.00.

Troels-Lund:

Dagligt Liv i Norden i det sekskendede Aarhundrede I—XIV (i 7 Bind). Fjerde, illustrerede Udgave. Kr. 25.00; indb. Kr. 46.00.

Østrig-Ungarsk Rødbog.

Diplomatiske Aktstykker fra Krigens Forhistorie 1914. Aftryk af den officielle Udgave med en Indledning. Kr. 1.00.

II. Et Udvalg af populærvidenskabelig, faglig Litteratur m. m.

H. Weitemeyer:

Geografisk Haandbog. I.—II. Bind. Anden gennemsete, udvidede og illustrerede Udgave. Kr. 19.00; indb. kr. 24.00.

J. H. Fabre:

Instinktets Mysterier hos Insekter og Edderkopper. Oversat af *W. Dreyer*. Kr. 1.50; indb. Kr. 2.50.

C. Wesenberg-Lund:

Insektlivet i ferske Vande. Med 377 Illustrationer. Kr. 11.25; indb. Kr. 15.00.

Ludvig Feilberg:

Samlede Skrifter. Kr. 15.00; indb. Kr. 19.50.

C. Lambek:

Dagligdagen. Smaa Studier over Sammenhæng og Opløsning i Sjælelivet. Til Nutidsbelysning. Kr. 1.50.

A. C. Larsen:

Gennem mange Aar. Foredrag og mindre Afhandlinger. I.—II. Bind. Kr. 9.00.

G. og N. Cohn:

Moderne Krigsret. Kr. 2.00.

Adolph Jensen:

Danmarks Statsforfatning efter Grundloven af 5. Juni 1915. En Oversigt. Kr. 0.65.

Kongeriget Danmarks Love, udgivne og forsynede med

Henvisninger af *Holger Federspiel*, under Medvirkning af *V. Boeg*, *A. Martensen-Larsen* og *Jac. Winther*. I.—II. Bind. Kr. 26.50; indb. Kr. 39.00.

Kongeriget Danmarks Love. Aargang 1914. Udgivne og forsynede med Henvisninger af *Holger Federspiel* og *Jac. Winther*. Kr. 4.00; indb. Kr. 5.50.

Kongeriget Danmarks Love. Aargang 1915. (Under Udgivelse).

Axel Rubow:

Renteforhold i Danmark i Tidsrummet fra Reformationen til Chr. V's danske Lov. Kr. 3.00.